

planinski

V T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

7 114. LETO / JULIJ 2009 / 3,20 EUR

Revija
Planinske zveze
Slovenije

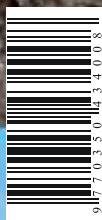

Dan slovenskih planincev 2009

INTERVJU:

Metod Humar, Luka Lindič

Vzpon na Musalo v Bolgariji

Za vse poti **Planika** poskrbi!

TURNIŠČE

Poiščite nas v prodajalnah:

Planika Turnišče, d.o.o.
Prešernova 4, 9224 Turnišče
Tel: 00386 2 572 38 50
Fax: 00386 2 572 38 51
e-mail: info@planika-t.si
www.planika.si

GorskeSledi

www.gorske-sledi.com

Športno Okoljevarstveno Informativno Kulturno Poučno

Oddaja, ki prinaša delček gorskega sveta tudi v vaše domove.

Na TV Pika, v četrtek, 6. avgusta, ob 18.30 in v ponedeljek, 10. avgusta, ob 12.10.

video **OSKAR**
www.video-oskar.com

Vladimir Habjan

Na lov za sposobnimi kadri

Te dni sem imel za službeni časopis intervju s sposobnim in uspešnim direktorjem neke družbe. Name je naredil dober vtis predvsem s tem, da posveča veliko pozornost izbiri, šolanju in motivaciji kadrov. Ni naključje, da je bila ta družba po kriterijih časnika Finance izbrana kot najboljša podjetja lanskega leta.

V zadnjem zapisniku MDO Gorenjske sem prebral, da bo »Planinska zveza Slovenije skupaj s katedro za športno zgodovino in kulturno umetnost« (katera fakulteta pa je to?) pripravila projekt slovenske planinske zgodovine. Upam, da bomo za to našli ustrezne sposobne kadre.

Kako je sicer s kadri v planinstvu? Ali kdo v planinski organizaciji spremlja sposobne in se ukvarja s tem, koga predlagati na vodilna in odgovorna mesta danes in koga jutri? Ali pa je to prepuščeno zgolj stihiji in naključjem?

Uspešnost delovanja organa, komisije, odbora, strokovne službe ... je zelo odvisna od tistega, ki ga vodi. Pomembno je, koliko znanja in kakšne organizacijske sposobnosti ima in kako zna motivirati ljudi. Kolikor poznam delovanje planinske organizacije, kadrovanju ne posvečamo prav velike pozornosti. Pa bi jo glede na množičnost in razvejenost organizacije morali. Pogosto se zgodi, da vodstvene položaje zasedejo tisti, ki so v pravem trenutku na pravem mestu, ali imajo »zasluge« ali pokažejo interes, ali pa celo, ker »preveč ropotajo« in jih je treba zato »primerno« zaposliti. Gre torej za bolj ali manj srečno roko pri izbiri. Vendar je dejstvo, da se šele potem, ko ima človek moč in možnost odločanja, pokaže, koliko je v resnici (ne)sposoben in (ne)uspešen.

Drugo vprašanje so mladi. To, kar danes počnemo, bo nekoč počel nekdo drug. Tisti, ki je danes še mlad. Tisti, ki bo v tem času pridobil potrebne izkušnje, in tisti, ki bo za to pokazal tudi interes. Ob začetku tega mandata je bilo v upravnem odboru PZS precej več mlajših kot v prejšnjih mandatih. Danes z žalostjo ugotavljam, da jih ni več oziroma da jih je ostalo bore malo. Kot vidim, jih je na srečo več v planinskih društvih, ki pa so lahko tudi »odskočna deska« za nadaljevanje »karriere« na višjih mestih. Se je kdo vprašal, zakaj se mladi tako neradi odločajo za vodilna mesta v planinski organizaciji?

Sam bi pričakoval, da bo v najvišjih organih planinske zveze cvet najspodobnejših kadrov, ki so se tja prebili skozi sito nešteti planinskih aktivnosti, uspešnih projektov, vodenja organov na nižjih ravneh, npr. v planinskih društvih, razgledani, polni znanja in izkušenj ter zelo motivirani. Vsako vodstvo bi se moralo zavedati, da je stopnja uspešnosti in učinkovitosti organizacije odvisna od tega, koliko najspodobnejših kadrov ji uspe pridobiti za skupne cilje in najodgovornejše funkcije. V strokovni javnosti vse bolj poudarjajo, da odnosi v sodobni organizaciji temeljijo na spodbujanju znanja, demokratični izmenjavi mnenj in izkušenj, sodelovanju in odprti komunikaciji. Napačna je predstava, da so sposobni kadri konkurenčni ali celo nevarni – nasprotno, so pogoj za boljše kakovost in večjo učinkovitost. Sposobni kadri se med seboj spoštujejo, spoštujejo medsebojne razlike, med njimi vlada demokratičen diskurz, nasprotno argumente pa sprejemajo zrelo in strpno.

Zavedajmo se, da je prihodnost organizacije odvisna od mladih. Od nas pa je odvisno, koliko sposobnih mladih kadrov nam bo uspelo privabiti in motivirati za delo na najodgovornejših mestih. Vsi vodilni na različnih ravneh v naši organizaciji opravljamo svoje funkcije po svojih sposobnostih. Kako uspešno, pa bo pokazala ravno zgoraj omenjena zgodovina.

Pihavec nad Trento
FOTO: DAN BRIŠKI

UVODNIK

- 1 **Na lov za sposobnimi kadri**
Vladimir Habjan

PLANINSTVO

- 4 **Vetroven in množičen praznik**
Dan slovenskih planincev
2009 – Krim
Matjaž Šerkež
- 8 **Klopca na Nanosu, Kugajev Jule in učni načrt**
Zapoznel odmev na izrek iz uvodnika
6/08: Kugy mladim nima kaj povedati
Robi Ocvirk
- 13 **Amfiteater**
Štajerski spomini na Julijske Alpe
Vladimir Čač
- 18 **Srečanje z medvedom**
Prava lovska zgodba
Jože Žvokelj
- 20 **Na zahodnem karavanškem grebenu**
Ko še ni bilo digitalnih fotoaparátov
Gorazd Goríšek
- 22 **Nad Zalo**
Domov po sijajni pokrajini nad grapami
Rafael Terpin
- 25 **Prvi tečaj gorskega reševanja in urgentne medicine v Nepal**
Kako smo Nepalce učili gorskega reševanja in urgentne medicine
Iztok Tomazin
- 29 **Poljub Sonca pod Koroško Rinko**
Miniatura
Manca Čujež
- 30 **Ciklame, krvave ciklame ...**
Med cvetjem o življenju
Nada Kostanjevič
- 32 **Prepovedane lepote Bosne in Hercegovine**
Nadležne mine v lepih gorah
Maja Ikanović
- 35 **Spoznavanje ptičjega sveta Himalaje**
Moje prvo potovanje v Nepal
Rudolf Tekavčič
- 38 **Vodna dogodivščina v Dolomitih**
Med dežjem in soteskami
Sara Štucin
- 43 **Je UIAA na razpotju ali že mimo njega?**
Dolga zgodovina in negotova prihodnost mednarodne zveze
Danilo Škerbinek

VSEBINE VSEH PLANINSKIH VESTNIKOV OD LETA 1895 DO DANES NA WWW.PVKAZALO.SI

OD 1973 DO LANSKEGA LETNIKA V FORMATU PDF.

- 45 **Zimski začetek – poletni konec**
Vreme in razmere v gorah v meteorološki pomladi 2009
Miha Pavšek, Gregor Vertačnik

NA TURO

- 50 **Presanella – kraljica Trenta**
Domačini ji pravijo »Gospa gora«
Metod Ličen
- 53 **Alahova gora – Musala (2925 m)**
Najvišji vrh Bolgarije in Balkana
Aljoša Domik

VARNO V GORE

- 56 **Kaj storiti, da nas v Alpah ne bo bolela glava?**
Osnove višinske aklimatizacije
Tadej Debevec
- 60 **V gore s primernimi čevlji**
»Ko čevljev škorenj rata, ne pozna ne sestre ne brata.«
Matjaž Šerkež

VARSTVO NARAVE

- 63 **Božanski cvetovi**
Nageljčki
Dušan Klenovšek

INTERVJU

- 65 **Vrlina alpinista je, da je duhoven človek**
Metod Humar, *outsider* in idealist
Pogovarjala se je Irena Mušič
- 70 **»Če se nečemu res posvetiš, lahko dosežeš skoraj nemože!«**
Luka Lindič, najperspektivnejši alpinist leta 2008
Pogovarjala se je Manca Čujež

ALPINIZEM

- 73 **Osapske storije**
Zgodbe iz malhe »Bilo je nekoč«
Mateja Pate
- 78 **Športno plezanje na italijanski rivieri**
Finale Ligure
Andrej Trošt
- 80 **Konec Pisanega sveta in Doline miru?**
Širitev kamnoloma ogroža plezališče Kotečnik
Brina Pungerčič

- 82 **NOVICE IZ VERTIKALE**
- 82 **ŠPORTNOPEZALNE NOVICE**
- 83 **NOVICE IZ TUJINE**
- 84 **PISMA BRALCEV**
- 86 **LITERATURA**
- 90 **IZ DEJAVNOSTI PZS**
- 91 **NOVICE IN OBVESTILA**
- 96 **Kako poznamo naše gore?**
Andrej Stritar

planinski VESTNIK

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije
ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

109. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p.p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Marjan Bradeško, Andrej Mašera,
Mateja Pate, Irena Mušič,
Emil Pevec (tehnični urednik),
Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika), Slavica Tovšak

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:
Schwarz, d.o.o.

NAKLADA: 5250 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d.d., Ljubljana. Naročnina 32 EUR, 55 EUR za tujino, posamezna številka 3,2 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Na grebenu med V koncu špica in Kotovo špico
FOTO: VLADIMIR HABJAN

Vetroven in množičen praznik

Dan slovenskih planincev 2009 – Krim

✍ in 📷 Matjaž Šerkezi

»*V* *davnih časih sta v krajih južno od Ljubljane gospodarila mogočna brata Krim in Mokrc.*

V tistih davnih dneh so bili širni gozdovi in poljane polni divjačine, jezera polna rib, doline pa bivališča in dom dobrih vil in duhov. Na severu sta bila soseda Korotancem, na jugu pa Ilirom in samemu morju, ki je nosilo njih ladje in na njih bogastvo iz jutrovih dežel. Gore in doline, reke in jezera, mesta, vasi in morje so oznanjali bogastvo bratov Krima in Mokrc.»

Ivo Trošt, učitelj v Tomišlju

Največji praznik vseh slovenskih planincev je bil letos na Krimu v organizaciji Planinske zveze Slovenije, občine Brezovica, MDO Notranjske in PD Podpeč-Preserje. Brezhibno izpeljana prireditve na dan (6. junij), ki ima že sam po sebi zgodovinsko težo (rojstvo Dalajlame in Edvarda Rusjana ter dan izkrcanja v Normandiji), je bila smiselno povezana z bogatim kulturnim programom. Ženski pevski zbor je obiskovalce pozdravil z državno in planinsko himno, otroška dramska sekcija KD Janez Jalen nas je zabavala s hudomušnima igrama, folklorno društvo Rožmarin pa z narodno nošo in ljudskim plesom. Prireditve, ki se je odvijala pod ogromnim šotorom, so se udeležili številni visoki gostje in predstavniki planinstva, ki so pozdravili obiskovalce, predvsem pa poudarili pomen planinstva za slovenstvo in prepoznavnost Slovenije v Evropi in svetu.

Predsednik državnega zbora RS, **mag. Blaž Kavčič**, je v svojem govoru povedal:

»*Planine nas Slovence vabijo vse življenje, v vseh življenjskih obdobjih. Dovolj je le, da pogledamo skozi okno in sprejmemo njihov izziv. Vsakokrat nam ponujajo nekaj novega, neznanega, drugačnega, odvisno od našega razpoloženja, vremena, letnega časa ali preprosto dneva. Z njihovo pomočjo lahko iščemo zdravje, notranji mir in zadovoljstvo, prijatelje in vsaj za hip odvržemo stres in vsakodnevne skrbi; lahko pa iščemo tudi samoto in samega sebe. Star rek pravi: 'Je gora visoka gor do neba, če nanjo povzpneš se, zdravilo za dušo ti da.' Planine so tukaj in so del nas ... Na PZS je danes izredno velika odgovornost. Po eni strani je planinska dejavnost dodatna možnost za bogatitev turistične ponudbe v Sloveniji, kjer mnogi opozarjajo na številne še neizkoriščene priložnosti. Po drugi*

Planinci se zbirajo.

Nekaj mnenj naključnih obiskovalcev, ki so na vprašanje, kaj jim pomeni dan planincev in zakaj se ga udeležijo, odgovorili:

Dr. Igor Lukšič, minister za šolstvo in šport RS

»Planinstvo ima dve dimenziji. Ena je ta, da se vsak posameznik dobro počuti v naravi in se družijo z ljudmi, ki imajo odprto srce. Druga dimenzija, ki je bila tudi pomembna v slovenskem planinstvu, je nacionalna, saj je planinska organizacija vedno skrbela za narodno voditeljstvo in na ta način prispevala pomemben delež k temu, da lahko danes živimo v neodvisni Sloveniji.«

Pavel Karapetrič, PD Planika Maribor

»Druženje se mi zdi super, zato sem se tudi udeležil dneva planincev. To je enkratni praznik in se ga udeležim vsako leto. Enkratno in sem zadovoljen.«

Biserka Lončar, PD Videm Krško in Polet Šentrupert

»Zelo je lepo, ko vidiš prijatelje planince iz več društev. In to je tudi odločilno, da se udeležujem tega dogodka. Vreme pa ravno tako ni omejitev.«

Borut Vukovič, PD Litija »To je priložnost, da srečam planinske prijatelje, ki jih vse leto ne vidim. Imam jih res veliko iz vseh društev po Sloveniji. Morda jih več pride skupaj samo še na pohod po Levstikovni poti. Zelo sem vesel, da je bila iz našega zasavskega MDO res močna delegacija. Praktično iz vseh društev. Tudi številni prapori, res lep dan.«

Martina Avsec, PD Rimske toplice

»Prvič sem tukaj in je zelo lepo. Počutim se dobro in se vsako leto udeležim dneva planincev.«

Nastop otroške dramske sekcije KD Janez Jalen

strani pa gre za dejavnost, ki je za okolje izredno obremenilna ... Zlasti želim poudariti pomen vloge PZS kot organizirane civilno-družbene organizacije, ki je v zadnjih letih aktivno in učinkovito sprejela tudi funkcijo varovanja in ohranjanja gorske narave. Na ta način se lahko s svojimi pobudami vključuje v javne razprave in tudi vpliva na oblikovanje številnih zakonodajnih predlogov, ki se tičejo planinskega sveta. Sodelovanje z Državnim svetom tu predstavlja dodatno možnost ... Da se moramo goram prilagajati, izhaja tudi iz gesla današnjega srečanja, ki se glasi 'Varno v planine in gore'. Zaskrbljujoč je podatek, da je letos v gorah umrlo že 15 ljudi, od tega 8 planincev. Za varnost moramo poskrbeti predvsem sami. Primerna oprema, upoštevane vremenskih in drugih naravnih okoliščin, zlasti pa pravilna kritična samoocena naših psihofizičnih sposobnosti, so predpogoj varnega obiska

Zahvala predsednika Planinske zveze Slovenije Francija Ekarja predsedniku države:

»Ob tej priložnosti se vam zahvaljujemo za vašo stališča in mnenja ter izrečeno podporo slovenskemu planinstvu. Veseli nas, da tako visoko cenite vrednote gora in planinske aktivnosti. Še posebej nas veseli, da kažete izjemno skrb za učinkovito ohranjanje tako slovenskega planinskega sveta, kakor tudi mogočih Alp v celoti, katerih najbolj sončni del je v naši državi Sloveniji. Trdno smo prepričani, da se boste odzvali našemu povabilu na odprtje Slovenskega planinskega muzeja, zgrajenega po stoletju upanj in planinskih želja. Sprejmite planinske pozdrave z vetrovnega Krima.«

planinskega sveta in vrnitve iz njega ... V Državnem svetu RS v vas planincih vidimo pomembne nosilce sodobnih evropskih vrednot – prijateljskih medčloveških odnosov, solidarnosti in tovarištva, prijaznega odnosa do okolja in odklanjanja pretiranega potrošništva. Zahvaljujem se vam za prijazno vabilo, čast in dragoceno priložnost, da sem danes lahko z vami. Vsem skupaj iskreno čestitam za dosedanje delo in vam želim veliko lepih doživetij planin in gora tudi v prihodnje!»

Ob koncu je sledil še svečan prevzem prapora za 30 let obstoja in delovanja PD Podpeč-Preserje.

PISMO DANILA TÜRKA, PREDSEDNIKA DRŽAVE, KI SE ZARADI DRŽAVNIŠKIH DOLŽNOSTI NI MOGEL UDELEŽITI DNEVA PLANINCEV:

»Planinska zveza Slovenije je mogočna organizacija, saj je v njej skoraj šestdeset tisoč članov in več kot dvesto šestdeset planinskih društev. Ste izredno organizirana in razvejana organizacija, ki goji pomembne vrednote in tradicije, ki segajo daleč nazaj. Organizacijo ste ustanovili že konec 19. stoletja. V planinskih društvih in zvezi se združujete ljudje z dobrimi nameni in s prepričanjem, da je pohodništvo, planinarjenje in alpinizem dejavnost, ki pomembno dopolnjuje človekovo vsakodnevno življenje, razbija monotonost in v človeka vnaša dobro voljo pa tudi razposajenost. Planinci ste ljudje dobrega srca, hudomušni in večinoma dobrega razpoloženja. Planinarjenje je pomembna rekreativna

Razvila sta ga boter Metod Ropret, župan občine Brezovica, in Marko Goršič, predsednik PD Podpeč-Preserje. Izročila sta ga bodočemu praporščaku Janezu Koritniku, ki se je postavil ob bok drugim praporščakom, večinoma iz zasavskega MDO, kar je graja za preostala društva, ki niso poslala svojih delegatov, da bi tako izkazala čast dogodku.

Bili so junaki, ki jih danes poznamo samo še iz pravljic. Stopali so s hriba na hrib s tako lahkoto, kot hodi petelin po dvorišču.

Pa varno, bodisi v planine ali gore. ●

dejavnost, ki veliko prispeva h kvaliteti življenja in zdravju.

Pohodništvo in planinstvo je zanesljivo slovenska najbolj množična športno-rekreativna dejavnost, v katero se vključuje nekaj sto tisoč Slovencev. Vsem tem moramo biti na nek način hvaležni, ker poskrbite za več kot osem tisoč kilometrov označenih planinskih poti in za več kot sto sedemdeset planinskih koč, kjer najdejo prostor za počitek, razgled in občudovanje planinskega sveta. Vse to, kar skupaj z vami počnejo tudi drugi, je pomembna dejavnost, ki bistveno izboljšuje kvaliteto našega življenja. Imam občutek, da vsi tisti, ki so tako ali drugače predani planinstvu, na nek način varujejo tudi naše gore in planine. Sonaravno bivanje človeka, narave, rastlinja in živalstva je zanesljivo tisto izhodišče, ki nam bo pomagalo ohraniti naravo, v kateri ne bomo uživali le mi, ampak tudi naši potomci. Čestitam k vašemu planinskemu prazniku.«

Klopca na Nanosu, Kugajev Jule in učni načrt

Zapoznel odmev na izrek iz uvodnika 6/08:
Kugy mladim nima kaj povedati

✍️ Robi Ocvirk

NASVET ČITATELJEM, DA BOSTE LAŽJE VZDRŽALI PRI PREMAGOVANJU ZAČETNE OVIRE, PA TUDI NASLEDNJIH

Pri večini draguljev svetovne književnosti, kakršna sta na primer *Winnetou* in *Iskanje izgubljenega časa*, je začetek razvlečen in dolgočasen. Opozarjam vas, da je enako pri mojih izbranih delih, tako da ne bi že pri prvih vrsticah vrgli puške v koruzo in potem ne bi niti vedeli, da bi vam moralo biti za to žal. Še to – kot zagrizen domoljub se dosledno izogibam tujkam. Sami se prepričajte, da se lahko vse pove v kleni domači besedi. Za lažje razumevanje zahtevnega besedila, ki terja svojstven jezik, si raje vnaprej ogledite razlagalnik pojmov in imen na koncu sestavka.

Da ne bi s svojim pisanjem znova razpihal žerjavice pritajeno tlečega ognja spopada glede rabe dveh družin istopomenk z začetnicama g... in p...,

uporabljam tretjo, sicer manj cenjeno družino z osnovo hrib, ki je vsaj za zdaj še vobče sprejemljiva. Izkoriščam to priložnost, da izrazim svojo osuplost nad srditostjo spopada. Če se ozrem v bližnjo davnino: bil sem ud p... društev in g... reševalne, naročnik in čitatelj P... vestnika (pa še njegovega dvoletnega namestnika G... in ljudje), iz katerega sem zelo veliko bral in vanj nekaj malega pisal o g... in p... – a glej ga, vrabca: hodili pa nismo niti v p... niti v g..., ampak v navadne hribe! Za povrh moram priznati nekaj še manj vzvišenega: tista leta, ko sem bival v Idriji, sem hodil z Emiloma in Kobilčarjem (živjo, publi!) celo samo v griče! Bles (menda) pod tem imenom ni bilo prestrmo in prenaporno. Takrat enkrat, sredi navpičnega gričevja, privezan na slab klin, sem se spomnil modrosti starega Viljema, mojstra sajenja rožic: »Ali vrtnica ni prav tako lepa, če ji rečemo gartroža, pitani šipek

FOTO: ROBERT KLANČAR

Pleša na Nanosu FOTO: OTON NAGLOST

ali zlahтна ušivka?» S svojega zornega – oprostite – tipalnega kota ga je dopolnil njegov slepi rojak, stanovski sodrug Janez: »Za lepoto ne morem reči; ali bodejo pa vse štiri enako!«

ŠE NEKAJ BESEDI O PODOMAČITVI TUJIH IN POTUJČENIH IMEN

Ker ne zapišem imena v uradni obliki, temveč kar po domače, se Ti to zdi, čitatelj stare šole, nedostojno, poulično, celo izraz prezira? Naj se poskusim zagovoriti.

Naši predniki so v domačem zapisu poimenovali ulice po tujcih, ki so delovali pri nas: kot Ressel in po njem Resljeva – celo z j, da zveni bolj naše; ali po našega hriba listih, ki jim je v tujini iz priimka odpihnilo strešice: kot Stefan in po njem Štefanova. Da ne bom drugemu Jožefu delal krivice, moram ob tem omeniti verjetno razlago tega preimenovanja: še vedno kroži govorica, da je bil zagrenjen, čeprav je bil Štajerec, ker se je pisal enako kot votla enota za vino (za dva litra), zato mu je bilo posvetovljanjenje z opustitvijo strešice samo izgovor, da se je znebil neprijetnega priimka. Ob tem je prav smešno, da mi Stefana pišemo in izgovarjamo narobe, Nemci pa ga vsaj izgovarjajo pravilno. Z

nemškim zapisom St za govornjeni Št nam je učenik Stanko pred leti v veliki črkarski pravdi v Hribovcu obrazložil, kako je nastal domnevno napačni zapis Stegovnik. (*Hmm, kdo bi vedel, ali ni tudi ime Stanko narobe zapisano ...?*) Ne spominjam se, da bi bila v jeku in teku pravde obrazložena izvor in pomen osnove Šteg. Če v SSKJ pogledate besede na št, koliko boste našli takih, ki zvene slovensko? Meni po obliki hriba (raztegnjen, stegnen) bolj godi sedaj izobčeni Stegovnik ...

Oprostite, malo sem zašel; po gornjih zgledih poimenovanja ulic si drznem rabiti Juletov priimek v izvorni obliki. Sam se ni imel za Slovenca in je skrival svoje korenine kot kača noge, a mu tega nismo zamerili. Vzeli smo ga tako za svojega, da smo mu postavili pomnik prej kot vsem popolnoma našim hribovcem. Če je že tako naš, ga bom tudi po imenu klical kar po domače za Juleta – pa ne iz omalovaževanja, kajti od srca sem mu hvaležen za vse, kar mi je povedal okrog hribov.

Tokrat je tudi prilika, da lahko obelodanim najnovejše odkritje: Kugaji se niso preimenovali v Kugyje zgolj zaradi nemškutarstva. Kot čezmorski trgovec z začimbami je Juletov ded največ posloval z Britanci v Indiji in tem oholežem nikakor

ni mogel dopovedati, da se njegov priimek ne izgovori Kugadž – kot da bi bil Indijec. Ker pametnejši odneha, se je odločil slovensko obliko darovati na žrtvenik boga trgovcev, tako da so njihovem jeziku prilagojeno obliko Kugy po vzorcu *by, why ...* potem le znali prav izgovoriti. Tako je bil prva, zelo zgodnja lastovka sedaj zaukazanega posvetovljanjenja, predhodnik sodobnih poslovnežev, zaradi katerih domišljije pri poimenovanju podjetij, trgovin in krčem je središče naše prestolnice videti kot trg v Združenem kraljestvu.

DESET NAJ PLEZALSKIH IZREKOV

Strmo travnato čelo Nanosove Pleše je skozi leta pridobilo neprijetno lastnost vztrajanja v neznosni neskončnosti. Da bi premotil ono svojo plat, ki se ji upira junaško garanje in se zmeraj bolj pogosto ozira za poličko, primerno za udobno občudovanje veličastnega razgleda, moram misli nekako zamotiti. V ta namen je primerno premlevanje člankov iz Hribovca. Kadar je le prehudo, ko uživaška polovica že skoraj premaga samotrpinčarsko, zaleže samo še kak uvodnik. Zadnje leto mi v ta namen najbolje služi tisti o dveh jezičnih vračih iz prejšnjega tisočletja, ki sta znana predvsem zaradi lazenja po Julijcih. V njem se skriva kar nekaj primernih kosti za glodanje in orehov za trtje, tako da mi bo zadoščal še za marsikatero popoldansko urico v tej strmi travi.

Zadnjič me je izrek iz podnaslova pripravil do brskanja po spominu za podobno izstopajočimi plezalskimi modrostmi, najsibo zapisanimi ali iz ustnega izročila. Po dolgem premlevanju sem sestavil naj lestvico desetih izrekov bolj ali manj modrih slovityh slovenskih plezalcev (v nadaljnjem: MSSP), in to pokojnih, upokojenih, delujočih in bodočih. Če Te je, pozornega čitatelja, vznemirila nezdružljivost besedi v prejšnjem stavku, saj modri pač ne plezajo: ni napaka, temveč pesniški okrasek, poimenovan bistrourmni nesmisel.

1. *Jule mladim nima kaj povedati.*

Izmislec je misel izrekel v zasebnem druženju, zato po tako imenovanem Natašinem pravilu nad zaradi strahovlade varuške osebnih podatkov ne moremo in ne smemo izvedeti njegovega imena.

2. *Najlepše v gorah je počitek.*

Jule. Opomba: nosači, ki so mu visoko v hrib nosili odeje, brašno in pijačo, niso bili MSSP, zato ne sodi sem, kar so izrekli – pa še v taki obliki, ki bi prizadela tankočutno čitateljstvo.

3. *Jule je car! Sinoči mi je končno le dopovedal, da je najlepše v gorah počitek.*

Jaz po prijetno predremani noči na z mehкими vejicami postlanipoličkovstveni Planje. Prenočevanje je bilo na pol juletovsko: predvideno, vendar brez podpore nosačev. Sedaj vedoč za prvi izrek ugotavljam, da sem bil že takrat star. Opravičilo: čeprav se zavedam, da ne spadam v prvo jakostno skupino MSSP, zlasti M je na šibkih nogah, se nisem mogel upreti skušnjavi in sem tudi svoj izrek uvrstil v lestvico po vzoru bivšega pevca Janka, ki je v vsaki svoji oddaji v nedeljo zvečer zavrtel eno svojo iz mladih dni.

4. *Počitek v dvoje bi bil lepši, pa še zmrznil ne bi.*

Zaradi najdaljšega počitka v hribih svetovno znan pod potujčenim imenom Oetzi – izvorno naš Lednikov Vincenc, po domače Enci. Slovenci ga bolj kot po plezalskih dosežkih poznamo kot odkritelja grenčice zoper želodčne tegobe, ki jo je varil iz lepe modre hribovske cvetlice. Obe se še vedno imenujeta po njem. Dvomite, da bi bili tako daleč na zahodu domovali Slovenci? Mislite, da je bil le na začasnem delu oziroma počitku v tujini? Kdaj že je oni drugi jezični vrač dokazal, da so našega izvora ledinska imena vse tja do »Švajca visokih hribov«, kot je pel Ribčev France; tako tudi takratna Encijeva dolina.

5. *Najlepše v Steni je počitek; a če zaspiš, zmrzneš!*

Po ustnem izročilu plezalski vodnik Toni začetnici, ki je bila tako premražena, da je kar trikrat »ni smel pustiti spati«. Njenega imena ne bom izdal tudi iz uvidenosti, da ne bi takratna neodpornost, razumljena tako ali drugače, vrgla sence na njeno kasnejše blesteče plezalsko udejstvovanje; Toni pa se je zaščitil Natašinega pravila odpovedal s tem, ko je sam pripovedoval zgodbico naokrog in tako učinkovito oglaševal svoje vodniške in druge usluge.

6. *V Steni??? Nikoli in nikdar!!!*

... ji je v kali zatrl grešne namene junak povesti z istim naslovom in jo odnesel na bližnji sneg, da bi se ohladila. Drugače je veljal za neustrašnega, a upoštevajoč prejšnji izrek je strah pred verjetnim spancem in posledičnim zmrznenjem prevladal željo po lepoti počitka.

7. *Po prvem raztežaju v Steni si še zmeraj bliže Zlatorogu pri Aljažu kot čaju na Kredarici.*

Ponarodela posodobljena zrcalna slika prastare modrosti, ki jo je pred desetletji otel pozabi takrat še mladi France v pripovedi o Šitah, da si tik pod robom stene še vedno bliže tlom.

8. *Prepričan sem bil, da mi je Zlatorog že vse povedal, pa me vsak četrtek znova preseneti.*

Na Zlatorogovih policah FOTO: JOŽE DRAB

Marsikateri MSSP po sestanku plezalcev pod razno. Opomba: razno pomeni, da ne prisluhnejo vsi Zlatorogu – nekateri Refošku, zlasti začetniki pa raje zmaju. Na videz nedosledna raba velike in male začetnice ni napaka, marveč ustreza veliki ali mali vrednoti.

9. Žeja je hujša od domotožja.

MSSP, ki se je bil zaplezal, zamudil sestanek, a prišel k točki razno prej kot domov.

10. Težnost je zakon.

Mladi izmislec znanstvenega preizkusa s klopco na Nanosu, ki terjaja daljšo obrazložitev. Sredi kimavca srednješolski vzgojno-izobraževalni izleti najhujše oblegajo Nanos. Pregriznivši se čez strme trave sem komaj dočakal običajni počitek na razglednem robu Pleše, a bi se bil namesto na klopco skorajda sesedel na ostro kamenje. Dobre prastare klopce ni bilo več! Za vsak primer sem si nataknil očala, a klopca je še kar vztrajala v odsotnosti. »Menda je ni prizadrevni oskrbnik odnesel, da bi jo prebarval?« mi je najprej prišlo na misel. Ta se ni izkazala za pravilno, kajti ko sem si nataknil močnejše naočnike, tiste za uživanje razgleda, sem jo ubožico opazil v globočini, kjer se je ustavila pri prvih drevesih. Tovrstni izleti

praviloma ob temeljni telovadni usmeritvi poudarjajo preučevanje zemljepisa, rastlin in živali. Tokratni mladi obiskovalci so bili očitno navdušenci za nauk o trdnih telesih, ki jim je vzdolž prepolovljeno deblo ravno prav prišlo (pravzaprav je bilo kar tam, torej jim ni prišlo ... ali pač?), da so ga zadegli v prepad in s tem dokazali, da zakon težnosti velja tudi nad tisoč metri. Dragi čitatelj, si podvomil, da bi bil dijak, ki se je tega spomnil, tako mlad že MSSP, ko sem njegovo misel umestil v gornjo lestvico? Osebnost mi ni znan, morda res še ni, a prav gotovo ga lahko pričakujemo kot bodočega MSSP! To zagotavljajo izvirnost njegove zamisli, torej usposobljenost za nove poti in prvenstvene vzpone, korenitost izvedbe poskusa in njegova obsedenost s težnostjo. Le-ta je v črkopisu plezanja A in Ž; plezalcu pomeni težnost začetek in konec, dejanje in nehanje. Naj ob tem raje že vnaprej kot neumestno duhovičenje odvrnem morebitne besedne igre, na primer ... plezalci so sami težaki, težijo ...

Kaj pa imata s strmoglavljeno klopco opraviti v naslovu omenjena Jule in učni načrt? Cela zadeva dokazuje, da je v nasprotju s splošnim prepričanjem naša država, zlasti prosvetna oblast, neverjetno

prožna in dovzetna za nove zamisli. Trditev, da Jule mladim nima kaj povedati, je bila objavljena šele sredi rožnika, a so takoj z novim šolskim letom njegova dela že vrgli iz učnega načrta. Drugače bi preveč prizadevni mladci lahko spoznali njegovo pripoved o bornem počivalu v bovških hribih in da je najlepše v gorah počitek. Tako so morali po opravljenem poskusu posedati po robatem skalovju namesto na zglajenem toplem lesu.

DODATNA IZBIRA IZREKOV

Zavedam se, da moja izbira izrekov ne bo povšeči vsem čitateljem. Tako bodo trije izreki gotovo razjezili nasprotnike »kavsn«, kakor se po idrijsko reče opojni pijači; petega in šestega pa ne bodo odobraval, vsaj ne javno, bojevniki zoper razvrat (nikar ne iščite pomenske ali poimenske povezave s prej omenjeno idrijsko besedo!). Zato sem dodal še nekaj splošno sprejemljivih izrekov, da bo lahko vsakdo lestvico prilagodil svojemu okusu.

a. – *Daj vrv!* – *A je nisi ti vzela?*

Začetnika brezvrvičnega plezanja v težkih stenah.

b. *Klin se s klinom izbija.*

Pozabljivec kladiiva.

c. *Ura ni naš gospod.*

... in potem ga je noč ujela v steni.

č. *Plezalec je človek, ki išče težave, pa je vesel, če jih ne najde.*

Kolja. Če mislite, da je Rus, imate prav; če pa mislite, da zato ne spada sem, pa nimate prav. Če lahko Beljavskega plačujemo kot MSSŠ(ahista), lahko Kolja nastopi v naši lestvici vsaj ljubiteljsko.

TVORČEVA IZJAVA

Vnaprej se odpovedujem vsem tvorskim pravicam, s čimer se tudi ograjujem od morebitnih odškodninskih zahtevkov in kazenskega pregona. Tudi če besedila po ne vem kakšnem neverjetnem razpletu uredništvo ne bo objavilo, dopuščam njegovo povsem prosto razpečevanje na starinske in sodobne načine: od ust do ust, od nabiralnika do nabiralnika, od računalnika do računalnika, od klepetalnika do klepetalnika ... Morebitna nagrada, če bo omembe vredna, naj bo za sklad Okrešelj ali sličen namen. Če ne bo niti omembe vredna, jo nakažite Hribovskemu društvu Postojna kot vzpodbudo za postavitev nove klopce ... Nikakor ne dopuščam spreminjanja besedila, še zlasti ne visokošolanim jezičnim popravljalcem, s katerimi imam slabe izkušnje (primer: ... gozdne ceste in vlake ... so popravili v ... in železnice).

RAZLAGALNIK POJMOV IN IMEN

klopca = lesena naprava za posedanje

Nanos = hrib nad Razdrtim in drugimi vasmi

Kugajev Jule = Julius Kugy

Iskanje izgubljenega časa = Ali ni škoda, da je ta naslov že zaseden? Tako bi se prilegel katerikoli knjigi o plezanju!

Hribovc = P... vestnik

vrač = zdravnik, doktor, dohtar

jezični vrač = jezični dohtar = doktor prava

hribovec = kdor hodi v hribe

plezalec = hribovec, ki je zgrešil označeno pot in zašel v stene

samotrpinčarski = mazohističen

izmislec = kdor si kaj izmisli

modra cvetlica = encijan. Prosim odpuščanja, predvsem učenika Toneta, cvetličnega vrača, za širjenje krivih naukov. Saj tudi sam grenčico varim iz rumenega košutnika, ki ga je Nanos poln, ampak lepša je modra cvetlica na uradni nalepki!

Kot ne jamči njeno lepo lice,

da je tudi dobro srce device,

ste lepe, a varljive, ve plavice!

Vaša podoba krasi steklenice

od nekdanj Encijeve grenčice.

Tako zakrijete prave resnice,

da za lek poskrbe rumenice.

Zaradi vas ostal je brez denarja

Jonasov tekmeč za milijonarja,

ki je verjel, da ta slika poudarja

rožco, ki zdravje pijači podarja;

rumeni košutnik zanemarja:

ker ni lep, se z njim ne ukvarja.

Stena = Triglavska stena

Zlatorog = bajeslovni divji kozel z zlatimi rogovi ali

tudi zlato prosejajoča pijača

posvetovljanjenje = globalizacija

učenik = profesor

tvorske pravice = avtorske pravice

klepetalnik = mobi

jezični popravljalec = lektor

PRIPIS

Tik pred zdajci sem opazil, da sem se zaradi prevelike hitrosti zatipkal pri svojem imenu in priimku, tako da je nastala premetanka. Če se je že tako berljivo izšlo, naj tako tudi ostane. Ker drugače tipkam prav počasi, je verjetno pomagal prst božji ali celo nebodigatrebov in mi dal vedeti, naj odslej tako podpisujem svoje umetniške in znanstvene dosežke. ○

Amfiteater

Štajerski spomini na Julijske Alpe

✍ Vladimir Čač

Široka peč, levo vstop v Amfiteater FOTO: JURIJ SENEGAČNIK

Ko sem v 11. številki Planinskega vestnika iz leta 2008 prebral, da v neki zgodbi tudi sam nastopam v sicer stranski, a dovolj pomembni vlogi, da so na dan privreli spomini, sem se odločil, da zapišem del zgodbe, ki se je dogajala prej in kasneje.

Precej zmotno je zakoreninjeno mnenje, da Mariborčani poznamo samo dele Slovenskih goric, kjer so vinske kleti, odlični kruh in meso iz tunke, kakšen višji kucelj pa je že previsok in prenaporen, da bi ga pohodili. Zanimivo je, da tako mislijo v glavnem tisti, ki živijo v glavnem mestu in zahodno od njega. Ti ponavadi ne poznajo Pohorja, še manj pa Raduhe, Olševe, Uršlje gore in Pece. Zanje so hribi le tisto, kar nosi ime Alpe ali kvečjemu Karavanke. Pa vendar srečujemo veliko Štajercev v hribih na vseh koncih Slovenije. Z ženo, ki ima bolj tanka ušesa, že od daleč ugotavljava, s katerega konca je govorica, ki nama prihaja naproti, in redkokdaj se zmotiva.

NEUSLIŠANA ŽELJA

Mariborčani imamo radi hribe. Najdete nas v vseh dolinah in na vseh vrhovih. Z ženo se žal vseeno redko podava v visokogorje, ker ni časa za vse svoje aktivnosti, a vendar ni ostalo veliko krajev, kjer še nisva bila. Eden takih je tudi Amfiteater. Kar nekaj let je bila moja želja, da bi ga videl in doživel v živo.

Da pot vanj ali na njegove obronke ni enostavna za nas amaterje, mi je bilo jasno, zato je bila vedno predstavljena nekam v prihodnost do prave priložnosti.

Nekega poznojesenskega dne sem mislil, da se bo taka možnost ponudila. K nam v podjetje je hodil poslovni človek z Jesenic in tega dne sva si vzela nekoliko več časa. Tako je beseda nanesla tudi na Julijske Alpe. Dajal je vtis, da je pravi planinec, zato se je debata kmalu živahno razvnela. Čez čas se je ponudil, da gremo skupaj na kakšno turo, primerno mojim sposobnostim. Kam bi šli?

»Rad bi videl Amfiteater,« sem naravnost ustrelil, ker sem začutil priložnost.

Ne morem pozabiti trzljaja na njegovem obrazu, ki mu ga ni uspelo prikriti. Takoj sem vedel, da to pomeni podcenjujoč signal, češ ne boš zmogel, za to moraš biti pa že malo bolj izkušen. Saj, izkušenege vodnika potrebujem, za vraga! Sicer bi se že sam spravil na to brezpotje.

»Ja, seveda,« je rekel naglas, »tudi lahko, samo ...«

»Seveda, za letos smo prepozni, niti časa ne bom imel,« sem mu pomagal iz zadrege. Tako je ostalo le pri priložnosti, ki je ni bilo niti naslednje leto in še naslednje. In človek je pozabil name ...

Vmes sva z ženo nekega poznega popoldneva precej nenadejano prisopihala v krnico Za Akom.

Če se ne bi toliko časa zadržala pri Zgornjem Martuljškem slapu, bi si krnico lahko temeljiteje ogledala, tako pa sva le morala misliti na skorajšnji povratek. Ampak tam čez, tam za Široko pečjo sem zaslutil Amfiteater! Kakšen mora biti, če ga skrivajo tako mogočne gore! In tam, na vzhodni strani, tista konica, hu, od tam mora biti razgled!

Mora priti priložnost tudi za to pot!

NA KUKOVO ŠPICO

Ženin bratranec Boris, ki ga izdaja idrijska govorica, je nekako izvedel za to mojo željo. Ko smo končno uskladili termin, smo se konec septembra v meglenem jutru ob sedmih dobili v Vratih na stranski poti, ki vodi nekam pod Črlovec.

Brezpotja so njegovo kraljestvo, zato je bil zanesljiv vodnik. Pot v začetku ni bila pretirano strma in nevarna, torej sem več gledal naokoli. Ker je megla postajala vse redkejša, sem pričel zaostajati že v ruševju in se pasti po razkošnih razgledih, so se sproti odpirali. Kmalu so se mi pridružili še ostali in napredovali smo čedalje počasneje, fotografije pa so pridno polnile celuloidni trak.

»Madona, spet imaš srečo,« je ugotovil Boris. Prijel se me je namreč že sloves, da imam v hribih vedno srečo z vremenom. Da pa sem zaradi megle na vrhovih moral iz trme turo v kratkem ponoviti, jih ve le malo!

Tako smo počasi lezli navkreber. Vmes nas je dohitel in prehitel človek, ki bi mu prisodil vsaj osemdeset let, vprašati pa si ga nismo upali. Kasneje smo ga še večkrat videli in z veseljem ugotavljali, da ne kaže kakšne posebne utrujenosti in da bo v dolini zanesljivo pred nami. Ha, če zmore on to pot, ni hudir, da je ne bi tudi mi. Dohitel nas je tudi zanimiv samohodec, ki se je zadnjič obril nekoč v zgodovini. Ta je bil zgovornejši in zadnji del poti do prevala smo zmogli skupaj.

Pod prevalom med Škrnatarico in Kukovo špico smo odložili nahrbtnike in se razgledali.

»Kam pa sedaj?« me je zanimalo, saj so se od tod povsod dvigovale strme stene, ob katerih človek nehote prične zategovati notranjo ročno zavoro. Boris me je malo hudomušno pogledal, saj je to ob svoji izkušnosti zaznal, in pokazal proti vrhu Kukove špice.

Hu, ta je pa strma, sem pomislil. Skala, vmes na levi travnate zaplate, nekaj grušča, spet malo trave, nato varna skala, pa spet grušč proti vrhu, še malo trave, kjer se pobočje malo položi, in nato skala do vrha. Desna varianta skoraj vertikala. Ni za nas. V vsakem primeru nevarno. Zelo nevarno.

Po takih poteh že dolgo nisem hodil. Morda

na Veliki Klek, pa še tam smo bili varovani. To so poti, kjer napake ne sme biti, niti najmanjše. Če bi bil vlažen dan, na vzpon ne bi niti pomislil. Edino zadovoljstvo mi je bilo, da je ta vzpon precej kratek, ocenil sem ga na kakšnih 150 metrov višine. V dvajsetih minutah smo lahko na vrhu.

»Pred leti je tam dol padla planinka, alpinistka,« je pripomnil kosmati in pokazal na desno, kjer je bil prepad. »Spodrsnilo ji je.«

Da bi te zlomek! Samo to ti je še treba dodati, pa je mera polna. Po naših gorah je žal vse polno tabel v spomin na take žalostne dogodke.

Od opreme vzamemo samo fotoaparate in sončna očala. Skrajno levo se previdno lotimo

vzpona. Malo strahu ali spoštovanja pred takim početjem je vedno dobro. Noga vedno varno najde oporo, šele potem roke preprimejo, če je treba. Če bi bilo tod kakšno varovanje, bi bilo dobrodošlo, tako pa se moramo zanesti samo nase. Kosmati kot je hodil prvi, za njim moja žena, nato Borisova žena Zdenka, za mano Boris. Kakšen nepredviden dogodek bi tako še najlaže ukrotili.

Tako smo po slabe pol ure priplezali do vrha. Vmes sem za trenutek, ko sem bil na varnem, poškilil navzdol in vse bolj mi je jemalo sapo ob razraščajočem razkošju razgleda. Na vrhu pa, o, to mora človek doživeti!

Pogled je presegel vsa moja pričakovanja.

POGLED V AMFITEATER

Pod nami je kot na dlani ležal Amfiteater. Obkrožen s Široko pečjo, Škrnatarico, Dovškim križem, Oltarjem... Nad vsemi pa je za zvedav pogled skrbela Škrlatica. Triglav se je kar nekam odmaknil spričo našega nemega navdušenja, vendar nas je od zadaj z leve dobrohotno opazoval in dovolil, da ga opazujemo tudi mi.

Desno Špik in Frdamane police, pa Lipnica in Mala Ponca, vmes zadaj Mangart in desno od njega, neverjetno, sam Jalovec. Hu, kaj vidim med Špikom in Frdamanimi policami? To je lahko Ponca nad Planico in za njo, verjetno že v Italiji, še en vrh. Kakšno bogastvo!

Kar čutil sem, kako silovito se polnijo moje baterije. In Amfiteater! Melišče pod severno stranjo Škrnatarice je bilo zasneženo, južno melišče pod široko pečjo pa kopno. Vmes melišči tvorita globoko grapo. In tam, malo pod vrhom melišča se iz sence utrgata piki in se premakneta. Da, planinca sta, morda alpinista po uspešni turi. Dol gresta, kam?

Od navdušenja sem tekal po grebenu Kukove špice kot obseden. Morali so me opozarjati na previdnost, mene, ki sem imel vedno to kot prvo skrb! Fotografiral sem, kot bi se bal, da bo naslednji trenutek konec predstave in bo prizor izginil. Pa k sreči ni in tako sem napravil serijo fotografij kot še nikoli v gorah. Imeli smo res izjemne pogoje, ki se redko ponudijo v zgodnjepopoldanskem času. Samo stativ je še manjkal.

»Avionsko je, res, avionsko!« se je mojemu navdušenju pridružil kosmati. Nisem vedel, kateri smeri pogleda bi dal prednost. Globoko pod nami sem slutil krnico Za Akom, kamor sta bila očitno namenjena planinca v Amfiteatru. Toda do tja pa je še precejšen spust, s plezanjem.

»Ja, kakšna dvojka ali trojka bo,« je poznavalsko ocenil bratranec Boris, »vsaj sto metrov.«

Zdaj sem že bolje razumel človeka z Jesenic, ki je pozabil, da mi je obljubil ogled Amfiteatra. Ampak

od tod je vendar vse bolj veličastno. Razgled je bil ki iz letala in nikamor se nam ni mudilo. Na sever, proti Karavankam, se danes nismo kaj razgledovali, na vzhod in jug še manj. Vendar, kaj se kaže tako ponosno v zahodnih Karavankah, tako rekoč pred nosom? Krasen, razgleden kucelj in desno, malo v ozadju še eden! Kdo sta ta dva, na katerih še nisem bil? Gotovo vsaj en dvatisočak. Kakšne razglede na Koroško ponujata?

V nekaj trenutkih, in za vsak slučaj s pomočjo karte, sem ugotovil, da gre vsekakor za Kepo in Dovško Babo. Le počakajta, iz Maribora tudi do vaju ni prehuda! Kmalu bosta na vrsti! Le glejta, da bosta tudi takrat pustili takšne razglede!

Globoko spodaj, pod prevalom smo pustili nahrbtnike in v njih fino malico, ki bi se že prilegla, in čas bi bil, da vendar pomislimo tudi na povratek. Ura je bila že krepko čez tri popoldne.

Sestop je potekal enako previdno in brez problemov. Vendar pravega povratka še ni bilo. Z vrha Kukove špice sem opazoval široki travnati plato tik nad Amfiteatom, kamor bi se dalo priti brez problemov in od koder bi lahko vanj neposredno gledal, podobno, kot smo gledali preko Severne Triglavske stene s poti čez Plemenice. Veste, da take priložnosti nisem mogel zamuditi, pa še ob takem vremenu. Tako sva se z Borisom odpravila

še na rob Amfiteatra. Plato sva dosegla v petnajstih minutah, vendar sva morala nekaj malega plezati tudi po skalah, pokritih z novim snegom, ki se je na senčnih delih še kar obdržal. Toda nagrada za to je bila spet bogata! Pogled neposredno v Amfiteater me je prevzel in nikakor se nisem mogel napasti neverjetnih razgledov ter globokih vtisov. Šele ko so sence že dodobra zakrile jasne slike, sva imela dovolj in sva sestopila do najinih žena ter malice v nahrbtnikih.

Povratek v dolino je bil eno samo veselje. Malo smo se šalili, malo poskušali ponavljati tehniko spusta z »Gorenjska ekspres«, ki jo je demonstriral kosmati. Izvedeli smo, da je doma nekje pod Čemšeniško planino, česa več pa ne, še imena ne, in da gre še nocoj k maši. Posebnež, kakršnih po naših poteh v planinah srečaš kar nekaj.

Do avtov smo prišli že v mraku, kavo pa je bratranec po svojem običaju skuhal že v trdi temi blizu Peričnika.

SPOMINI NA LEP DAN

Doma so vtisi še dolgo zapolnjevali naše notranjosti. Fotografije so uspele, z njimi smo počeli vse mogoče. Najlejšo sem dal povečati in zdaj visi na častnem mestu kot najboljša fotografija s planin. Tudi skenirali smo jo in spravili na računalnik

za ozadje. Tako jo izzivalno kažem vsem, ki jih zanima planinstvo.

Se je pa zgodilo, da jo je opazila mlada gospa, zunanja sodelavka, za katero sem sicer vedel, da rada hodi v hribe, vendar je drugod kot na Pohorju še nisem srečal.

»Lepa fotografija,« je prijazno ugotovila.

»Če uganeš, kaj je na njej, ti takoj skuham kavo,« sem hotel biti važen.

Gledala je, vendar se ni mogla izreči.

»To je v vzhodnem delu Julijcev,« sem ji čez čas pomagal, ves ponosen, da vem nekaj več od nje.

Za trenutek je bila tiho, potem pa je rekla: »Take fotografije še nisem videla.«

In hip zatem: »Ja, seveda, v študentskih letih smo plezali tu notri, v Amfiteatru. Ampak take fotografije pa ne poznam.«

Popoln šok! Tega res nisem pričakoval. Da me bo kdo na tako enostaven način razorožil!

Še enkrat se je pokazala stara modrost, da ne smeš nikogar podcenjevati in da nikoli ne veš, kakšen eksploziv znanja ali temperamenta se skriva v nekom. Saj sem vendar tudi sam vedno vesel, ko ugotovim, da me kdo podcenjuje. Prav mi je!

Spomin na to turo pa je vedno lep in ne zbledi. Samo previdneje ga komu povem, če želi, in pozorno spremljam odzive. ●

Kukova špica v jutranji zarji
FOTO: MATEJ VRANIC

Srečanje z medvedom

Prava lovška zgodba

✍️ Jože Žvokelj

Kočevski medved FOTO: DAN BRIŠKI

Predstavljam vam bom resnično zgodbo izpred štiriintridesetih let. Lahko jo potrdita Franc Plaznik in Franci Tepina z Zgornjega Jezerskega. Veliko se govori o medvedih, njihovih navadah, predvsem pa o strahu in tem, kako bi mu ušli in kaj vse bi počeli ob morebitnem srečanju z njim. Veliko nasvetov dobivamo o tem, kaj storiti in kako se vesti, a ko se sam soočiš z njim, ti vse to zelo malo koristi.

Bilo je spomladi pred približno štiriintridesetimi leti. Smučarski klub Zgornje Jezersko je pri

Češki koči organiziral enotedenski smučarski tečaj za mlade nadebudneže. Tečaja se je udeležila tudi moja hči Majda. S seboj je vzela vso potrebno opremo, denar za plačilo tečaja pa je pozabila doma. Odločil sem se, da ji naslednji dan denar odnesem v Češko kočjo in si še ogledam, kako se imajo. S katrcem sem se peljal mimo Makekove domačije, po gozdni cesti mimo Marofa, vse do tja, kjer se cesta konča. Ker me je presenetila huda nevihta z grmenjem, sem se vrnil v svojo počitniško hišico na Jezerskem in počakal, da se je vreme

umirilo. Nad mojim bivališčem je strela razkosala smreko na drobne trske. Šele po nevihti sem se znova podal na pot. Urno sem se podal proti Češki koči. V Mrzli dolini malo pod kočjo sem srečal štiri »junake« tistega dne: Plaznikov Francelj, šofer avtobusa, je dobil sina Nejca, ki ga je s tremi prijatelji (Francijem Tepino, bratom moje žene, Milanom Skubrom in učiteljem Lojzetom Erženom) v Češki koči 'dobro zalil'.

Kar precej opravka sem imel z njimi, da sem jih prepričal, naj se vrnejo v dolino, kajti hoteli so se z menoj vrniti v kočjo. Ko sem oskrbniku Andreju izročil denar, pozdravil hčer in druge, sem se brž podal za veseljaško družčino, če bi morda potrebovala pomoč. Dohitel sem jih tik nad Hudičevimi klanci. Mlajša moška sta se držala dobro, starejša pa sem ves čas lovil, da sta se nekako obdržala na stezi. Milan je pod Hudičevimi klanci hotel prikazati, kako je pred več leti po teh skalah konj prenašal hrano v kočjo in kako je, po nesreči, nekega dne zgrmel po pobočju. Pri tem prikazovanju je bil tako prepričljiv, da sem ga za las ujel pred padcem.

Po vseh mogočih telovadnih elementih nam je le uspelo varno priti do Štularjevega sedla. Tu sem se od njih ločil in sam nadaljeval pot preko Medvedove frate, mimo potočka z mlinčkom, kjer sem srečal Venčka Parteta, ki je na tečaj zamujal en dan. Med klepetom sta me dohitela oba Franca. Z Venčkom sva se na hitro poslovila in podal sem se za njima. Po približno stotih metrih poti, na koncu Medvedove frate, kjer teče drugi potoček in se pot poravnava v dolžini kakih osemdeset metrov (širina poti za traktor), sem stopil s poti dva metra stran od njiju in pod potjo pogledoval za macesnovimi vejami, ki sem jih potreboval za ograjo pri počitniški hišici. Naenkrat sem zaslišal glasen vzklik »Mečko, mečko«.

Mislil sem si, da sta srečala enega izmed lovcev, ki mu na Jezerskem tako pravijo. A ko se je ta vzklik ponovil, sem se le ozrl in takrat sem obstal, kakor bi me zabetonirali, popolnoma brez moči. Zagledal sem veliko rjavo zverino, ki se je po vseh štirih po poti približevala Francetoma. Onadva pa, kakor da se jima je zmešalo, sta drug na drugega vpila: »Dej pušo, ke 'maš pušo ...«, skakala in mahala z rokami, kakor da bi bila v cirkusu. Med tem norenjem se jima je medved približal na dva do tri metre. Dvignil se je na zadnje noge in iztegnil prednje šape z velikimi kremplji proti njima. Že sem videl, kako ju bo razmesaril, a se je na moje veliko začudenje z mrmrajočim glasom poravnal obrnil, se vrgel na vse štiri

in odhlačal v smer prihoda. Franceljna pa kar za njim: »Dej pušo, ke 'maš pušo... «.

Očitno medvedu ves ta cirkus ni ugajal. Z neverjetno naglico se je pognal po pobočju navzgor. Po kakih osemdesetih metrih se je ustavil ob koreninah podrte smreke in obrnjen proti nam grozeče hropel. Franci Tepina se nikakor ni hotel sprijazniti z medvedovim begom; nadaljeval je z utrujajočim zasledovanjem in vpitjem. Šele takrat sem se predramil iz omrtvelosti in začel z vso močjo kričati nad njim, naj opusti zasledovanje, ker pač nima puške. Medved se je končno pognal v goščavo in izginil. Za njim so ostale globoke sledi velikih šap. Po tej strašni predstavi sta nas dohitela še Milan in Lojze. Začela se je 'debatata' o tem dogodku. Šteli so, koliko krempljev je v puščenih sledeh, kako da niso imeli puške in še in še ...

Franceljna sem odpeljal do Makekove domačije, kjer sta z velikim navdušenjem začela s pripovedovanjem o dogodku. Gospodar je bil prepričan, da iz njiju govori alkohol in se ni kaj dosti menil za njune izjave. Dejal jima je: »Ja, ja, fanta, dons bosta vidva še kej družga vid'la, ne sam' medveda.« Ko pa sem se jima pridružil in potrdil njune izjave, sva se s traktorjem odpeljala na omenjeno mesto. Milan in Lojze sta še vedno vsa razvneta sedela na tleh ob sledeh in ko je Makek to videl, je dejal: »Hudiča, fantje, pa ste ga res imel'!«

Kot lovec je Makek podal svoj 'scenarij': medved naj bi sledil Venčku in če ne bi bilo nas, bi bilo lahko zanj usodno. Tako pa je ves hrup, ki sta ga uprizorila Franceljna, medveda po vsej verjetnosti presenetil in pregnal.

Po pripovedovanju vaščanov je v dneh po tistem dogodku lovec Peter z Zgornjega Jezerskega na svojem lovskem pohodu naletel na medveda, ga v strahu ustrelil, odvrigel puško in zbežal. Naslednji dan se je skupina lovcev odpravila na opisani kraj in tam našla mrtvega medveda. V stilu lovskega veseljačenja so ga ves teden prevažali in razkazovali radovednežem. Vendar pa to ni bil isti medved, ki mi je vлил strah v kosti. 'Mojega' medveda je čez leto dni po omenjenem dogodku v 'večna lovišča' poslal poklicni lovec Franc Polajnar iz Kokre.

Kot alpinist in gorski reševalec sem se znašel v mnogih mogočih in nemogočih situacijah, vendar je bilo srečanje z medvedom zame ena najtežjih in najstrašnejših izkušenj. Zagotavljam vam, da še danes obstaja tisti grozni občutek, kadar se spomnim na to. Obenem pa mi je postalo jasno, od kod naziv Medvedova frata. ○

Na zahodnem karavanškem grebenu

Ko še ni bilo digitalnih fotoaparátov

✍ Gorazd Gorišek

Prijazni sredogorski svet Karavank zahodno od Kepe je kot ustvarjen za lahkotna grebenska prečenja. Vsak se lahko po mili volji odloči, koliko bo prehodil, seveda pa lahko tudi predčasno sestopi v dolino. Na teh stezah ni markacij, a so vsaj glavne poti dovolj dobro uhojene, da večjih težav za izkušene stezosledce ne bi smelo biti. Na vršnem grebenu so nam v pomoč tudi mejni kamni, ki začrtajo smer do naslednjega mejnika med Avstrijo in Slovenijo. Pot jim skoraj v celoti sledi.

Tura bi lahko minila tako kot večina drugih »sprehodov«, ki brez globokih prepadov omogočajo uživaško hojo, vendar jo imava še dandanes v – kako naj rečem – nenavadnem spominu.

OBİČAJEN ZAČETEK

Grebenska prečenja so ponavadi velik logistični problem. Kje začeti, da ne bo preveč hoje po cesti? Kot edina sprejemljiva možnost se nama je ponujal Srednji vrh, ki je bil s svojo središčno lego zelo dobro izhodišče za najin cilj: prečenje vrhov zahodnega karavanškega grebena. Koliko jih bo, nisva vedela, le začetek je bil določen – sedlo Dolič med Grpiščo in Tamarčo, kjer sva v obilno zasneženi zimi zaključila s »krpljarjenjem«.

Sedlo sva dosegla po neoznačeni stezici, ki se vije navzgor ob zahodnem robu Jurežvega grabna. Vmes jo preseka gozdna cesta, ki pelje proti

Železnici. Z nadležnimi muhami sva se zapodila po grebenu. Dobrovoljna Vošca je vabila k počitku. Razgled od tod je čudovit, saj se martuljški velikani na drugi strani Doline dvigajo visoko pod nebo. Težko je kaj lepšega kot v oblačilih za tople dni poležavati na mehki trati in se, občudujoč zasnežene vršace, spominjati zahtevnih tur komaj končane zime.

KAJ STORITI?

Dan je bil res takšen, da bi si človek prste oblizal. Nič naju ni moglo zmotiti. Skoraj nič ... Iz nahrbtnika sem privlekel fotoaparat. To so bili še časi, ko sem nosil naokoli navadno »mašino«, ki pa je delala samo, če je bil v njej fotografski film. Prazen, seveda ... Pritisnil sem na sprožilec in ... Čudni zvoki. »Pa ne, da je ...« Nič ni pomagalo. Nobeno robantenje, še manj preklinjanje, nobena prošnja ni zalegla, grožnja še manj. Film se je veselo vrtel nazaj. Fotografija je uspela, a bila je zadnja. Saj ne, da so slike najvažnejši del najinih potepanj, toda ...

»Ali res ravno danes, ko je vreme najlepše?!«

Bili so že megleni pa sneženi in deževni dnevi ter kar je še podobnih vremenskih neprilik, ki gorniku onemogočajo razglede, tokrat pa ... Seveda je bil fotoaparat še najmanj kriv. Hudoval sem se predvsem sam nase, da sem ravno ta dan pozabil pogledati,

Na Vošci
FOTO: ALEŠ OMERZA

koliko posnetkov je še na voljo, saj sem ponavadi vedno nosil s seboj tudi rezervni film, malo jeze pa stresel tudi na svojo družico, češ:

»Tudi ti bi lahko pogledala na števec posnetkov!«

Odgovor, pravzaprav bolj opis trenutnega stanja, je bil dovolj zgovoren:

»Kaj boš zdaj sitnaril? Na Vošci filma ne prodajajo, z neba ti pa tudi ne bo padel.«

Usedel sem se in nisem hotel naprej. Ne zato, ker brez petih fotografij (ob tej številki se ob današnjem »fotkanju« vseprek samo nasmehnem), ki jih ne bo, ne bi mogel preživeti, temveč predvsem zato, ker sem želel za svojo pozabljivost delati pokoro. In ko me zagrabi trma, je z mano hudič!

»GENIALNA« IDEJA

Kar naenkrat skočim v zrak:

»Daj mi ključe!«

»Kakšne ključe?« ji ni takoj jasno.

»Kako, kakšne?! Od vhodnih vrat najbrž ne!« že kar malo hud nadaljujem.

Ko še enkrat odločno zahtevam ključe iz njenega žepa, sprevidi, kaj nameravam.

»Pa menda ne misliš ... ?!«

Ni hotela povedati do konca. Ni imelo smisla. Vedela je, da me za nič na svetu ne bo prepričala, da ne bi zdirjal v dolino.

Pograbil sem palice, vzel ključe od avtomobila, nekaj drobiža za film in že me ni bilo več. Pohitel sem navzdol in mimogrede spoznal še pot, ki pipelje na Vošco po vzhodni strani Jureževega grabna. Srečal sem jih nekaj, ki so se vzpenjali in me seveda začudeno gledali.

»Kam pa tako urno?« je enemu izmed njih le uspelo vprašati.

Med brezglavo furijo sem odvrnil samo: »Ah, saj mi zagotovo ne bi verjel.«

Nad Srednjim Vrhom sem preskočil »pastirja« in čez travnik stekel do avtomobila. Prodajalec na bencinskem servisu v Kranjski Gori me je, presenečen kot le kaj, pogledal z izbuljenimi očmi, ko sem ves prepoten in zaripel v obraz planil naravnost pred blagajno in zahteval ... Veste, kaj.

»Ali je bilo kaj goriva?« je še vprašal.

»Ne!« odgovorim zelo na kratko, saj je prodajalec z dodatnim vprašanjem samo izgubljal čas, a sem na koncu vendarle dodal: »Do Srednjega vrha ga je v rezervoarju dovolj, za na Vošco mi pa ne bi prav nič koristil.« Vse bolj začudeno je gledal ...

TURA JE REŠENA

Z »gorivom« sem se moral oskrbeti sam. Liter vode me je spravil k sebi in bil sem pripravljen na ponoven vzpon. Tiste, ki sem jih srečal med divjanjem v dolino, mi je uspelo dohiteti še pred vrhom Vošce. Tokrat so gledali še bolj začudeno. Dekle se je med tem časom sončilo in dremalo. Malo sem se oddahnil še sam in tura se je lahko nadaljevala.

Čez Zajčnik sva sestopila med krave na Blekovi planini, čez katero je daljnega leta 1919 pribežal Ksaver Meško, ki je bil vse do takrat župnik na Mariji na Zilji. »Domovini zvesti« brambovci so ga pregnali, tako da si je moral v trdi zimi in v globokem snegu tod reševati golo življenje. Sledil je vzpon na Trupejevo in Maloško poldne, s katerega sva »skočila« še na bližnjo Ostro peč. Ker je bilo tudi Kresišče na dosegu roke, sva se potrudila še nanj. Na vrhu pa ... Velik nov križ in z debelo verigo zaklenjena vpisna knjiga. Za moje pojmovanje gorskega sveta je to pretiravanje na vsej črti. A o tem morda kdaj drugič.

Kepi sva pomahala v pozdrav. Brez mojega »dodatka« bi verjetno še tisti dan uživala na njej, tako pa je sestop minil ob prijetnem šumenju vodá, ki se stekajo v potok Hladnik. Nižje spodaj je bil še bolj glasen. Le kaj je želel povedati? Morda to, da so zlati časi fotografskih filmov za vedno minili ... ○

Nad Zalo

Domov po sijajni pokrajini nad grapami

✍ Rafael Terpin

Pravijo, da kadar peljejo Idrijčani v Ljubljano, običajno parkirajo na Viču, kadar pa gredo Ljubljančani v Idrijo, ustavijo v Zali. Obojim najbrž tik pred ciljem zakuha. Ker pa v Zali ni prav veliko parkirišč, pripoved hkrati namiguje, da drugi parkirajo kar pod cesto, v potoku Zala. Zdaj ko se ve, zakaj mi je v avtobusu na progi Idrija–Godovič vleklo usta na smeh, lahko nadaljujem. Sproščeno sem skoraj ležal na svojem sedežu, ovinki so bežali mimo, nebo se je zlagoma širilo in odpiralo. Komaj smo pripeljali ven na planoto, sem že izstopil. Na Logu pred Godovičem.

V BLAZNI SAMOTI VRHA SO ŠTELI DNEVE IN NOČI

Na obe strani glavne ceste teče stara vojaška pot, na desno nad godoviški tunel in proti Črnemu Vrhu, na levo na Okroglico pa nad izvirno dolino Zale do Veharš. To zadnjo sem imel »na piki«. Mimo novejših hiš sem zlagoma stopil do Okroglice, godoviškega smučišča. Velikanska senožet pod cesto in nad njo je gotovo primerna za uživanje zimskega veselja. Spodaj sta v grapo ob vodi zadegana Anžic in Pustota, a tu zgoraj se pogled sproščeno in brez ovir spelje po obdelanih obronkih nad razvejano dolino, zeleno in v enaki meri potreseno z redkimi domačijami. Po obrobju je videti od Vrha Zale do Griča in Veharša. Iznad imenovanega le plaho zeva nekaj višjih vrhov idrijskega hribovja. O, pa še kaj!

Nad cesto se travnat greben mimo kmetije na Griču podaljšuje v gozdnat Jelenšek (817 m). Prav na njegovem vrhu je bilo pred leti odkrito arheološko nahajališče. Pravzaprav se tam kot ostanek iz pradavnine da razločiti nekaj platojev, na katerih so stale kolibe. Še neraziskano pokopališče so amaterski arheologi našli nekaj nižje. Ganljivo se je povzpeli na vrh in tam v gozdnem miru razmišljati o ljudeh, ki so pred tisočletji v blazni samoti vrh hriba šteli dneve in noči.

Naša cesta je kar dobra. Mojstrsko je speljana okoli grap, ki se na tej višini pravzaprav končujejo.

Vrbanovec v Jeličnem vrhu,
35 × 50, mastni pastel, R. Terpin, 2004

Le nekaj gramoza bi ji bilo dobro nasuti.

V prvi košenici se desno odcepi stranska pot k Pesku, kjer so v kamnu ohranjene dinozavrove stopinje. Res je bila žival izpred milijonov let bolj majhne sorte, a martinček to le ni bil. Do Peska je boljši dostop iz nasprotne smeri, s ceste Godovič–Veharše.

Pot enakomerno vijuga, nikamor se ji ne mudi. Pametno se je prilagoditi njenemu ritmu. Vodi nas po vseskozi senčnem gozdu, dokler že v bližini Veharša ne pogleda iz hoste. Pod mano je spet (kot vse doslej) na krake razcepljena dolina Zale, bolj zadaj proti zahodu se stiska v ozki grapi, po kateri teče glavna idrijska prometnica proti Ljubljani. Ko stopam mimo lepo urejene domačije ob moji cesti, postaja vse bolj jasno, da

prihajam na robove stare planote, v katero so potoki in reke vglobili pravcate doline, dolge in globoke. Vsenaokrog se širi in diha na vsa pljuča planotasti svet Dolov in Jeličnega Vrha, onkraj Zale in Podmejskega potoka pa koševniške, zadloške in črnovrške prostranosti. Nad Črnim Vrhom kot velika, močna pregrada temni v nebo gorska veriga od Zajčevega (971 m) in Špičastega vrha (1128 m) do Špika (1068 m). Onkraj cestnega prehoda Vrh gore sta vsaj še Čelkov vrh (1106 m) in Javornik (1240 m). Blagodejno se je ozirati k njim. Kako bleda bi bila podoba brez njihove mogočnosti!

V neposredni bližini Veharša se srečam z asfaltirano cesto iz Godoviča, ki se sem gor dvigne skozi Ivanje Doline. Ni nujno, da stopim nanjo. Lahko nadaljujem levo pod hišo. Stara travnata cesta me enako dobro pripelje na dolski asfalt.

V DNU JE ZVEZDASTO SPRAVLJENA PO GRAPAH MOJA IDRIJA

Veharše je zelo staro križišče. Godoviška cesta se je tu prilepila idrijski deželni cesti, v prejšnjih stoletjih glavni poti, ki je Idrijo povezovala s svetom, z Vrhniko in Ljubljano. Nekaj kilometrov dalje je v kapeli za Tratami vzidan star obcestni kamen z letnico 1763 (to je bilo leto, ko so celotno deželno cesto temeljito obnovili). Vsaj do Medvedjega Brda je cesta slemenska, z nje je izjemen pogled na vzhod in zahod. Na zahodu je videti skoraj vse primorske vrhove, na vzhodu bi se začelo naštevati s Svetimi tremi kralji, končalo pa v najvišjih vrhovih slovenskih gora.

Z Veharša seveda zavijemo proti Idriji. Po obrobju planote bo šlo. Veharša se skoraj drži stara kmetija Mravljšče, mimo nje se stranska cesta spušča v Zavratec in naprej proti Žirem. Mravljšče piše v kartah, vsi domačini pa kraju zavzeto pravijo Mrliše. Od nekdanj. Po moje ime namiguje na arheologijo. Po deželni cesti mi uspe narediti le nekaj korakov. V levo se po odcepu spustim spet nad Zalo, k domačiji na Griču. (A se nisem s podobnim imenom danes že srečal?) Od tod je vidna skoraj vsa moja dosedanja pot z Okroglice do Veharša.

Med Gričem in hišama na Vrh Zale se dvigne nizka vzpetina, ki ji okoličani menda pravijo Mačkovnik (upam, da sem si prav zapomnil). Vredno se je povzpeli nekaj metrov s poti. Z vrha se v poznojesenskem ali zimskem času odpre sijajna valovita pokrajina Dolov, čez prenovljeni Trovt in okoliške hoste se pokažejo

Pri Trevnu v Dolah, 35 × 50, mastni pastel, R. Terpin, 2004

vse naše gorske verige s poudarjeno mogočnim Triglavom na sredi. Res pa je v času paše nekoliko nerodno skakati čez žice. Če smo obrnjeni k Triglavu, se nam desno pod gričem kaže zaselek Gorenjih Dol z bolj novo cerkvico. Zaselek se je v časih živahne idrijske deželne ceste imenoval Cantonere.

A pot je izjemna še naprej. Tudi na Vrh Zale se ustavi korak. Spodaj, v dolini Zale, ki sem jo že skoraj obhodil, se med gozdnata pobočja zlivajo bistre vode, ob njih pa živijo svoja samotna življenja Kališer, Pustotar, Anžic in Barakar. Nad njim vzvalovljeno dihajo kraške planote Koševnika, Idrijskega Loga, Zadloga, Črnega Vrha, Predgriž, Lomov in Novega Sveta. Zadnja, v nebo hiteča pregrada, s katere se že vidi morje, je svet Javornika (1240 m) in Špičastega vrha (1128 m). Nad njima je le še nebo. Moja pot je zanesljivo najlepša, kadar se čezenj podi vsaj nekaj oblakov. Oblaki so za družbo. Da ni preveč dolgočasno. Kar stisne te pri srcu, če gledaš to neznanško gozdnato krajino, kadar je nebo sprano in prazno.

Kmalu za hišama na Vrh Zale se kolovoz zateče v gozd. Do Lešnice ni nobenega razgleda.

Po neoznačeni poti se je najbolje držati leve. Med kozolcem in štalo na Lešnici se zmeraj podam levo skozi gozdiček. Pod potjo se odpreta pašnik in košenica. Spodaj v dnu je zvezdasto spravljen po grapah moja Idrija. Vse poti, vse vode, še vse želje, se zdi, se stekajo vanjo. Breg sledi bregu. A tudi njo dan za dnem, vse bolj in bolj, požira zelena hosta.

Tu, kjer mi je Idrija skoraj na doseg roke, v krajih nekdanjih nedeljskih izletov z očetom, materjo in bratom, se za kratko zložim v grivo, naslonim se na komolce, oči se mi blešče. Vem. In nikogar ni, ki bi zinil nepotrebno besedo. Lepota domačnosti je neminljiva dobrota.

Naprej me noge same nesejo: čez grič navzdol, bumf na cesto, od Urbanovca pa po označeni poti izpod hiše. Smo namreč na progi idrijsko-cerkljanske planinske poti. Le pri Govekarju sem jo usekal po široki vozni poti v spodnje senožeti Govekarjevega vrha (729 m), ki pa je na vseh kartah obeležen kot Zagodov vrh. Mimo vodnega zajetja. Govekarjev (ali Zagodov) vrh nad nekdanjim koritom je obupno zaraščen. V spominih iz otroštva ga imam spravljenega povsem drugačnega.

Proti pokopališču v Skrniku je tudi danes silno prijetna gozda pot. Hladna in mehka. Da bi jo še velikokrat smel pretolči ... ●

Govekar v Jeličnem vrhu, 35 × 50, mastni pastel, R. Terpin, 2002

Kamniške murke

Dolino že pregreva sonce vroče,
šele pred kratkim sneg v gorah skopnel je,
mirú, hladú, ki ga ponuja drevje,
prostranstev gorskih trat se mi zahoče.

Planina vélika pastirje čaka;
žafranov ni več modrih, rože bele,
rumene so, purpurne zacvetele -
na vrsto pride drobna cvetka vsaka.

Dragulji, ki tam v travi se bleščijo,
so orhideje - murke belo-rdeče,
po nageljčkih od daleč že dišijo.

Napolnijo mi dušo s kančki sreče,
planinca vsakega razveselijo,
pozabi žulje, mišice boleče.

Alenka Mihorič

Prvi tečaj gorskega reševanja in urgentne medicine v Nepal

Kako smo Nepalce učili gorskega reševanja in urgentne medicine

✍ in 📷 Iztok Tomazin

Himalaja tudi s svojim barvitim, razgibanim vznožjem privablja vedno več alpinistov, popotnikov, turistov in drugih, ki prosti čas preživljajo med aktivnostmi v naravi. Ljubiteljem doživetij, pustolovščin in naravnih ter drugih lepot pa se seveda dogajajo tudi nesreče, ki ogrožajo njihovo zdravje, pogosto tudi življenje. Po grobih ocenah v nepalskih gorah vsako leto umre od 15 do 80 ljudi. Ponesrečenci in bolniki potrebujejo čim hitrejšo in čim kakovostnejšo pomoč, ki pa je v Nepal

LETA 1973 V NEPALU USTANOVLJENA HIMALAYAN RESCUE ASSOCIATION (HRA)

V evropskih gorah smo ob nesrečah navajeni hitrega, učinkovitega posredovanja reševalnih služb, katerih člani kar najhitreje dosežejo mesto nesreče ne glede na vremenske in druge razmere, zaščitijo in oskrbijo pacienta ter ga, pogosto s pomočjo reševalnih helikopterjev, hitro prepelejo v ustrezno zdravstveno oskrbo. Tako rešimo mnogo življenj. V Himalaji, kjer so pogoji najtrši, višine in razdalje pa največje, tega praktično ni. Gorska reševalna služba z imenom Himalayan Rescue Association (HRA) je bila v Nepal

ustanovljena že leta 1973 in je ravno tako kot na primer slovenska GRZS prostovoljna neprofitna humanitarna organizacija. A njeno delovanje je omejeno predvsem na preventivo in organizacijsko pomoč pri reševalnih transportih v gorah brez sodelovanja medicinskega osebja, skrbijo pa tudi za delovanje medicinskih postaj v vasi Feriče pod Everestom in v Manangu pod Anapurnami, ki zagotavljata zdravstveno pomoč pohodnikom in domačinom. Specializiranih gorskoreševalnih ekip, kot jih poznamo v Evropi in drugih razvitih državah, v Himalaji ni. Ponesrečeni ali zboleli člani odprav in trekingov so večinoma prepuščeni pomoči sopotnikov in solidarnosti morebitnih drugih odprav ali skupin. Nič drugače ni z domačini. Kdor se

ponesreči ali hudo zboli v prostranih goratih predelih Nepala, ima zelo majhne možnosti za preživetje, saj pogosto traja več dni, da ga svojci ali sovaščani prinesejo do najbližje ceste, od tam pa so še dolge ure vožnje do bolnišnice. Pogosto se za reševalni transport niti ne odločijo, saj nimajo denarja za bolnišnično zdravljenje, solidarnostnega zdravstvenega zavarovanja pa v Nepal

ni. Zaradi tujih zgledov in vsesplošnega napredka, pa tudi zaradi vse večjih potreb si razvoja na tem

področju vse močnejše želijo tudi Nepalci. Tudi s pomočjo najbolj izkušenih zdravnikov gorskih reševalcev iz razvitih držav želijo vzpostaviti nove strokovne temelje za napredek in razvoj gorskega reševanja ter nujne medicinske pomoči v Nepal. Na prošnjo HRA je zato Medicinska komisija IKAR (IKAR MEDCOM) med 23. in 29. majem 2009 organizirala in izpeljala prvi tečaj gorskega reševanja in urgentne medicine za nepalske zdravnike in gorske reševalce. IKAR je mednarodna zveza gorskoreševalnih organizacij, ki združuje veliko večino organizacij in posameznikov, ki se v svetu ukvarjajo z reševanjem v gorah in drugih težko dostopnih krajih. IKAR MEDCOM pa kot organ v IKAR združuje zdravnike, ki se ukvarjajo z gorskim reševanjem in urgentno medicino. Vsako državo oziroma reševalno organizacijo zastopa en zdravnik.

VELIKO ZANIMANJA ZA TEČAJ

Zdravnikov inštruktorjev IKAR MEDCOM nas je bilo sedem – po eden iz Anglije, Nemčije, Italije,

Udeleženci tečaja v plezalnem vrtcu Balaju nad Katmandujem

Avstrije, Norveške, Španije in Slovenije, vsi z bogatimi izkušnjami iz različnih vej urgentne medicine, gorskega reševanja in poučevanja. Izbrani smo bili med najbolj aktivnimi in izkušenimi člani IKAR MEDCOM. To je pomenilo veliko osebno odgovornost, pa tudi priznanje tako zame kot za mojo matično organizacijo GRZS, ki jo predstavljam v IKAR MEDCOM.

V Nepalju je bilo za tečaj veliko zanimanja, še posebej seveda v medicinskih in reševalnih krogih. Prijav je bilo mnogo več, kot smo lahko sprejeli udeležencev. Iz logističnih in drugih razlogov Nepalci tečaja niso mogli organizirati v gorah, zato je potekal na obrobju Katmanduja v športnem centru, ki se imenuje po Pasang Lamu, prvi Nepalki, ki se je povzpela na vrh Mount Everesta, vendar je žal med sestopom umrla. Slovesne otvoritve so se udeležili predstavniki več ministrstev, vodstvo in ustanovitelji HRA ter številni drugi. Poudarili so, da z veseljem pričakujejo, da bo prisotnost mednarodno priznanih strokovnjakov obogatila znanje in dala nov zagon ter možnost napredka tako udeležencem tečaja in HRA kot organizaciji. Med zanimivimi srečanji z nepalskimi ugledneži je bilo npr. tisto z gospodom Pokharelom, ustanoviteljem in prvim predsednikom HRA. Kljub letom je mož očitno odličnega spomina, saj se me je spomnil z naše odprave v južno steno Lotseja leta 1981, čeprav se kasneje nisva več videla. Seveda sva obudila tudi spomin na Aleša Kunaverja, ki nas je takrat vodil.

Pred tečajem smo si inštruktorji, nekateri v spremstvu najdražjih, tako da je bilo še lepše, privoščili treking v gorovju Langtang – čudovito doživetje, utrjevanje prijateljskih vezi, spoznavanje domačinov in odkrivanje himalajskih lepot vključno z vzponi na dva pet- in dva skoraj peticosačka ter seveda obisk svetih jezer Gosainkund.

Tečaj je bil intenziven in naporen tako za predavatelje kot za 34 tečajnikov, med katerimi je bilo osem zdravnikov. Nepalski organizatorji so se izkazali kot mojstri improvizacije, kar nas je zahodnjake, vajene vnaprejšnjega načrtovanja, preverjanja in potrditve, nekajkrat spravilo v negotovost, a na koncu se je vedno vse lepo izteklo. Tudi predznanje in izkušnje tečajnikov so bili zelo različni, od zdravnikov z nekaj izkušnjami iz urgentne medicine do laikov skoraj brez medicinskega znanja in od Šerp, ki so že priplezali na več osemtisočakov vključno z Everestom, do nekaj takih, ki niso imeli čisto nobenih alpinističnih in hribovskih izkušenj. Posebna popestritev zasedbe so bila tri simpatična dekleta dvajsetih let, ki so se lani v okviru nepalske ženske odprave povzpela na

vrh Everesta. Bile so med najbolj zagnanimi in uspešnimi udeleženci tečaja.

Na predavanjih in praktičnih vajah smo v sedmih dneh od jutra do večera obdelovali številne teoretične in praktične teme po mednarodnih smernicah od poškodb in bolezni do oživljanja. Poudarek je bil na specifikih gorskoreševalnega dela – obravnavi višinske bolezni, omrzlinah, reševalnih tehnikah, sodobni opremi, diagnostiki in zdravljenju nujnih stanj v neugodnih gorskih okoliščinah itd. Seveda smo obdelali tudi etiko gorništvja in gorskega reševanja, preventivo in druge teme. Prikazali smo veliko primerov iz svoje bogate prakse. Bil sem nosilec naslednjih tem: Osnove gorskega reševanja s helikopterjem, Praktične vaje s helikopterjem, Etika pri gorskem reševanju, Možnosti in težave pri medicinski oskrbi na kraju nesreče v gorah, Reševanje v visokogorju, Zdravljenje akutnih stanj v visokogorju, Višinska bolezen (fiziologija, etiologija, preventiva, terapija ...), Obravnava primerov reševanj v visokogorju, Obravnava nesreč zmajarjev in jadralnih padalcev.

TEČAJ USPEL, ODLIČNO SPREJET IN MEDIJSKO ODMEVEN

Praktični del tečaja je potekal deloma v plezalnem vrtcu Balaju v bližini Katmanduja, deloma pa kar na umetni plezalni steni in v drugih prostorih centra Pasang Lamu. Z velikim strahom, pa še z večjo motivacijo so se zlasti tisti tečajniki, ki niso še nikoli plezali ali se spuščali po vrvi, lotevali osnovnih alpinističnih veščin, seveda pod budnimi očmi inštruktorjev. Zanimivo in zabavno je bilo na primer opazovati in nadzirati sto in več tresočih se kilogramov zdravnika, ki je prvič v življenju visel na vrvi nad globino. A proti koncu spuščanja se je zakrčenost umikala vse širšemu nasmehu in olajšanju, ko pa je dosegel trdna tla, so mu oči kar žarele. Veliko je še bilo podobnih drobnih zmag in

Do učinkovitega helikopterskega reševanja v najvišjih gorah je še dolga pot.

uspehov, ki so podžigali entuziazem tečajnikov, pa tudi inštruktorjev. Prijetno nas je presenetila velika motiviranost, pa tudi prijaznost, odprtost in sproščenost tečajnikov.

Praktični del osnov reševalnega dela s helikopterji smo opravili na skrbno zastraženem helikopterskem delu letališča Tribhuvan v Katmanduju. Z avstrijskim kolegom sva jim predstavila helikopterje, njihove nevarnosti in možnosti, vstopanje in izstopanje, postopke v izrednih primerih, načine komunikacije s posadko in drugo. Obilo smeha je povzročilo čisto resno vprašanje enega od tečajnikov, ali so po tej kratki seznanitvi usposobljeni za gorsko reševanje s helikopterjem. Predstavili smo jim tudi delovanje naših matičnih reševalnih služb s številnimi primeri iz prakse. Posebej jih je navdušilo helikoptersko reševanje v Evropi, pa seveda tudi himalajske izkušnje nekaterih inštruktorjev. Na koncu tečaja je bil pisni izpit, ki so ga pričakovali s strahom, zaključili pa z veseljem ob dejstvu, da ga je večina dobro opravila.

S pomočjo predvsem italijanskih in avstrijskih sponzorjev smo v Nepal prinesli precej medicinske in reševalne opreme, ki nam je služila za praktično delo na tečaju, na koncu pa smo jo podarili HRA, česar so bili zelo veseli. Zaradi skromnih finančnih možnosti Nepalcev smo večino stroškov potovanja in bivanja v Nepal krili inštruktorji sami. Bilo nam je v čast in veselje, da smo lahko svoje znanje in izkušnje posredovali v deželi, ki ima najvišje in najzahtevnejše gore na Zemlji, kjer se dogaja vedno več nesreč in drugih nujnih stanj, hkrati pa je učinkovita, organizirana pomoč tudi zaradi skromnih materialnih možnosti še v povojih.

Tečaj je bil odlično sprejet in medijsko odmeven, po splošnem mnenju je izredno uspel. Poleg posredovanja doktrin IKAR in drugega znanja ter izkušenj s področja gorskega reševanja in urgentne medicine smo navezali veliko koristnih stikov in prijateljstev. Obstajajo lepe možnosti nadaljnje sodelovanja s HRA in vredno je poskusiti, da bi GRZS, morda skupaj s PZS, začela sodelovati z Nepalom po vzoru slovenskega alpinizma, ki je s šolo Aleša Kunaverja v Manangu postavil temelje gorniškega izobraževanja domačinov. ○

Oddaja "Čez hribe in doline" vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

RADIO UNIVOX

107.5 MHz

e-mail: info@univox.si

bolle

www.rodeteam.si

Model **Warrant** je predstavnik Bollejeve **PERFORMANCE** linije. So izredno lahka očala, namenjena predvsem športnim navdušencem, ki se ukvarjajo s tekom, kolesarjenjem, odbojko, tenisom in golfom. Odlikuje jih:

- izjemno lahek **NYLON** okvir
 - oblika očal je zasnovan tako, da se odlično prilagodijo vsem velikostim obraza in tako nudijo optimalno zaščito pred sončnimi žarki
 - večja stekla za dobro pokrivanje vidnega polja pri športnih aktivnostih
 - možnost menjavanja stekel
 - okvirji tudi v izvedbi z dvema dodatnima paroma stekel
 - možnost dodatnih stekel namenjenih za: tenis - **COMPETIVISION**, golf - **EAGLEVISION**, večnamenska - **POLARIZIRANA** in/ali **FOTSENZIBILNA** stekla
- cena: 125,90-169,90 €

Očala priporočajo kolesarji kolesarskega kluba **SAVA KRANJ**.

Poljub Sonca pod Koroško Rinko

Miniatura

✍ in 📖 Manca Čujež

Nočno udobje domače postelje – res veliko vredno. Pozdrav Soncu pod svodom vetrov Koroške Rinke – neprecenljivo. Čarobno! Vredno deliti še s kom, ki je nedeljsko prebujanje dneva 17. maja presmrčal.

NOČ IMA SVOJO MOČ, TUDI V TURSKEM ŽLEBU

Logarska dolina se je ob previsu v nedeljo kopala v soju mežikajočih zvezd. Vremenarji so že vedeli, kako planince odvrniti od nedeljskega »kolenogriženja«, a mi, nejeverni Tomaži, se nismo dali. In se je obrestovalo. V spokojnosti sobotno-nedeljske noči nas je ob pol drugi jutranji uri poprhala Rinka, na Okrešlju je sneg že pričaral nočni napev škripanja pod »gozdarji«. Proti Turskemu žlebu se je izza silhuet savinjskih vršacev nasmehnila luna, le še polovica popolnosti iz tedna poprej. Čelada je uspešno omejevala švigajoče sanjarjenje o sanjanju v topli postelji, cepin in dereze so glasno grizli v snežni peskovnik Turskega žleba, ki nas je pustil brez besed. Strmina dela svoje in nočni vzpon je več kot prekanjena poteza, da ne upehaš svoje volje že na prvi polovici poti. Mrzla gora je škrlatno zardevala v jutranjem plašču, ko so naša lica rdela ob nabiranju višinskih metrov do magičnih 2114 metrov.

ZLATNIK, IZGUBLJEN V SOČNOSTI LUBENICE

Snežna neskončnost, ponekod prekinjena z golo skalo, je začela iz nočne neizrazite mehkoobe dobivati

ženstvene obline. Dan je podal roko noči in njegovo veličanstvo Sonce je ognjevitno zlezlo na obzorje 25 minut čez peto. Narava je nedeljski poljub Sonca poetično zarisala kot zlat novčič, izgubljen v mamljivi sočnosti zrele lubenice, ki kar vabi, da se utopiš v njeni čarobnosti. Tako kot sta se v bogatih jutranjih barvah utapljali silhueti Raduhe in Uršlje gore. Zlatorumena jutranja svetloba nas je mimo Male in Štajerske Rinke pospremila na Koroški »prstan« – Križ, ki se dviguje 2433 metrov v oblake. A v nedeljo nas je Koroška Rinka nagradila z globoko modrino jasnega neba, ki je bilo kmalu po pol sedmi uri zjutraj priča prešernosti trojice, ki je pod svodom vetrov zmagovito zasadila cepine v deviško belino dvatisočaka in popisala prvi letošnji list v vpisni knjigi.

ZANOS NEPRECENLJIVEGA DOŽIVETJA

Dolina se je šele prebujala, mi pa smo svojo radost že delili z gorskimi kavkami, neutrudnimi jadralkami na krilih vetrov. V naša krila pa je zavel zanos neprecenljivega doživetja, ki nas je odpeljal v dolino. *Bord* je vijugajoče rezal strmino, dereze so pele hitrejši napev, cepin je pritrkaval sestopno melodijo, ki se je uglaševala z vse močnejšimi sončnimi žarki, budnimi varuhi naših korakov. Sneg je postopoma prešel v intenzivno zelenino, ujetu v pomladansko listje, peneče vode, še do nedavnega snežno-lede ne gmote, pa so živahno vrele proti dolini in nam dajale takt.

Doživetje, ki napaja duha še dolgo v delovni teden dolinske glice ... ○

Ciklame, krvave ciklame ...

Med cvetjem o življenju

✍️ Nada Kostanjevič 📷 Ivan Pepelnjak

Živemu človeku se vse pripeti ... Preštopala sem vsvo Goro, Idriško in Cerkljansko, a se mi nikoli in nikjer ni nič zgodilo. Podrl pa me je avto sredi belega dneva, pred ajdovsko pošto in na prehodu za pešce. Obleka je bila v franžah, jaz v nezavesti, in so me odpeljali v šempetrsko bolnišnico. Takoj ko sem prišla k zavesti, me je – preden me je sploh povohal zdravnik – obiskal policaj in mi dal pihati. Ker je bilo negativno, je odšel in mislila sem, da je konec kolačev – a glej ga šmenta: ko sem se vsa povezana na nekakšnih čudnih napravah znašla na postelji, me je varuh pravice zopet obiskal, vljudno vprašal, ali sem pri zavesti, pomolil mi je zapisnik, naj ga podpišem, in me oglobil za 20 EUR – češ da sem na prehod stopila, ne da bi se prepričala, ali to lahko storim. Z rogamim se ne gre zbadati in sem raje

plačala – čeprav sem imela pretres možganov, namoljeno kost in uničeno obleko. Ko sem po petih dneh iz bolnice prišla v svoj predjamski grad, so mi stroge medicinke prepovedale hoditi ven po soncu (bil je junij), se gibati po domu brez hojice itd. itd. Vendar niso vedele, da moji "črvi v riti" niso bili prizadeti v prometni nesreči. Eno nedeljo sem že zdržala doma. Naslednjo nedeljo sem se izmaknila budnemu očesu glavne sestre, odvila povoj, ki se je itak vlekel za menoj, vzela svojo dobro palico in vetrovko ter se podala na svoj štopplac na koncu Idriške ceste. Ker sem bila zaradi svoje nesreče v Ajdovščini precej slavna, sem takoj dobila štopfirbca, ki ga je zanimalo, kaj je pravzaprav bilo. Odložil me je v Črnem Vrhu, meni pa se je zdelo, da kam daleč le ne morem. Odločila sem se, da grem v bližnje Spodnje

Lome, saj je do Zgornjih kar precej daleč, pa tudi poznala sem jih že. Tako sem se mimo moderne doma (ki je tudi dosti dražji od našega) in mimo bencinskega servisa podala čez ravno polje v lep mešan gozd. Za kaj drugega kot hojo po asfaltni cesti itak nisem bila zmožna. Občudovala sem gozd in ciklame, ki so bujno cvetele, in obljubila sem jim, da jih naberem ob vrnitvi. Občudovala sem skale, porasle z mahom. Sem bom prišla, ko bo treba iskati mah za domske jaslice – v črnovrškem domu so mi pravili, da jaslic nimajo, mahu pa je tu zadosti za vse okoliške hiše. Cesta gre malo ravno, malo valovito. Nobenega avta ne slišim, le vsako toliko se pripodi mimo fantič kakih petnajstih let, preizkuša hitrost in uporabnost svojega motorja, a vendar pazi, da me ne bi zadel. Tako hodim po gozdu, a

naenkrat se gozd razširi in sem pred jaso, na kateri je več domačij, na začetku zaselka pa je kapelica. Od daleč vidim, da je lepo urejena, na kateri je zelo skrbno urejen in oskrbovan vrtiček, pod dvokapno streho pa betonsko knjiga, na kateri nekaj piše. Stopim bližje. Kapelica kot kapelica, v njej tradicionalen Marijin kip, verjetno serijske izdelave, lepa vrata iz kovanega železa, oltarček skrbno pokrit z lepo vezenino in okrašen s svežimi rožami. Kaj pa piše v oni knjigi? Imena štirinajstih padlih v prvi svetovni vojni! Štirinajst padlih, a Lome, Zgornje in Spodnje, nimajo več kot 45 števil. Do pred nekaj leti jih je s Črnim Vrhom vezal le reven kolovoz! In vendar je takratna oblast tudi tukaj našla ljudi, ki so bili – hrana za topove! Morda jih je nekaj preživelo in se vrnilo v te bregove! Vas je vsa kot izumrla, le fantiček se vztrajno podi z motorjem po asfaltni cesti do Črnega Vrha in nazaj. Iz vzorno urejenega vrtička ob kapelici so lilije in orlice, žametnice in petelinčki ušli tudi na travnik. A naj je travnik še tako skrbno pokošen, lepih cvetic niso uničili. Ustavim se pred to kapelico. Na misel mi pridejo stih hrvaškega pesnika Dragutina Domjanića – v mehkem zagorskem narečju, ki je tako podobno slovenščini:

*S te hiže mnog fant bil je dober vojak
Za tujce vojeval in krvcu preveal
Za hvalu su rekli mu – da je bedak ...*

Usedla sem se na klopi pred prvo hišo. Vse hiše tukaj so lepo urejene in moderne – ne bojujejo se s spomeniškim varstvom – vse imajo garaže, antene ... Vendar živega krsta ni.

Ko sem pomalicala, sem se podala nazaj proti Črnemu Vrhju. Sedaj pa pobiram ciklame, ki jih je tu obilo. Fantič se še in še vztrajno vozi sem tja. Sedaj si ga malo pazljiveje ogledam. Na sebi ima oranžno majico, ki ima na hrbtu napis SFRJ, spredaj pa Titovo sliko. Fantič, ali veš, kam nas je vse skupaj pripeljala ta nesrečna politika? Ali veš – ali si le z enim ušesom poslušal, ko so ti povedali, koliko tvojih sorodnikov je napisanih na tisti betonski knjigi na kapelici? Koliko jih je na partizanskem spomeniku na črnovrškem pokopališču? Koliko na domobranskem spomeniku pred črnovrško cerkvijo? Zopet so mi prišli na misel Domjanićevi verzi:

*Ciklame, krvave ciklame, da broja ni moči jih znati
tak puno da človeku čisto smililo na tla se stati
i tam gdi su največji boji, gdi nigdo se smrti ne plaši
tam sigurno budeju naši*

*I velika žalost je pala na nebo, na praprot i na me
I svuda po svetu sem videl ciklame, krvave ciklame ...* ●

Prepovedane lepote Bosne in Hercegovine

Nadležne mine v lepih gorah

✍ in 📷 Maja Ikanović

Lanski dopust sva izkoristila za potovanje po Bosni. Najprej zato, ker Matej še nikoli ni bil v tem delu Balkana, takoj zatem pa zato, ker sva dobila kar nekaj informacij o tem, da je po Bosni mogoče tudi planinariti, plezati ipd. V začetku septembra sva torej natovorila avto in se odpravila na dolgo pričakovano pot. Prispela sva v Zenico, kjer sva nekaj dni ostala pri mojih sorodnikih. Mesto je precej drugačno, kot je bilo nekoč, predvsem je zelo onesnaženo, saj po vojni spet obratuje legendarna železarna. Kljub temu da deluje le njen majhen del, je mesto obdano z dimom, k čemur prispevajo tudi stari avtomobili na cestah in pomanjkanje ekološke ozaveščenosti. Vsak dan naju je potem spremljalo tudi zelo vroče vreme, od 30 do 35 stopinj.

V Zenici sva dobila nekaj informacij o tem, kam lahko greva. Določena gorovja, ki veljajo za najlepša, so namreč minirana, o tem, kje se nahajajo minska polja, pa ni natančnih informacij. Planinski zemljevidi ne obstajajo, vsaj ne v takšni meri kot pri nas, kar pomeni, da jih je mogoče dobiti le na geodetskem zavodu v Sarajevu in morda še kje. Predlagali so nama, naj poskušava pri turističnih agencijah in planinskih društvih, če jih najdeva, seveda. O minah pa naj povprašava lokalne prebivalce.

PAZI, MINE!

Odpravila sva se proti jugu, v smeri proti Mostarju. Najprej sva nekaj dni preživela v Drežnici, majhnem plezališču, ki se nahaja ob sotočju rek Drežnica in Neretva. Obdaja ga majhen »kamp«, ki naj bi bil brezplačen, a to očitno ne velja za tujce. Treba je bilo plačati parkirnino in nočitev na prostem, tekoče vode pa zaradi suše ni bilo, zato sva se namakala v čisti, a zelo mrzli Neretvi. Tudi vodnička za Drežnico nisva imela, ker pravi vodniček sploh ne obstaja (o tem kasneje), zato sva bolj ali manj plezala na pamet. Skala je sicer dobra, so pa smeri zelo slabo navrtane in torej dokaj nevarne. Srečala sva tudi nekaj tujih plezalcev, ki pa niso

vedeli kaj dosti več razen tega, da je v Mostarju nekaj plezalcev, ki bi morda lahko imeli več informacij o plezalnih možnostih na tem predelu.

Tako sva krenila naprej proti Mostarju, si ogledala turistične znamenitosti tega prelepega mesta in poskušala najti lokalne plezalce. Našla sva sicer njihov klub, kjer imajo tudi umetno plezalno steno, ne pa tudi njih. V Mostarju sva kupila knjigo z naslovom *Zaboravljena ljepota – planinarski vodič na vrhove od 2000 m u Bosni i Hercegovini i druge odabrane avanture*. Napisal jo je Matias Gomez, Španec, ki je živel v Bosni. V njej sva zaprepadena ugotovila, da je velik del gorovja, za katerega so nama lokalci trdili, da je varno, še vedno minirano. Pravzaprav je težko najti gorovje, ki ne bi bilo minirano. Določena gorovja, ki se nahajajo na bivših bojiščih, so zaradi miniranja popolnoma nedostopna, medtem ko je drugod možen vzpon, vendar samo po markirani poti (če ta obstaja), z vodičem

Opozorilna tabla ob cesti na Bjelašnico

Ostanki zadnje vojne tudi na vrhu Bjelašnice

ali po navodilih GPS-koordinat, ki so zapisane v knjigi. Minirana področja še dolgo ne bodo očiščena, saj o nahajališčih min ni nobenih zapisanih podatkov, razpršene pa so po večjem delu gozda, zato jih je težko najti. Življenjska doba mine pa je kar sto let. Bosanska vojska se sicer ukvarja z razminiranjem, vendar stvar poteka zelo počasi. Minilo bo še mnogo, mnogo let, preden bodo vsaj nekatera gorovja popolnoma varna.

BORAČKO JEZERO

Vrnila sva se proti severu in nekaj dni preživela ob Boračkem jezeru. Bila sva dobesedno sama v kampu, saj je bilo že konec turistične sezone. Tudi ta del Bosne je miniran, ostanki vojne so vidni vsepovsod, vendar pa je del okoli jezera (po opisih v prej omenjeni knjigi) varen. Tako sva med jutranjim tekom okoli jezera prišla na markirano pot, ki je vodila v gozd. Srečala sva starejši par in zatrčila sta, da je pot varna in da vodi do izvira ter naprej do planine. Sledila sva markacijam, ki so bile sicer dokaj goste, a pot je bila slabo prehodna. Prišla sva do razpotja, kjer bi do naslednje planine potrebovala štiri ure, in ker nisva imela s seboj vode, sva se odločila, da se vrneva. Ko sva prispela v kamp, sva o tem govorila z natakarjem, ki je delal v baru, in povedal nama je, da je lastnik kampa ravno v tem delu gozda med vojno stopil na mino in izgubil nogo. Kasneje sva srečala tudi lastnika. Morda so v

tem času mine že očistili, morda pa tudi ne ... Noge so več vredne kot kateri koli vrh. Naj še omenim, da je Boračko jezero res lepo, lastnik in delavci v kampu so bili zelo prijazni, cene pa zelo ugodne.

BJELAŠNICA

Odločila sva se, da ne bova več tvegala in da ne bova obiskovala hribov, za katere obstaja nevarnost min. Izbrala sva Bjelašnico, 2067 metrov visok hrib nad Sarajevom, znan po olimpijskih igrah leta 1984. Popoldne sva prispela na cesto, ki vodi do izhodišča, in jo razglasila za najboljšo v celotni Bosni, saj je bila skoraj brez lukenj in ostalih presenečenj. Ob njenem spodnjem delu je del gozda še miniran, kasneje pa nevarnosti ni več. Poiskala sva izhodišče, ki ga je bilo zelo lahko najti, nato pa sva krenila proti planinskemu domu, da bi se pozanimala o prenočevanju. Dom je bil sicer odprt, a tako kot povsod po Bosni tudi tukaj stvari niso urejene, zato si lastniki izmišljajo cene glede na to, od kod prihajaš. Tokrat nama je ponudil skoraj takšno ceno, kot sva jo plačala za apartma v centru Mostarja, zato sva se odločila, da bova tudi to noč prespala v avtu. Parkirala sva blizu bivšega razkošnega olimpijskega hotela, ki je zdaj požgana razvalina.

Vzpon na Bjelašnico je potekal hitro, pot je bila še pretirano markirana in urejena, poimenovana je tudi Josipove staze, saj je po njej nekoč korakal Tito. Na vrhu sva spoznala zelo gostoljubnega

Pogled z Bjelašnice

in prijaznega gospoda, ki dela v meteorološkem centru na vrhu. Kljub nekaj požganim in obstreljnim objektom v okolici centra nama je zatrdil, da je območje popolnoma očiščeno min in da ni nobene nevarnosti. Nevarna je le druga stran hriba, vendar dovolj stran od vrha. V dolini pod njim gradijo velik zimski turistični kompleks s hoteli in apartmaji, obnavljajo pa tudi smučišča.

VLAŠIČ IN SARAJEVO

Vrnila sva se v Zenico in obiskala še Vlašič, 1933 m, vendar sva kar velik del poti prevozila z avtom, ker nikakor nisva našla markacij. V Zenici obstaja tudi društvo, ki se med drugim ukvarja z gorniški in plezalnimi aktivnostmi, a je precej tržno naravnano. Ponudili so nama vodeni izlet na Prenj, ki pa je očitno presegel najin študentski proračun in si ga nisva mogla privoščiti. Edino, kar nama je uspelo dobiti, je plezalni vodniček, ki pa je bil napisan pred vojno, tako da je le še delno uporaben (nekatera plezališča so se spremenila v divja smetišča, druga so na miniranih območjih ipd.).

Lep športnoplezalni dan sva nato preživela v zelo urejenem plezališču v Sarajevu, ki se nahaja zelo blizu centra mesta, v zeleni peš coni. Skala je zelo zanimiva, smeri je veliko, nekatere pa so tudi zelo dobro navrtane. Kljub temu da velja za najbolj priljubljeno plezališče v Bosni, sva bila sama.

GORNIŠKA IN ALPINISTIČNA SCENA V BIH

Po pogovorih s tamkajšnjimi alpinisti in po lastnih izkušnjah lahko zaključim z nekaj spoznanji o razvoju gorništva, športnega plezanja in alpinizma v tej deželi. O nekakšni sceni je pravzaprav zelo težko govoriti, predvsem, če gledamo z očmi

nekoga, ki je vaju takšnega razpona teh športov, kot jih imamo pri nas. V Bosni so se te aktivnosti začele širiti v obdobju pred vojno (torej do leta 1992), ko so nastala prva plezališča, vodnički, markirane poti, planinska društva ipd., nekaj bosanskih alpinistov pa je sodelovalo tudi na alpinističnih odpravah svetovnega merila. Vojna je vse to zadušila, za seboj pa pustila revščino in minirana gorovja. Danes, približno trinajst let po vojni, se počasi vse vrača na stara pota. Spet se organizirajo planinska društva, krepijo se tudi mladi plezalci, žal samo na področju športnega plezanja in ne alpinizma. Morda, ker je športno plezanje enostavnejše, varnejše in cenejše. Plezalno opremo je v glavnem treba kupovati v tujini, povprečna plača pa je več kot dvakrat nižja kot pri nas.

Če odmisli mine, ima Bosna kot pokrajina velik gorniški in plezalski potencial. Hribovja je veliko, sten tudi ne zmanjka, ob dobri zimi pa so tu še velike možnosti lednih vzponov. Ugotovila sva tudi, da nudi odlične možnosti za kolesarjenje, saj je vožnja po makadamih popolnoma varna. Priskrbeti si je treba le natančno karto. Druga varna varianta je obisk gora z vodnikom, ki jih je sicer dovolj, a so cene prej evropske kot bosanske. Ostaja še planinstvo v lastni režiji s pomočjo GPS-naprave, a tega nisva poskusila, zato raje ne bi trdila, da stvar deluje.

Kljub žalostnim ostankom vojne in slabim pogojem za planinstvo in plezanje je Bosna ena tistih dežel, ki jih ne doživiš enako kot ostale in ki ostane v spominu kot nekaj posebnega, tako zaradi izrednih ljudi kot zaradi izredne narave. Nepregledni gozdovi, kristalna jezera in vonj po žaru je tisto, kar Balkan res loči od ostale Evrope. ○

Spoznavanje ptičjega sveta Himalaje

Moje prvo potovanje v Nepal

✍ in 📷 Rudolf Tekavčič

Taščična pevka (*Prunella rubeculoides*)

Po dolgih letih odlašanja sem se lani ob novoletnem srečanju s Tonetom Škarjo na hitro odločil, da grem z njim v Nepal. Priznam, dolga leta me je nagovarjal, ker leta tečejo obema in bo z vsakim novim letom težje sprejeti odločitev za tako potovanje. Prvič ni tako enostavno, višina zahteva svoj davek, poleg tega pa moraš imeti nekaj kondicije, predvsem pa v glavi urejeno, da si sposoben za tak podvig.

Takoj po novem letu mi je Škarja torej sporočil, da bo Planinska zveza organizirala dva trekinga, enega aprila, drugega pa jeseni, pač v času, primernem za to območje. Odločil sem se za april, predvsem zato, ker jeseni obročkam ptice selivke in tega nikoli ne zamudim. Tako kot pri nas spomladi se tudi v Nepal marca, aprila vračajo ptice

s prezimovanja in v tem pogledu je zame to zanimiveje, predvsem zaradi njihovega petja in oglašanja. Lažje jih bo odkriti in seveda fotografirati, če mi bodo le dale priložnost.

Sredi marca sem bil povabljen na skupni sestanek predvidene »odprave« na Planinski zvezi. Tam sem spoznal ostale udeležence, stare mačke himalajskega alpinizma. V posebno čast mi je bilo, da bom z njimi obujal spomin na 30-letnico prvega vzpona na Mt. Everest. V tem prispevku ne bom našteval vseh, ker so vsi dobro znani v Sloveniji, osebno sem bil vesel, da bom od vsakega dobil dober nasvet na sami poti in s tem ne bom preveč obremenjeval Toneta, ki je že tako in tako imel polno skrbi s samo pripravo na dogodek in seveda tudi kasneje na poti. Posebno

Taščična sraka (*Copsychus saularis*)

Črni škarnik (*Milvus migrans*)

Himalajská skalna kokoš (*Tetraogallus himalayensis*)

Orientalska grlica (*Streptopelia orientalis*)

sem bil nad novimi prijatelji himalajci presenečen, da so vedeli za posamezne vrste ptic, kje jih bom lahko videl in seveda fotografiral, če bo le priložnost. Spoznal sem, da niso zaljubljeni samo v vrhove Himalaje, ampak so na poti k njim znali opazovati tudi okrog sebe.

Nekaj uvodnika sem moral napraviti, predvsem, zakaj sem šel na to pot. V prvem planu spoznati in videti Himalajo v živo, doživeti vse lepote, ki mi bodo ponujene. Na samem pohodu spoznati nove vrste ptic, s katerimi se ljubiteljsko ukvarjam že več kot petdeset let. No, sedaj pa k pticam, ki jim je ta članek namenjen. Ne bom vas obremenjeval z biometričnimi podatki za posamezno vrsto, moj namen je slikovni prikaz.

V Nepalu živi 780 vrst ptic. Imajo 14 nacionalnih parkov, med temi nekaj posebno zaščitnih območij. Največja naseljenost ptic je v južnih območjih (Pokhara, nacionalni park Chitwan), manj jih je v himalajskem pogorju. Z opazovanjem sem pričel takoj ob odhodu iz Lukle (2840 m) do baznega tabora Everest (5364 m). Zadnje postajo bivanja smo imeli na Gorak Shepu (5140 m), iz katerega sem se povzpел na Kala Pattar (5550 m). Na tej višini sem slikal beloperutega pogorelčka. Med vsemi pticami sem bil najbolj vesel himalajskega monala, ker ga lahko zaslедиš zgodaj zjutraj ali v mraku zvečer. Slikal sem ga nad Namče Bazarjem pozno zvečer in delno že v megli. Druga zanimiva vrsta je krvavi fazan, slikal sem ga na višini 4400

Sijajni fazan (monal) - *Lophophorus impejanus*

Himalajski jastreb (*Gyps himalayensis*)

Grmovna taščica (*Tarsiger cyanurus*)

Beloperuti pogorelček (*Phoenicurus erythrogaster*)

metrov v gozdu rododendrona. Za ta posnetek sem moram zahvaliti Bojanu Pollaku, ker je šel z menoj ob vrnitvi po drugi poti iz Dingbočeja do Tengbočeja. Hodila sva deset ur, bolj pregazila pot, a je bilo vseeno lepo in zanimivo. Vmes sem napravil nekaj posnetkov ptic, ki jih na običajni poti ne bi mogel.

V podrobnosti se ne bi več spuščal, zanimivejše so slike. Morda kateremu bralcu objava ptic s tega območja ne bo všeč. Naj povem, da sem novim prijateljem, s katerimi sem bil ob tej priložnosti, obljubil, da bom objavil nekaj posnetkov ptic bolj za spomin, predvsem pa kot prikaz, kaj se da opazovati na sami poti. Morda v pomoč naslednjim pohodnikom, kaj vse se lahko opazuje, le pozoren moraš biti. V lepoti narave je zajeto vse,

kaj vse, najbrž ni treba razlagati. Vse slike so nastajale na poti tja in nazaj. Če bi hotel res napraviti lepe posnetke ptic, bi moral ostati na enem mestu vsaj po en dan, tako pa so nastajale mimogrede in v trenutku, kar je priletelo mimo. Je pa res, da čim višje si, težje je opazovati, višina in zrak naredita svoje.

Naj se ob tej priložnosti zahvalim vsem za nasvete na poti in dobro družbo. Spoznal sem vse napore himalajskega alpinizma, priprave za višje vzpone, predvsem pa, kako te gora ne pusti zraven in razočaranje je tu. Bolje to, kot pa da ostaneš na njej. Morda bo v bližnji prihodnosti še priložnost, da ponovimo podoben pohod, če ne, tudi prav. Lep spomin na ta dogodek pa ostane za vedno. ○

Brkati ser (*Gypaetus barbatus*)

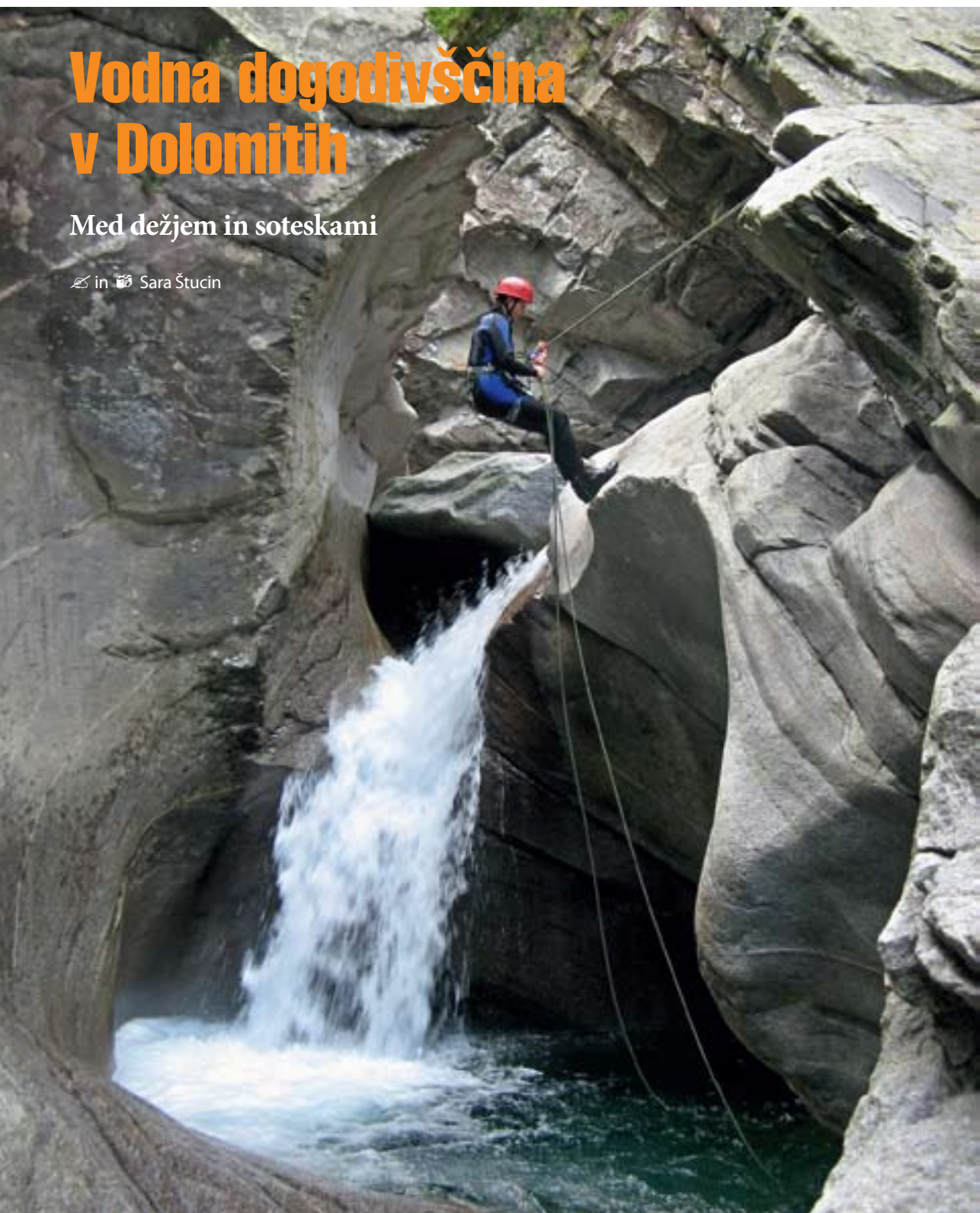

Krvavi fazan (*Ithaginis cruentus*)

Vodna dogodivščina v Dolomitih

Med dežjem in soteskami

in Sara Štucin

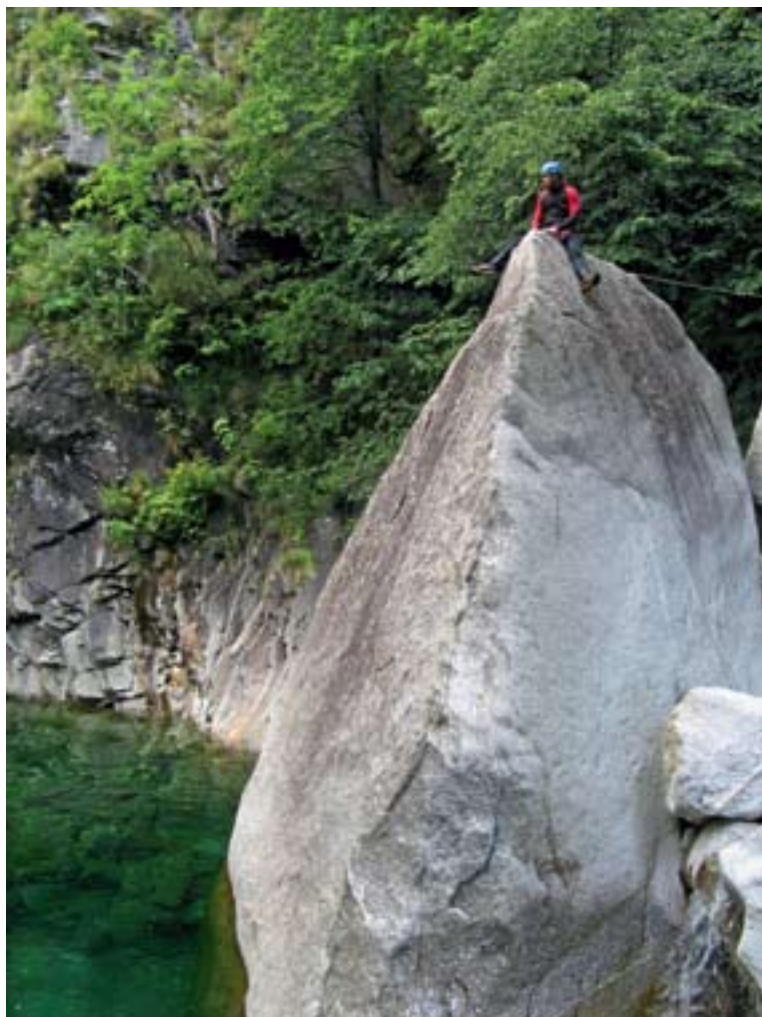
Soteskanje je pri nas znano bolj kot turistična Sponudba. Različne agencije ponujajo vodenje po soteskah, kot so Sušec, Fratarica, Grmečica ipd. V tujini pa je to šport, tako kot gornštvo ali alpinizem. Na številnih spletnih straneh najdemo vse potrebne informacije o soteskah. Na voljo so tudi zemljevidi, skice sotesk, opisi in tudi vodnički v knjižni obliki. Najbolj znane države s takim sistemom soteskanja so Italija, Španija in Francija. Tokrat smo se odpravili v Dolomite.

GOLE DEL SOFFIA

Prebudili smo se v sončno jutro v bližini jezera Lago di Mis. V nahrbtnike smo nabasali neoprene, pasove, čelade in drugo potrebno opremo ter se odpravili po res strmih in asfaltiranih klanec navzgor. Dobro uro smo pred seboj gledali le klanec,

ki ga kar ni bilo konec. Končno smo prispeli v vas. Pri starem koritu in pralniku oblek smo stopili na travnato pot, ki vodi proti soteski. Oblekli smo si neoprenske obleke, si nadeli pasove ter čelade in že je bil pred nami prvi tobogan z nižjim skokom. Voda ni bila mrzla. Na poti skozi sotesko smo se šestnajstkrat spustili po vrvi, najdlje 38 metrov. Obdajajo jo visoke stene in pet ur, kolikor približno traja spust, nimaš izstopa. Prav zato tudi sodi med težje. Ves čas pa te obdaja lepota, ki jo je vredno videti. Soteska je dolga kake tri kilometre, višinska razlika pa znaša 360 metrov.

Po uspešnem spustu smo se ustavili še na pijači. To smo morali storiti že zaradi vpljudnosti – avto je bil namreč ves dan parkiran na parkirišču gostišča, katerega lastnik nam je prejšnji dan dal koristne informacije, ko res nismo vedeli, kam naj se damo.

Na prvem primernem prostoru smo si privoščili še kosilo, potem pa nas je spet čakala dolga vožnja do naslednjega cilja – približno 300 km do jezera Lago di Como. Nekaj časa smo se vozili po avtocesti, nato pa smo se dvignili na 1883 metrov visoki prelaz Tonale. Na naši levi se je bohotal Adamello (3554 metrov). Na prelazu je tudi smučišče z gondolami, ki pripeljejo iz doline. V pokrajino pa se lepo vključijo tudi lesene hiške, namenjene za apartmaje. Sledil je spust nazaj v dolino, nato pa še nekoliko nižji prelaz Aprica. V Sondrio smo prispe-li že v temi. Do jezera je bilo še 40 km. Pred ciljem nas je razveselila tabla, ki je nazna-njala bližino kampa. Tik pred enajsto smo že bili na recepciji. Imeli smo srečo, saj smo ujeli zadnje minute obratovanja. Že v temi smo postavili šotore kar na prostor pred prikolico, ki je bila ta čas prazna. Po hitrem postopku smo se spravili v spalne vreče in se prepustili spancu. Naslednjega dne nas je spet čakalo zgodnje vstajanje.

CORMOR

Tretji dan našega potovanja je prišel na vrsto kanjon Cormor v provinci Sondrio. En avto smo pustili ob izhodu iz kanjona, pri vasi Francisa, z drugim pa smo se odpelja-li do vstopa pod jezo jezera Campomoro. Večji del kanjona poteka v podzemlju, zato smo potrebovali svetilke. Njegova dolžina je približno 1,5 km, višinska razlika pa znaša 440 metri. Da ga premagaš, potrebu-ješ kakih pet ur. Spustili smo se v sotesko in že s prvim enajstmetrskim spustom po vrvi zapustili sončno svetlobo. V jami nas je čakalo 10 spustov, dolgih od 5 do 24 metrov. Vmes smo morali tudi malo za-plavati; to ni bilo najprijetneje, saj je bila voda ledeno mrzla. A druge izbire ni bilo. Zabredli smo po do pasu globoki vodi, z vrha pa je posvetil žarek svetlobe, ki je še polepšal pogled. Prišli smo do najdaljšega, petindvajsetmetrskega spusta; ta nas je pri-vedel nazaj na površje. Tam bi lahko kanjon zapustili, a seveda smo šli do konca. Najprej je bilo malo plezanja čez skale in iskanja prehodov, potem pa smo se spet spustili v temo. Sledilo je še sedem krajših spustov v jami ter dva zunaj nje in drugi kanjon je bil za nami. Tudi ta ima zanimivo skalo z

nenavadnimi oblikami. Kaj vse je zmožna narediti voda!

Dan smo enkrat za spremembo končali še pred temo.

VAL BODENGO

Vremenska napoved ni bila najugodnejša, zato smo zjutraj spremenili načrt in se namesto v zadnji del Bodenga odpravili v prva dva. Val Bodengo je razdeljen na tri dele. Prvi je dolg 0,6 km s 75 metri višinske razlike in zanj porabiš eno uro. Drugi je dolg 1,7 km s 175 metri višinske razlike in spust traja dve do tri ure. Zadnji, najdaljši del pa je dolg 8 km s 480 metri višinske razlike in zanj porabiš približno šest ur. To bi nam zaradi možnega popoldanskega dežja vzelo preveč časa. Cesta nas je vodila iz vasi Gordona po ovinkih navzgor proti vasi Bodengo. Malo smo se lovili, da smo našli pravo parkirišče za izstop iz drugega dela. Nato smo se z drugim avtom odpeljali naprej do vstopa v prvi del soteske. Za začetek nas je čakal trimetrski skok, nato dva krajša spusta po vrvi, spet skok, še dva spusta in prvi del je bil za nami. Tam je skala še posebno lepa. Drobnimi kristalčki, ki se iskrijo na soncu, ji dajejo prav poseben čar. V drugem delu je bilo pred nami 13 spustov po vrvi. Ponekod lahko tudi skočiš, saj je voda dovolj globoka. To je počel David, preostali pa smo se raje spuščali po vrvi. Najvišji je bil skok s 13 metrov visoke skale, ki ga je David željno pričakoval ves dan. Drugi na skalno nismo zlezli, saj se je dalo iti okoli nje. Niže smo bili, bolj mrzla je bila voda. Pri tretjem delu tudi vodniček omenja *freezing water* – ledeno mrzlo vodo. S kanjonom smo opravili brez dežja. Vsake toliko časa je nad nas prdivjal kakšen temen oblak, a hujšega ni bilo. Šele zvečer je padlo nekaj kapljic. A nikoli se ne ve, zato je bila odločitev za krajši kanjon vseeno prava.

OH, TA DEŽ

Načrti so bili veliki. Želeli smo si okusiti še zadnji del kanjona Bodengo, saj naj bi bil še lepši od zgornjih dveh. A jutranji dež nam je to preprečil. Z Mihom sva se odločala, ali naj počakava še en dan ali pa kar takoj pospraviva šotor in se odpeljeva v Slovenijo. Po gledanju vremenske napovedi na internetu, ki je obljubljala lepše vreme, sva se odločila, da ostaneva. Zjutraj smo se v miru naspali. Mizico za zajtrk smo postavili pod streho prazne sosednje prikolice. Tako smo lahko na suhem pozajtrkovali. Hvala lastnikom, da so nam »omogočili najem« prostora. Okoli poldneva nam je bilo posedanja in poležavanja dovolj. Odpeljali smo se v bližnje mesto Varenna. Tam smo neuspešno iskali knjigarno, v kateri bi prodajali vodničke za soteskanje. Na poti nazaj v kamp smo se ustavili še v kraju Bellano. Naleteli smo na prospekt soteske Orrido, The Bellano gorge. Imeli smo čas, zato smo se odpravili na ogled. To je bil 15-minutni sprehod po ožji soteski, ki jo je izdolbla voda. Nad nami je bil lesen most, s katerega je bil lep razgled na slapove. Voda močno dere in v soteski se sliši samo njeno bučanje. Pod vplivom spomina na kanjone prejšnjih dni smo razmišljali, ali bi se dalo spuščati po vrvi ob slapovih, David, navdušen skakalec, pa se je spraševal, kako globoko je od mostu do vode in seveda, ali je voda dovolj globoka za varen skok. V prejšnjih stoletjih je moč vode poganjala industrijo. Danes tam stoji elektrarna. Medtem je dež ponehal in izza oblakov je tu in tam posijalo sonce. Upali smo, da bo vreme naslednji dan boljše.

Zjutraj pa smo lahko le poslušali padanje dežnih kapljic po šotoru in spali dalje. Val Bodengo 3 nam nekako ni bil usojen. Škoda. No, mogoče pa nas pot v naslednjih letih še kdaj pripelje v te kraje in nam bo takrat vreme bolj naklonjeno. ◉

Je UIAA na razpotju ali že mimo njega?

Dolga zgodovina in negotova prihodnost mednarodne zveze

✍ Danilo Škerbinek

Mednarodno zvezo planinskih organizacij UIAA je pred 75 leti v Chamonixu ustanovilo 18 pomembnejših nacionalnih planinskih zvez iz Evrope, ZDA, Južne Afrike in Nove Zelandije. Določili so tudi njeno glavno nalogo: obravnavanje vseh vprašanj, povezanih s planinstvom. Ena prvih z dolgega spiska nalog je bila priprava in uvedba težavnostne lestvice za alpinistične vzpone. Za prvega predsednika je bil izvoljen grof Egmont d' Arcis iz Švice.

ZAČETNO NAVDUŠENJE

Prva leta nove organizacije so potekala v velikem navdušenju, osnova njenega dela v letih 1933–1939 pa je bila domala taka, kakršna je tudi danes: ukvarjali so se recimo z usposabljanjem mladinskih planinskih kadrov, varovanjem narave in varnostno-tehničnimi ter plazovnimi študijami v gorah.

Zadnja generalna skupščina UIAA pred drugo svetovno vojno je bila v Zermattu le devet dni pred začetkom vojaških sovražnosti. Prisotnih je bilo enajst nacionalnih združenj. Vojna je seveda prekinila uradne dejavnosti, toda povezave in stiki so se vendarle ohranjali.

Ob koncu vojne je grof Egmont d' Arcis opravil številna pota, da bi obnovil organizacijo. Bil je prepričan, da ima lahko planinstvo pomembno vlogo pri obnovi sveta. Leta 1947 je bila prva povojna generalna skupščina in od takrat nič več ni zmotilo njenega delovanja, saj so članice dajale vse več pobud, ki jih je vzpodbujal povojni razvoj planinskih zvez.

Nov delovni polet je UIAA dobila leta 1957 z izidom svojega biltena in leta 1960 z ustanovitvijo Komisije za varnost, ki se je odločila pripraviti varnostne standarde za kakovost opreme (npr. vponke, čelade, vrvi, plezalne pasove) ter njeno preizkušanje. Prva nalepka, ki je pritrjevala kakovosti opreme, je bila nalepljena leta 1965.

Nov polet za delo in stalnico v dejavnosti UIAA predstavlja leta 1962 ustanovljena mladinska komisija, ki je spodbujala nastajanje mednarodnih navez mladih, njihovo usposabljanje in izmenjavo programov, organiziranje taborov ter pohodov. UIAA je ustanovila še komisije za kočice, za planinski šport, za odprave ipd., ki so v odvisnosti od sodelovanja delegatov članic doprinesle mnogo koristnega ter opravile veliko dragocenega dela.

Prvi dokument s področja zaščite narave so izdali v zvezi z negativno opredelitvijo UIAA do nameranih projektov na Matterhornu in Jungfrau, medtem ko je bila bitka proti gradnji kableske žičnice skozi Vallée Blanche v pogorju Mt. Blanca neuspešna. Potreba po zaščiti gorskega okolja se je skozi sedemdeseta in osemdeseta leta vse bolj stopnjevala in generalna skupščina UIAA v Katmanduju je leta 1982 sprejela znano deklaracijo, ki opozarja na nedopustno onesnaževanje višjih predelov svetovnih gorstev zaradi vse številnejših vzponov nanje.

Istočasno je bil sprejet dopolnjeni sporazum o gostoljubnosti v planinskih kočah, ki zagotavlja enako obravnavo in pravice vsem planincem, članicam zvez, ki so vključene v UIAA, ter sprejem dokumenta o združevanju sredstev za obnovo koč.

NOVE DEJAVNOSTI, NOVE TEŽAVE

Športno plezanje se je razvijalo in uveljavljalo različno in je vse bolj trkalo na vrata. Leta 1972 so se člani UIAA ob olimpijadi v Münchnu izrekli proti njegovi uvrstitvi med olimpijske discipline in tudi proti vključitvi te dejavnosti med tiste, ki jih gojijo članice UIAA. Toda v devetdesetih letih se je športno plezanje tako razvilo, da je leta 1995 Mednarodni olimpijski komite spoznal UIAA kot reprezentativno organizacijo na področju planinske dejavnosti z nalogo, da njene članice gojijo tudi tekmovalno športno plezanje, v nadaljevanju pa leta 1998 še tekmovalno turno smučanje in leta 2003

tekmovalno ledno plezanje. S tem se je pri marsikateri članici uredilo vsaj minimalno državno sofinanciranje te dejavnosti.

UIAA je postajala vse večja. Pridružile so se ji planinske organizacije iz vse Evrope, Afrike in Severne Amerike. Njeni članici sta danes tudi Južnoameriška planinska zveza UPAME in Azijska planinska zveza UAAA.

Slovensko planinsko društvo kot predhodnik PZS je že pred drugo svetovno vojno s svojimi delegati sodelovalo pri delu UIAA. Delegati SPD so npr. predstavili takratno GRS, njeno delo in tehniko. Predstavitve je bila zelo odmevna, delo GRS pa je dobilo priznanje. Sodelovanje delegatov v različnih komisijah UIAA se je po vojni še razširilo. Naši člani so se uveljavili z vidnimi prispevki. Z osamosvojitvijo Slovenije je leta 1991 tudi PZS kot samostojna organizacija postala članica UIAA.

Za enostavnejše sporazumevanje med planinci sveta je bil pripravljen slovar. Definirani so bili etični pogledi planinske dejavnosti, ki so postali osnova za planinski kodeks. Varovanje narave je bilo obravnavano v Innsbrucku, dogovorjeno besedilo pa je bilo objavljeno pod imenom Tirolska deklaracija. Leta 2002 je bila pripravljena planinska listina, ki poziva vlade držav, od koder so članice UIAA, da se bolj osredotočijo na zaščito in pospeševanje razvoja planinskih območij.

RAZKOL

Udeleženci generalne skupščine leta 2006 v Banffu v Kanadi so prišli do spoznanja, da v bodoče pod imenom UIAA ni več možno združevati različnih dejavnosti, ki zaradi razhajajočih se interesov vodijo v konfliktno situacijo. Potrdili so stališča, po katerih UIAA v bodoče ne more več vključevati mednarodnih tekmovanj. Razdvajala so tudi nestrinjanja evropskih planinskih organizacij, zlasti tistih z območja Alp, s svetovnim profilom dela UIAA, čeprav šteje delež izvenevropskih planincev v UIAA le eno desetino. Teme kot problematika varovanja okolja, načrtovanje izrabe alpskega prostora, določanje standardov za pota in koč, značilne le za Alpe, so preredko prihajale na dnevni red. Podobno je bilo z možnostmi za izmenjave praks, izkušenj in vsebin dela. Vse bolj koncentrično vodenje evropskega prostora v Bruslju vedno bolj narekuje tudi usklajevanje in uveljavljanje interesov planincev Evrope v Evropski skupnosti. Predvsem zaradi vsega navedenega se je stopnjevala nestrpnost, ki je ogrožala možnosti za dobro nadaljnje delovanje organizacije.

V Banffu so sklenili tudi ponovno pretehtati statut, zato da najdejo rešitev za nastale težave. Ustanovljena je bila posebna delovna skupina, ki naj bi pripravila predlog za uspešnejše vodenje organizacije. Predlog je bil sprejet leta 2007 v Matsumotu na Japonskem in UIAA ima od takrat nov statut, ki temelji na stvarnih vsebinah organizacije oziroma dejavnostih z zadolžitvami. Organi UIAA so generalna skupščina, upravni odbor, izvršni odbor, predsednik, nadzorni odbor, častno razsodišče in komisije. Kljub novemu statutu so ostale vidne težnje po vodenju UIAA v skladu s prejšnjo prakso.

Februarja 2008 so se deli nekaterih planinskih zvez, ki aktivno sodelujejo v mednarodnem tekmovalnem turnem smučanju, odločili za samostojno nadaljnjo organizacijsko pot in oktobra istega leta že sklicali generalno skupščino nove Mednarodne zveze za smučanje v gorah (ISMF).

1. januarja 2009 sta Planinska zveza Nemčije in Avstrijska planinska zveza, obe skupaj z okoli 1.250.000 člani, zaradi nezmožnosti uveljavljanja svojih interesov izstopili iz UIAA. Izstop je povzročil začudenje, ponekod tudi hudo kri in seveda precejšen izpad sredstev za UIAA, ki se zbirajo glede na število članov. V čeških plezališčih je že prišlo do prvih reakcij v obliki prepovedi plezanja nemškimi in avstrijskim planincem z utemeljitvijo, da so plezališča urejena le za članice UIAA. V današnji vse bolj povezani in enotno regulirani Evropi brez meja so pojavi, kot je ta prepoved, skoraj nerazumljivi. Dejstvo je, da se bodo morale planinske organizacije Evrope oz. zaenkrat vsaj tiste, katerih države so med sedemindvajseterico Evropske skupnosti, čim prej organizirati in dogovoriti, kako bodo administraciji v Bruslju predstavile svoje cilje ter naloge, da bodo lahko čim uspešneje uresničevale zapisano v svojih statutih v dobro svojega članstva. ○

Zimski začetek – poletni konec

Vreme in razmere v gorah v meteorološki pomladi 2009

✍ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Med prvomajskimi prazniki je bilo snega na kaninskem smučišču več kot dovolj. FOTO: GREGOR VERTAČNIK

Medtem ko berete te vrstice, morda ste celo med tistimi (ne)srečniki, ki počnejo to nekje v borovi senci blizu slanega (a v glavnem zasoljenega) okolja, smo že skoraj na polovici meteorološkega poletja. Toliko bolje, če počnete to nekje višje, na redkejšem gorskem zraku, a začetek poletja nikakor ni bil naklonjen ne prvim ne drugim. Temperatura morske vode konec letošnjega junija še ni dosegla tiste, ki smo jo imeli že na začetku zadnje majske dekade, zato je bila »slanica« na začetku šolskih počitnic precej bolj primerna za spuščanje ladjic kot pa za namakanje dopusta željnih teles.

Mi pa bomo kot po navadi spet pogrevali staro juho, natančneje: obudili spomin na letošnje spomladansko vreme. Tega sta v gorah zaznamovali neizmerna belina in občasna gorkota. Široke nasmeha na usta številnih turnih smučarjev je privabil že povsem zimski začetek sušca – prvega

spomladanskega meseca. V nadaljevanju je prihajal sneg v valovih (a takrat z veliko žlico), med katerimi se je našlo dovolj časa za planinske podvige prav povsod in za vsakogar. Letošnja turnosmučarska sezona bo med ljubitelji te gorniške dejavnosti gotovo zapisana z zlatimi črkami, saj se je zavlekla tudi v prvi mesec meteorološkega poletja. Na številnih snežiščih pa še dlje! Le slabega vremena v času prvomajskih praznikov ne gre preveč pogrevati ...

Prav snežišča bodo v marsičem zaznamovala letošnjo visoko planinsko sezono, saj jih bo na pretek. Zato nikar ne puščajte doma cepinov in derez, če se nameravate letos poleti povzpeti na katerega od naših najvišjih vršacev. Predvsem konec poletja bo postalo njihovo prečenje, najdlje vztrajajo tista na strminah, nič kaj prijetno in zelo nevarno opravilo. Če se jim torej ne boste mogli izogniti (prvi varnostni ukrep), pa le brž v roke prej omenjena pripomočka in, seveda kot vedno na zahtevnejših poteh, čelado na glavo! Zdaj ko smo opremljeni tako, kot se spodobi, pa si pogr(l)ejmo še spomladansko vremensko juho.

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, Ljubljana.

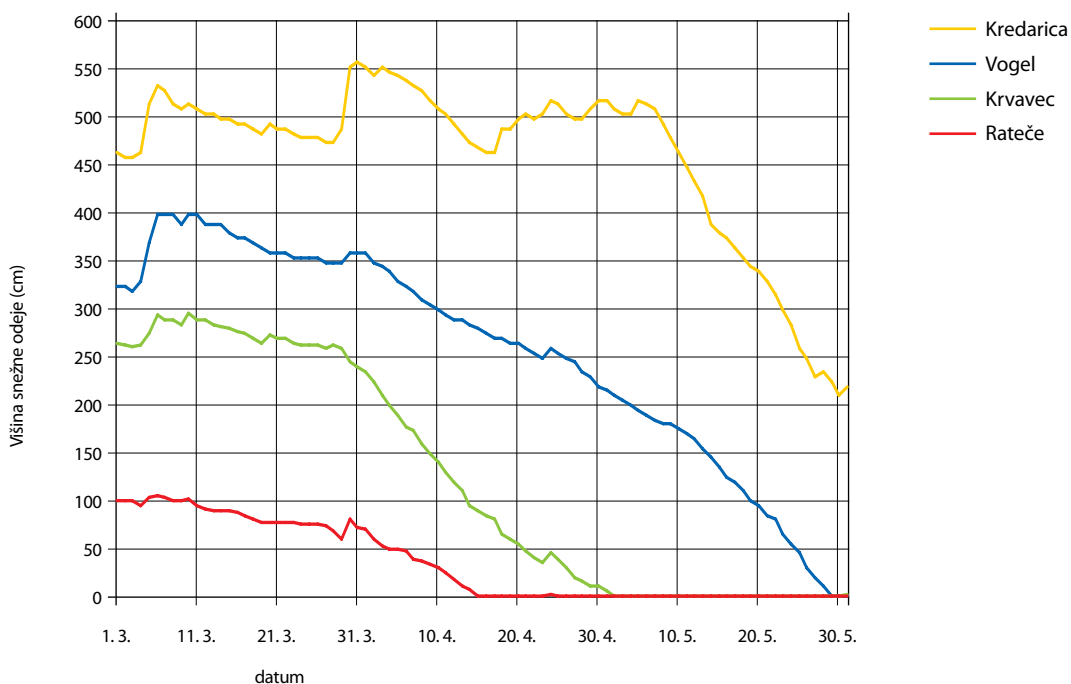
MARCA »MEGA« SNEŽNA POŠILJKA

Že v meteorološki zimi nadpovprečna višina snežne odeje v visokogorju in sredogorju se je v prvem mesecu meteorološke pomladi še odebela. Po nekaj pretoplih dneh je od 4. do 6. marca zima spet vzela vajeti v svoje roke. V gorah je zapadlo precej snega. 6. marca zjutraj so na Kredarici izmerili že 535, na Voglu 400 in na Krvavcu 295 centimetrov visoko snežno odejo. Ta se je ob deloma sončnem in večinoma suhem vremenu do konca meseca nekoliko sesedla. A bolj kot ne so zimske temperature uspešno preprečevale močnejšo odjugo. Ob koncu meseca je sledila nova »mega« snežna pošiljka, pri čemer je snežilo najmočnejše 29. in 30. marca, ko je

dobila Kredarica skoraj meter novega snega. V sredogorju in alpskih dolinah pa je večinoma deževalo. Marsikje v Julijcih in zahodnih predalpskih hribovjih so bile padavine zelo obilne.

Z aprilom je prišla občutna otoplitev. Večji del prve polovice meseca je bil temperaturno zelo uravnotežen in tudi druga polovica meseca ni postregla z močnimi temperaturnimi odkloni. Zlasti od 5. do 15. aprila je bilo obilo sončnega vremena. V drugi polovici aprila pa je pogosto po malem deževalo, kar je aprilu rešilo čast meseca s pregovorno nestanovitnim vremenom. Nam pa »požrlo« nekaj dni, primernih za obisk narave. Sneg je v tem času na območju sredogorij in alpskih dolin

Slika: Potek višine skupnega snega na štirih meteoroloških postajah v meteorološki pomladi 2008

Preglednica: Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki pomladi 2008/09 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000 (Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje)

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	7,2	1,5	383	112
Planina pod Golico (970 m)	7,4	1,8	478	115
Vojsko (1067 m)	7,7	2,7	640	118
Vogel (1535 m)	4,7	2,2	709	107
Krvavec (1740 m)	3,2	1,9	364	117
Kredarica (2514 m)	-1,8	1,8	504	112

ves čas naglo kopnel. Na Krvavcu se je snežna odeja stanjšala za dobra dva metra (izginila pa ravno za 1. maj), na Voglu pa za poldrugi meter. Nič ne bi imeli proti, če bi imeli v prihodnjih letih opravka še s kakšnim podobnim aprilom ...

Muhasto vreme zadnjih aprilskih dni se je zavleklo tudi v prve majske. Oblaki so pogosto zastirali sonce in prinesli kar nekaj padavin, zato tudi temperature niso bile posebej visoke. V sredini prve majske dekade pa se je ob vse bolj sončnem vremenu vse bolj segrevalo. Dokaj visoke, že zgodnjepoletne temperature so vztrajale do 16. v mesecu, nato je še dodatno »zakurilo« vse do 26. maja. Tiste dni se je zdelo, kot da smo že sredi poletja, saj smo po nižinah zabeležili večdnevni niz vročih dni, morje ob slovenski obali pa se je segrelo na 24 °C. Sledila je nena(va)dna in močna ohladitev, saj so dnevne temperature padle za več kot 10 °C. Padavin ni bilo posebno veliko, a je visokogorje ob temperaturah okoli ničle pobelil svež sneg.

Planina Na kraju sredi marca 2009 FOTO: MIHA PAVŠEK

APRIL IN MAJ MED NAJTOPLEŠIMI V ZADNJIH 100 LETIH

Pogled v preglednico razkrije, da je bila minula pomlad, ki se je začela zimsko, končala pa poletno, glede na statistično primerljivo 30-letno obdobje znatno pretopla. Ponekod celo ena najtoplejših v zadnjih desetletjih. Marca so se temperature še gibale okoli pričakovanih vrednosti, april in maj pa sta bila med najtoplejšimi v zadnjih 100 letih. Marsikje je odklon presegel +3 °C, nekaj manj le v Zgornjem Posočju na račun tamkajšnje večje oblačnosti. Tudi padavine so bile podobno kot temperature neenakomerno razporejene.

Marca je zlasti ponekod v zahodnih predalpskih hribovjih ter v Julijskih Alpah padla dvakratna običajna količina padavin. April je bil ponekod presuh, maj pa, z izjemo Pohorja in Kozjaka, padavinsko sorazmerno skromen. Na Žagi pri Bovcu so namerili marca kar 414, maja pa le pičlih 61 milimetrov padavin. Skladno s padavinami smo bili marca malce prikrajšani za sončno vreme, aprila pa ni bilo večjih odstopanj. Za okrog tretjino preseženo trajanje sončnega obsevanja je le potrdilo poletni značaj zelo toplega maja.

Tudi tokrat bomo zaključili pregled z izbranimi vremenskimi ocvirki. Vsaj prvi del pomladi je v vzpetem svetu prav gotovo zaznamovala izjemno debela snežna odeja, ki je v zadnjih letih nikakor nismo vajeni. Najvišjo skupno višino snežne odeje (560 cm) so zabeležili na Kredarici zadnji dan marca; na Voglu so med 6. in 11. marcem namerili točno štiri, na Krvavcu pa 10. marca skoraj tri metre (297 cm) snega. O kakšnem hudem mrazu tokrat ne moremo govoriti, bolj pa so izstopale visoke majske temperature. Na Kredarici so 25. maja izmerili 14,4 °C, kar je nova najvišja pomladanska temperatura od začetka neprekinjenih meritev (1955). Nenavadno toplo je bilo tudi na Voglu (23,5 °C) ter na Vojskem in Planini pod Golico (27,5 °C). Padavinsko najbolj izdatno poslabšanje vremena je bilo ob koncu marca. V treh dneh se je na Žagi pri Bovcu nateklo 239, na Vojskem 237, na Voglu 234 in na Otlici nad Ajdovščino 209 milimetrov padavin.

MANJKALA OPOZORILA PRED NEVARNOSTJO PLAZOV

Precej drugače bodo pomnili minulo meteorološko pomlad pri tistih planinskih društvih, ki upravljajo s kočami v visokogorju ter skrbijo za tamkajšnje markirane planinske poti. Najkrajši

konec so tokrat potegnili Gorjanci, pisani z veliko začetnico. V mislih imamo člane PD Gorje, ki upravlja s kočo na Doliču (od leta 1998 ta ni več tržaška ...). Kočo je, najverjetneje na prehodu iz zimskega v spomladansko meteorološko trome-seče, podrl pršni snežni plaz. Natančneje: presekal na dvoje, in to prav na mestu, kjer sta se dotlej stikala starejši in novejši del koč. Prve ugotovitve kažejo, da na tej lokaciji v prihodnje ni moč zagotoviti popolne varnosti pred nadaljnjimi tovrstnimi naravnimi pojavi. Tudi druge planinske postojanke so utrpeli nekaj škode zaradi velikih količin snega oziroma prekomerne obtežbe.

V izjemno toplih obdobjih letošnjega marca in aprila smo lahko opazovali posledice obsežnih in zaradi najrazličnejših primesi »umazanih« talnih plazov. Teh je bilo veliko (najbolj opazen v Repovem kotu pod Planjavo), ker smo imeli zgoraj ogromno snega, pod katerega je kasneje »segla« močna spomladanska odjuga. Pri talnem

plazu je drsna ploskev kopna podlaga (tla), zato plazovina na svoji poti »z gore v dolino« pač trga, pobira in prenaša vse, kar ji stoji na poti. Barva in druge lastnosti plazovine na območju odlaganja so odvisne od značilnosti tal, debeline in vrste prsti, matične podlage ter najrazličnejših »ovir«, na katere naletijo snežne gmote med svojim gibanjem navzdol. Bolj kot slikovita podoba tovrstnih plazov bi nas moralo skrbeti, da so nas nekajkrat pristojni povsem pozabili opozoriti nanje. Čeprav bi lahko sklepali o povečani nevarnosti proženja snežnih plazov tudi s pomočjo lavinskih biltenov sosednjih dežel. Obe letošnji lavinski nesreči so povzročili prav snežni plazovi ob močni odjugi.

Še naprej je izredno zanimivo spremljanje podiranja oziroma umikanja ostenja slapu Čedca nad Jezerskim, saj je podorno gradivo pod slapom prekrilo snežne gmote, ki so se nagrmadile tekom letošnje snežne sezone. Sorazmerno globok pa je bil letos tudi Matkov škaf. Zgornji,

Tudi snežna »jog« goba ali miza na tej sliki je posledica letošnje hude zime. Snežni plaz, ki je podrl Tržaško kočo na Doliču, je razmetal po okolici tudi nekaj vzmetnic.
FOTO: MIHA PAVŠEK

Matkov škaf nadpovprečnih razsežnosti sredi maja 2009
FOTO: MIHA PAVŠEK

ovalni obod škafa (ta se proti notranjosti zožuje) je meril sredi maja 10,5 (daljša stranica) oziroma 6,5 metra (krajša stranica). V prerezu lijakaste oblike izmerjena globina pa je bila – pri čemer se je voda že prebila do kopne podlage – kar od 18,5 do 21 metrov. Zaradi ostankov plazov bodo letos

gorski vodotoki precej bolj vodnati. Bolj veseli pa bomo številnih izvirov, ki ne bodo presahnili tako kmalu, kot se to zgodi po zelenih zimah ali zimah s podpovprečno snežno odejo. Tako, zdaj pa je že čas, da si oprtamo nahrbtnik, saj je vremenska napoved (končno!) spet dobra ... ●

POSODOBITEV IN NADGRADNJA SPLETNEGA PORTALA METEO.ARSO.GOV.SI

V državni meteorološki službi, ki deluje v okviru Agencije RS za okolje, na možnost nevarnih vremenskih dogodkov redno opozarjamo preko spletnih strani www.arslo.gov.si in predvsem vremenskega portala <http://meteo.arslo.gov.si>.

Pred letom dni smo za opozorila, ki jih posredujemo tudi v enotni evropski meteorološki opozorilni sistem MeteoAlarm (www.meteoalarm.si), začeli uporabljati poenoteno barvno lestvico za oceno stopnje vremenske ogroženosti.

V tem času smo javnosti prek spletnega portala državne meteorološke službe <http://meteo.arslo.gov.si> omogočili dostop do številnih novih vremenskih informacij.

Grafično vsebino smo nadgradili s tekstualnimi napovedmi in opozorili, informacijami o podnebnju, analizami preteklih večjih neurij ter agrometeorološko vsebino. Na voljo so modelske napovedi za območje Slovenije do 10 dni vnaprej ter za območje Evrope do 5 dni vnaprej. Uporabnikom je na voljo tudi brezplačni XML/RSS servis za samodejno spletno obveščanje z aktualnimi vremenskimi podatki in napovedmi.

Poleg vnaprejšnjih opozoril pred nevarnostjo vremenskih ujm je javnosti na voljo tudi produkt, ki na osnovi radarskih meritev v realnem času vrednoti verjetnost za trenutni pojav toče (<http://meteo.arslo.gov.si/met/sl/warning/hail/>). Pripravili smo tudi zasnovo portala za dostop z mobilnimi telefoni in napravami (<http://meteo.arslo.gov.si/pda/>), ki poskusno že deluje.

Presanella – kraljica Trenta

Domačini ji pravijo »Gospa gora«

✍ in 📷 Metod Ličen

Pogled na Presanello z Brente

Tisti večni nemirni duh, ki se skriva v meni, se vsako poletje oglasi in me nagovarja z obiskom prijetnih gorniških ciljev onkraj naše zahodne meje. Običajno me zadovoljijo že bližnji Dolomiti, tokrat pa so me poklicale gore v okolici mesta Trento, točneje Presanella, 3558 m. Presanelli domačini pravijo kar »Gospa gora«, saj je v soseski najvišja. To manjšo, divjo in neokrnjeno gorsko skupino obkrožajo masivna gorovja Adamello, Ortler-Cevedale in Brentski Dolomiti. Če bi človek bolje želel spoznati in predvsem občutiti pogorje Presanelle, bi z izjemo glavnega vrha naletel na precej zapuščeno in samotno naravo s slabo markiranimi potmi in z redkimi planinskimi zatočišči.

Veličasten Presanellin granitni vrh je še posebej težko dostopen s severne strani, kjer so speljane številne zanimive ledeniške plezalne smeri različnih težavnostnih stopenj, ki so jih plezali znani alpinisti. Prvi so na vrh prišli Freshfield, Walzer in Beachcroft z vodnikom Devoassoudom in domačinom Del Perom 25. avgusta 1864.

SLABO VREME JE KROJILO NAČRTE

Na praznični avgustovski dan nam jo je vreme pošteno zagodlo. V dolini kar ni in ni hotelo prenehati deževati. Vedno bolj nam je postajalo jasno, da s hojo in načrtovanim spanjem v planinskem domu Denza ne bo nič. Odločili smo se, da prespimo v kraju Stavel, ki je v dolini Val Vermigliana.

V zgodnjih jutranjih urah nas je prebudilo še nekoliko oblačno nebo, ki nam je delno zastiralo poglede na sveže zasneženo severno steno našega cilja. Z avtom smo se pripeljali do izhodišča ter pričeli z vzpenjanjem in nabiranjem višine proti planinski koči Stavel Denza, kjer smo nameravali prenočiti.

Pot preči strmo pobočje, poteka skozi krajši vojaški rov, mimo slapa in se vijugasto dvigne nad gozdno mejo. V planinski koči na 2298 m smo si privoščili jutranjo kavico. Oskrbnik nam je pojasnil, da je v planinskem domu, ki je bil za minulo noč polno rezerviran, zaradi slabega vremena navsezadnje prenočilo le njegovo osebje. Pot smo nadaljevali navkreber, prečkali potoček in z nekaj improvizacije prišli do razgledišča pod Presanello.

VELIČASTNI PRIZORI MED VZPONOM

Tu se nam je gora z mogočnim strmim severnim pobočjem pokazala v vsej svoji veličini. Včasih so se na tem mestu gorniki lahko spustili do ledenika in nadaljevali po njem proti vrhu. Sedaj se je le-ta močno skrčil proti jugozahodu, zato smo morali ob pomoči možicev nadaljevati pot po desnem pobočju. Na ledenik smo zavili mnogo višje. Od tu naprej je ledenik zelo lepo prehodan, tako da smo se kljub povečani naklonini lahko hitro vzpenjali proti sedlu Freshfield, ki se drži vzhodne stene Cime di Vermiglia, 3458 m.

Na grebenu
proti vrhu

Z ledenika se nam je odpiral pogled proti zahodu, kjer smo videli mogočna pobočja Adamella na jugu in skupine Ortler-Cevedale proti severu. V nadaljevanju smo sestopili nekaj deset metrov po zavarovani poti v smeri glavnega vrha proti vzhodu. Pot nam je oteževal novo zapadli sneg, ki se je sicer hitro talil. Po prečenu južnega ledenika smo stopili na povezovalni hrbet med Vermigliom in Cimo Presanello.

Razen kratkega prečenja strmega ledeniškega jezika ta del poti – kljub novozapadlemu snegu – ni

predstavljal posebnih težav. Pogled z vrha je bil res veličasten. Dodatna popestritev je bilo razgledovanje po zgornjem delu severnega zaledenega pobočja z naklonino 60°. Ta del stene alpinisti s pridom izkoriščajo za ledno plezanje. Sestop smo opravili po poti pristopa. Tura je bila – s premaganimi 1800 m višinske razlike po skali in ledeniku – kar utrudljiva. Kljub temu nam je nudila izvrstno doživetje neokrnjene narave brez srečanja množic obiskovalcev. ○

Informacije

Zanimivost: Med I. svetovno vojno so se na področju Presanelle odvijali boji med italijanskimi in avstro-ogorskimi četami. Zaradi toplejšega vremena in posledičnega taljenja ledenikov je prišlo leta 2000 do zanimivega odkritja. Na ledeniku Nardis, ki leži na višini 3171 m, se je iz ledu prikazal v celoti ohranjen avstro-ogrski top premera 104 mm.

Kako do izhodišča: Iz Ljubljane čez nekdanji mejni prehod Fernetiči peljemo po avtocesti do izhoda Padova zahod, kjer zavijemo za Bassano di Grapa oz. Trento. Ponovno zavijemo na avtocesto za Bolzano, ki jo zapustimo v Mezzolombardu (San Michele) in nadaljujemo po magistralni cesti mimo Clesa in Maleja proti prelazu Tonale. V kraju Pizzano, ki je 11 km pred prelazom, zavijemo levo proti vasi Stavel. Tik pred vasico zapustimo asfaltirano cesto in nadaljujemo proti izhodišču – avstrijski utrdbi Pozzi Alti (6,2 km), ki leži na približno 1800 m nadmorske višine. Ljubljana–izhodišče: okoli 470 km oz. 5–6 ur vožnje.

Vzpon in sestop: Do planinske kočice Rif. Stavel Denza na 2298 m, kjer se prespi, je približno 1.15 h zmerne hoje.

Naslednji dan nas čaka 4–5 h skalno-ledeniškega vzpona do vrha Cima Presanelle, 3558 m. Do sedla Freshfield hodimo približno 3 h. Sestopamo po poti pristopa. Skupaj 10–11 ur.

Težavnost: PD. Kombinirana dvodnevna tura.

Informacije o koči: <http://www.rifugiodenza.com/it/pages/italiano/home.php>

Telefon: 0039 0463 758187

Koča je odprta od 20. junija do 20. septembra.

Oprema: Oprema za visokogorje in oprema za hojo po ledenikih.

Kako še drugače na Presanello: Z južne strani mimo bivaka Roberti – s skupno višinsko razliko 2600 m. Težavnost: PD.

Mimo planinskega doma Segantini (2371 m). Pot poteka z jugovzhodne smeri čez Boccheto di Monte Nero. Višinska razlika je 1600 m. Težavnost poti je prav tako PD.

Možnih je tudi več plezalnih smeri, ki vodijo po severni steni. Klasična smer z naklonino do 60° je dolga 500 m. Težavnost: AD.

Zemljevidi: Kompass 639: Presanella–Madonna di Campiglio–Passo del Tonale. 1 : 25 000.

Kompass 71: Adamello–La Presanella. 1 : 50 000.

Tabacco 10: Dolomiti di Brenta–Adamello–Presanella–Val di Sole. 1 : 50 000.

Alahova gora – Musala (2925 m)

Najvišji vrh Bolgarije in Balkana

✍ Aljoša Dornik 📷 Gregor Rihar

Bolgarija je dežela, ki, podobno kot Slovenija in še nekatere države na raznovrstnem Balkanu, ponuja obilo zanimivih dogodivščin radovednim avanturistom. Na jedilniku se poleg okusne hrane in pijače ponuja še zabava v MTV-jevskih »kafičih« Sofije, počitnikarsko Črno morje z neskončnimi peščenimi plažami, ostanke in relikvije že pokopanega komunizma in seveda hribe.

Skoraj eno tretjino države pokrivajo hribi in gore, ki se delijo na različne gorske skupine: Rila, Pirin, Rodopi, Stara planina. Še bolj zanimiv je podatek, da imajo 3 nacionalne parke in 10 naravnih parkov, v katerih poskušajo ob pospešenem turbokapitalizmu ohranjati bogastvo matere narave.

Malokdo ve, da najvišji vrh Balkana ni Olimp (Olimp je s svojimi 2919 metri nadmorske višine na drugem mestu), ampak Musala, ki je hkrati tudi najvišji vrh Bolgarije. Sedanje ime je gora dobila za časa otomanskega cesarstva, ki je Bolgarijo za več

stoletij spremenil v turško podružnico. Turki so goro poimenovali »Mus Allah« ali K Alahu, starejše ime pa izvira še iz časa Tračanov in je staro več tisočletij – goro so poimenovali po bogu neba "Tangra".

Musala leži v osrčju Rile, ki se nahaja v jugozahodni Bolgariji in se razprostira na 2400 km². Gorstvo Rila že v svojem izvirnem tračanskem imenu Roula – gorstvo, polno vode –, namigne, da je zelo bogato z vodnimi viri: preko 200 ledeniških jezer, številni slapovi, gorski potoki in izviri termalne vode sestavljajo skupaj z različnimi rastlinskimi (3 so celo endemične za to področje) in živalskimi vrstami unikatni ekosistem. V prostiranih smrekovih gozdovih najdemo medvede, volkove, srnjad, ujede in mnoge druge divje živali. Nekatere najdaljše bolgarske reke – Iškar, Marica in Mesta – izvirajo iz tega gorstva. Poleg bogate vodnatosti je v Rili preko 100 vrhov, ki presegajo višino 2000 metrov.

Na poti k Musali

Gorovje Rila se glede na geografsko pozicijo deli na štiri dele:

- vzhodni del oz. greben Musale je najvišji in največji predel gorstva. Sestavlja ga 12 vrhov, višjih od 2700 m, med njimi tudi Musala, ter najvišje ledeniško jezero na Balkanu – Ledeno jezero (2709 m);
- centralni del oz. greben Skakavetsa zajema najmanjši del Rile – le 10 %. Sestavljajo ga mnoga ledeniška jezera in manj obljudeni in dostopni vrhovi;
- severozahodni del obsega 25 % vsega gorstva.

- Najvišji vrh je Golyam Kupen (2731 m), najmočnejša gora je Maylovitsa, najlepša tura pa krožna pot okoli sedmerih jezer;
- jugozahodni del ali greben Kapatnika obsega 30 % gorstva in je najnižji del Rile.

Podnebje je alpsko z 2000 mm padavin na leto, od katerih je polovica snežnih. Najnižja izmerjena povprečna mesečna temperatura na Musali je $-11,6^{\circ}\text{C}$, najnižja absolutno izmerjena temperatura pa $-31,2^{\circ}\text{C}$. Povprečna avgustovska temperatura je na vrhu Musale $5,4^{\circ}\text{C}$, najvišja izmerjena temperatura je dosegla celo $18,7^{\circ}\text{C}$.

Rila – osnovne informacije

Mestece Borovets je glavno izhodišče za ture v Rili. Alternativno izhodišče, ki ima globok kulturni in verski pečat, je tudi področje samostana Rila, ki pa ima omejene nastanitvene kapacitete.

Iz Ljubljane je do Borovetsa okoli 1100 km. Peljemo se skozi Srbijo in pri Nišu zavijemo na vzhod do Pirota. Prečkamo srbsko-bolgarsko mejo in skozi Sofijo nadaljujemo do mesta Samokov, ki leži na prostrani planoti tik pod gorovjem Rila. Od tam je še slabih 10 km do Borovetsa. Vožnja je potrebno razbiti na dva dneva.

V Borovetsu je veliko hotelov različnih kategorij za različno globoke žepe. Možno je dobiti tudi apartmaje ali nastanitve pri zasebnikih v okoliških vasicah. Kampa ni. V mestu je veliko trgovin in restavracij, tako da z nabavo hrane in drugih potrebnih pripomočkov ni težav.

Poti in planinske koč

Planinske poti po Rili so markirane v obliki treh črt: markacija je sestavljena iz dveh barv, npr. plava-bela-plava. V gorah je dober ducat planinskih koč, ki poleg prenočišč nudijo tudi hrano, npr. koč Vada, Koča pri sedmerih jezerih, koč Malyovitsa, koč Ivan Vazov, koč Musala, ... Nekatere planinske koč (npr. Koča pri sedmerih jezerih) so odprte tudi pozimi, kar omogoča odlično izhodišče za privlačne turne smuke.

Predlogi za ture

Malyovitsa (2729 m)

Najbolj izstopajoča gora v Rili in zibelka bolgarskega alpinizma. Iz Borovetsa po asfaltni cesti do Hotela Alen Mak, 27 km. Nato po markirani planinski poti mimo koč Malyovitsa do vrha in po isti poti nazaj. Zahtevna markirana pot, 6 ur, 1100 m višinske razlike.

Okoli sedmerih jezer

Ena najlepših bolgarskih enodnevnih krožnih tur, ki nas popelje okoli sedmih ledeniških jezer. Z avtom iz Borovetsa po asfaltni cesti do planinske koč Vada (skupaj 28 km). Od Vade po planinski poti do Koče pri sedmerih jezerih (2196 m), na greben in do razcepa (za Malyovitso oz. koč Ivan Vazov), kjer zavijemo levo in se po grebenu v loku spustimo nazaj do koč Vada. Lahka markirana pot, 5–6 ur, 1000 m višinske razlike.

Vodniki:

– Julian Perry: *The mountains of Bulgaria: a walker's companion*, Menasha ridge press, 1995.

– Richard Watkins in Deliso C.: *Bulgaria*, Lonely planet, 2008.

Zemljevid: Rila, 1 : 50.000, Domino.

Sedem jezer

VZPON NA MUSALO

Najbolj popularno izhodišče za obisk gorstva Rila in Musale je turistično mesto Borovets, ki domuje v prostranih smrekovih gozdovih in spominja na mešanico Pokljuke z durmitorskim Žabjakom. Borovets je sicer najstarejše bolgarsko smučarsko središče, katerega začetki obratovanja segajo v leto 1896. V njem ima Peter Popangelov, nekdanji bolgarski smučarski as, svoj hotel, gostilno in smučarsko šolo.

Najlažji in najenostavnejši vzpon na Musalo vodi iz Borovetsa, od koder se s panoramsko gondolo popeljemo na višino 2369 m – vrh Yastrebets. Ude si v 4 kilometrih pretegnemo po udobni široki poti, ki vodi iz Yastrebetsa do prvega jezera pri koči Musala (2430 m). Ob poti nas pozdravljajo osamljene žičnice in gradbišče novih smučarskih povezav z graditvijo hotelskih objektov, ki na žalost spreminjajo podobo čudovite narave in

posegajo v srce narodnega parka Rila.

Okoli kočice Musala se pasejo konji, ki imajo na razpolago neomejene količine vode in sočno zeleno travo. Od jezera se pot zmerno dviga v okljukih in nas mimo dveh jezer pripelje do Koče pri Lednem jezeru, ki leži tik pod vrhom. Sledi še strm vzpon na vršni greben in že smo na najvišji točki Bolgarije. Na samem vrhu, od koder je lep razgled na vse štiri strani neba, stalno obratuje meteorološka postaja, ki nudi planincem pijačo.

Vzpon ni niti tehnično niti kondicijsko naporen, saj nam vzame slabe 3 ure od zgornje postaje gondole. Je pa zelo popularen in gneči se v poletnih mesecih ne moremo izogniti.

Alternativni pristopi potekajo z juga: iz mesta Belitse ali mesta Jakoruda in iz zahodne smeri iz vasice Rila, kjer je najslavnejši bolgarski pravoslavni samostan. Zanimivo je prečenje iz Borovetsa preko Musale v Rilo, ki nam vzame 1 do 2 dni. ●

Kaj storiti, da nas v Alpah ne bo bolela glava?

Osnove višinske aklimatizacije

✍ in 🇸🇮 Tadej Debevec

Že v davnih časih so se našli avanturisti, ki so se podajali na strah vzbujajoče visoke vršace. Kaj kmalu so ugotovili, da je v višjih gorah okolje precej drugačno kot v dolini. Tudi veliki ljubitelj Julijcev Julius Kugy se je že v letih, ko je bilo raziskovanje višinske fiziologije še v povojih, v knjigi Božanski nasmeh Monte Rose razpisal o posebnih razmerah na alpskih štiritisočakah. Od tistih dni do danes je bilo na področju vplivov visoke nadmorske višine na človeka narejenih veliko raziskav, sprva predvsem zaradi vojaških ciljev (svetovne vojne), pozneje pa zaradi dela in športno-rekreativnih dejavnosti na večjih nadmorskih višinah.

AKLIMATIZACIJA IN ZNANOST

Prvi »višinski« fiziologi so (na podlagi napačnih meritev) domnevali, da je vzpon na najvišjo goro sveta brez umetne pomoči nemogoč, saj naj bi bila preskrba s kisikom na 8848 m preslaba za življenje, kaj šele za premagovanje napora.

Njihovo zmoto sta dolgo zatem dokazala Habeler in Messner, ki sta se leta 1978 povzpela na vrh brez uporabe dodatnega kisika. Najobsežnejše raziskave na področju višinske fiziologije, znane kot Operacija Everest 1 in 2 ter Amre, so izvedli Američani in iz njih pridobili veliko podatkov o odzivih in aklimatizaciji na večjih nadmorskih višinah. V okviru ene od teh raziskav je bilo že leta 1960 na pobočju Everesta na višini 7440 m opravljeno obremenitveno testiranje na kolesu.

Z raziskovalnega vidika je proces aklimatizacije za aktivnosti v gorah precej zapostavljen, predvsem na račun raziskav o višinski vadbi kot pripomočku za izboljševanje športne sposobnosti v nižinah. Tako še danes nimamo na voljo dobrega objektivnega kazalca, s katerim bi lahko učinkovito spremljali proces aklimatizacije v gorah. V raziskavah so do sedaj kot možna kazalca aklimatizacije preučevali frekvenco srca in nasičenost krvi s kisikom, ki sta relativno preprosto merljiva, vendar

Tudi v najvišjih gorstvih je dobro, če je bazni tabor pod 5000 m.

Sodobna in dobra koča
nam vzpon precej olajša
(koča Finsteraar).

precej občutljiva na okoljske razmere. Kot možne kazalce so raziskovalci predlagali tudi očesni pritisk, spremembe na mrežnici in spremembe ovojnice optičnega živca. Uporaba omenjenih kazalcev je v gorskem okolju težavna in nepraktična.

FIZIOLOGIJA AKLIMATIZACIJE

Raziskave so pokazale, da je glavni okoljski dejavnik, ki na visoki nadmorski višini vpliva na zmanjšane sposobnosti posameznika, znižan delni tlak kisika. Odstotek kisika v zraku je sicer na vseh višinah enak (~ 21 %), z zniževanjem zračnega tlaka pa se znižuje tudi delni tlak kisika, ki določa, koliko kisika se bo preneslo v organe. Ker je kisik nujen za delovanje človeških celic, je njegova razpoložljivost bistvena za življenje in delovanje posameznika na višini. Premagovanje napora potrebo po kisiku poveča, zato je za aktivnosti v gorah pomembno, da je telesu na voljo ustrezna količina kisika.

Človeški organizem na vsako okoljsko spremembo odgovori z ustreznimi prilagoditvenimi procesi. V primeru vzpona na nadmorske višine od 2000 do 4000 m so ti takojšnji in učinkoviti. Najprej se odzoveta dihalni sistem s povečano frekvenco in globino dihanja ter srce, ki poveča frekvenco utripanja. Takojšnjim spremembam sledijo druge prilagoditve, ki vključujejo povečanje števila rdečih krvnih teles za večji prenos kisika, ter encimske in biokemične spremembe, ki omogočijo večji količini kisika prehod iz krvi v organe. Prilagoditveni mehanizmi torej poizkusijo ponovno vzpostaviti

ravnovesje v telesu, ki omogoča čim večjo sposobnost premagovanja napora. Zato je dobro čim bolj učinkovito porabiti čas, ki je namenjen aklimatizaciji in vzponu. Za bivanje na višini med 4000 in 5000 m je na primer v povprečju dovolj 10–12 dni aklimatizacije, če je naše vzpenjanje postopno in enakomerno. Za vzpon v Alpah pa 12-dnevne priprave niso potrebne, saj se tam po navadi gibamo višje od 3000 m le krajši čas.

Ljudje se razlikujemo v odzivih na višjo nadmorsko višino. Prilagoditev nanjo poteka pri vsakem posamezniku različno hitro in ni pogojena z ravnišo kondicijske pripravljenosti. Po navadi imajo bolj trenirani posamezniki na začetku celo večje težave kot netrenirani, ker spremembo v dostopnosti kisika hitreje občutijo kot povečan napor. To seveda ne pomeni, da je bolje biti slabše pripravljen, saj slaba priprava še bistveno bolj omejuje naše sposobnosti na višini.

Človeško telo nima neskončne tolerance na višino in dokazano je, da je višina nad 5000–5500 m tista, na katero se ni mogoče popolnoma aklimatizirati. Daljše bivanje nad to višino tako povzroči nezaželene fiziološke učinke, kot so zmanjševanje mišične mase, kronična utrujenost in izguba apetita, ki vodijo v zmanjševanje posameznikovih fizičnih sposobnosti. To potrjujejo tudi najvišje ležeča stalna naselja ljudi v najvišjih gorstvih sveta, katerih višina skoraj nikjer ne preseže 5300 m. To je tudi dobro vodilo, da baznih taborov na odpravah v visoke gore ne postavljamo višje od te višine.

Kljub nižjemu tlaku kisika se v visoke gore spleča potruditi.

Če se prehitro povzpne na višjo nadmorsko višino, lahko pride do akutne višinske bolezni, ki se kaže kot slabost, glavobol, siljenje na bruhanje in izguba apetita. Akutna višinska bolezen se lahko pogosto pojavi tudi ob (pre)hitrih vzponih na alpske velikane. Hujša zapleta slabe aklimatizacije sta možganski in pljučni edem, ki sta življenje ogrožajoči stanji in zahtevata takojšnje ukrepanje s sestopom v dolino in z zdravljenjem z zdravili. Po navadi se pojavita na višinah nad 5000 m, nista pa izključena tudi nižje, zlasti če spregledamo znake akutne višinske bolezni.

KAKO RAVNATI PRED GLAVNIM VZPONOM ...

Za vzpone na vrhove Alp lahko z vidika aklimatizacije največ naredimo že pred vzponom na izbrani vrh, med vzponom pa lahko z ustrezno prehrano ter načrtovanim vzpenjanjem bistveno pripomoremo k zmanjšanju vpliva nadmorske višine na našo sposobnost premagovanja navora. Poleg ustrezne fizične priprave je smiselno, da si s predhodnimi vzponi na višje vrhove pridobimo določeno stopnjo višinske aklimatizacije. Seveda je pri tem potrebno upoštevati višino našega cilja in temu primerno prilagajati predhodno aklimatizacijo. Če bo naš cilj v poletni sezoni vzpon na Mont Blanc (4808 m), se bomo težko aklimatizirali v domačih gorah. Za dobro aklimatizacijo bi bilo najbolj smiselno v omejenem časovnem obdobju pred načrtovanim vzponom opraviti vzpone na vrhove z višinami 2500 m, 3500 m, 4000 m in se nato povzpeti

na Mont Blanc. Pri tem je pomembno, da je čas med vzponi dovolj kratek. Najbolje jih je izvesti v zaporedju, z dnevno ali dvema odmora v dolini. Zaradi običajne stiske s časom je dobra rešitev, da se pred vzponom na Mont Blanc ustavimo na kakšnem bližjem nižjem štiritisočaku, npr. na Gran Paradisu (4061 m), kjer se kak dan pred glavnim vzponom že nekoliko prilagodimo na višino. Poleg pozitivnih učinkov na aklimatizacijo imajo vzponi tudi ugoden učinek na psihofizično pripravljenost za gibanje v visokogorskem ledeniškem svetu.

Ob že omenjeni stiski s časom so možnost za aklimatizacijo pred vzponom tudi t. i. višinske sobe. V Sloveniji imamo kar nekaj objektov, ki imajo urejene sobe, v katerih lahko s plinsko manipulacijo ob enakem tlaku simuliramo različne nadmorske višine (normobarična hipoksija). Več takšnih sob je med drugim na voljo v hotelskem kompleksu na Rogli ter v Olimpijskem športnem centru v Planici. Prednost višinskih sob je predvsem v tem, da si lahko posameznik višino nastavi glede na svoje želje in cilje. Načini uporabe sob so seveda različni, pred vzponi na alpske vrhove pa nam lahko že dve nočitvi na postopno večjih višinah (2500 in 3500 m) zmanjšata vpliv višine pri vzponu. Sobe poleg vzdržljivostnih športnikov, ki jih uporabljajo za izboljševanje športne sposobnosti, uporabljajo tudi vrhunski alpinisti za aklimatizacijo pred odpravami. Višinsko komoro naj bi že leta 1978 uporabljal tudi Reinhold Messner pred prvim vzponom na Everest brez uporabe dodatnega kisika.

... IN MED VZPONOM

Ko se končno znajdemo pod ciljem in smo kolikor toliko dobro aklimatizirani, se začnemo vzpenjati. Prvo priporočilo je, da se ni dobro previsoko pripeljati z avtomobilom ali gondolo, ampak je bolje do tja počasi dostopiti. Bistveno je torej počasno in enakomerno vzpenjanje s čim manjšo odvečno porabo energije. Osnovno pravilo, ki preprečuje bolezenske zaplete in velja za odprave v najvišja gorstva, je, da se nad 2000 m ne vzpenjamo za več kot 600 višinskih metrov dnevno oz. da ostanemo nekaj dni na isti višini, če se v enem samem dnevu povzpneemo za 1000 višinskih metrov ali več. Za vzpone na alpske velikane lahko iz tega pravila ugotovimo, da se ni najbolje iz Slovenije odpeljati zjutraj, popoldne dostopiti do visoko ležeče kočice in drugi dan že stati na štiritisočaku. Velikokrat nam to sicer uspe, z vidika aklimatizacije pa bi bilo precej bolje dodati še kak dan. Med vzpenjanjem je zelo pomembno, da ne pozabimo na ustrezno prehrano in predvsem nadomeščanje tekočine. Poleg preutrujenosti je ravno dehidracija glavni zaviralni dejavnik

dobre aklimatizacije. Pijemo takšno pijačo, ki smo jo navajeni, predvsem pa več, kot smo navajeni. Eksperimentiranje z različnimi energijskim pijačami je nezaželeno, če ne poznamo njihovih učinkov že od prej. Med vzponom se izogibajmo kajenju ter pitju alkoholnih pijač, ki bistveno poslabšujejo sposobnost aklimatizacije, pospešijo dehidracijo in spodbudijo nastanek nezaželenih simptomov višinske bolezni.

Tudi pri vzponih na alpske štiritisočake moramo upoštevati osnovno pravilo plezanja v visokih gorah »plezaj visoko, spi nizko«. To z drugimi besedami pomeni, da je dobro, da je naše izhodišče na nižji višini, če je potem možen vzpon v enem dnevu na vrh in nazaj dol. Pomembno je, da si med spanjem uspemo odpočiti in se pripraviti za napore naslednjega dne.

Prilagajanje na višino je kompleksen postopek, ki se med posamezniki zelo razlikuje. Dobro je, da se pomembnosti aklimatizacije zavedamo in s pravnim ravnanjem poskušamo zmanjšati učinek nižjega delnega tlaka kisika na naš organizem. ◉

Belo cvetje na gori

Po potki beli zgodaj v hrib koračim,
tančice hladne skrivajo doline;
sem brez skrbi, da zmogla bom strmine,
za vreme lepo le boga prosjačim.

Nebo kristalno modro je – na srečo,
v zvôncicah trebušastih odseva,
še sleč in jeglič se raduje dneva
in nagelj divjji se odel je v rdečo.

Med skale se zazrem: »Glej, ta belina,
pa menda to ni sneg – zdaj, sred' poletja?«
Smeje se, julijski mi mak pokima:

»Le mi smo tu v pestri družbi cvetja:
planik in smiljk, planinskega pelina
in kamnokreč kipi 'z razpok zavetja.«

Alenka Mihorič

V gore s primernimi čevlji

»Ko čevljev škorenj rata, ne pozna ne sestre ne brata.«

✍ Matjaž Šerkezi

Marsikdaj sem slišal kakšnega starejšega planinca, da si je pa po tridesetih letih končno kupil dobre »gojzarje«. Kolikokrat se je vam zgodilo, da ste turo zaključili s stisnjenimi ustnicami in krvavimi žulji? Mogoče vam bodo nasveti in priporočila, ki smo vam jih pripravili, olajšala nakup in omogočila udobno hojo.

NEKAJ UPORABNIH NASVETOV ZA NEGO NOG:¹

- po vsaki turi in plezalnem vzponu si umijmo noge z vlažilnim antibakterijskim milom ali gelom;
- trdo kožo na podplatih odstranimo s kamnom, strgalom ali kremo;
- nohte obrezujemo vzporedno z okrogolino prstov! Dolgi naj bodo dovolj, da se ne vrastejo v meso;
- čevljev ne posojamo nikomur, niti za pet minut;
- občasno natresimo v čevlje prašek proti glivicam.

PRI NAKUPU ČEVLJEV MORAMO BITI POZORNI NA NASLEDNJE:

- vsak čevljev služi svojemu namenu, zato moramo vedeti, kje ga bomo nosili, saj ni vseeno, ali bo to visokogorje ali pa čisto navaden izlet v naravo;
- čevlje preizkusimo proti koncu dneva, ko so noge utrujene in zatečene, saj se bo z njimi enako ali pa še slabše dogajalo na turi;
- preizkusimo jih s podobnimi nogavicami, kakršne bomo kasneje uporabili na turi;
- ne kupimo prevelikega ali premajhnega čevlja – enakomerno se mora prilegati nogi spredaj, ob strani in na petnem delu. Pri nakupu čevljev razrahljamo in nogo potisnemo vanj do konca tako, da se s konicami prstov dotikamo sprednjega notranjega dela. Če je med nogo in petnim delom za palec zraka, je čevljev primeren velik;

- vedno preizkusimo oba čevlja, saj pri 70 % ljudi dolžina stopala niha za pol do ene številke.

VZDRŽEVANJE ČEVLJEV:

- mokro obutev sušimo ob zmerni toploti, saj v nasprotnem primeru tvegamo, da se odlepi podplat. Temperatura naj ne bi presegala 40 °C. Sušenje v bližini ognja ni priporočljivo, še posebej se moramo temu izogibati pri obutvi iz goretexa ali drugih tekstilnih membran;
- suho obutev skrtačimo z mehko krtačo;
- glede na vrsto materiala čevljev premažemo ali popršimo z ustreznim impregnacijskim sredstvom, ki materialu daje prožnost. Pri impregnaciji se strogo držimo navodil proizvajalca.

RAZPRODAJA

40%

Softshell jopič Run Up

Tehnična Softshell jakna iz Shell Tec materiala. Podaljšani hrbtni del in dvignjeni žepi za uporabo s plezalnim pasom.

redna cena: 112,00 eur

69,90 eur

KIBUBA

PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU
WWW.KIBUBA.COM

¹ Bine Mlač. Oprema za gore in stene, Ljubljana, PZS, 1999, str. 117.

PA ŠE O NOGAVICAH

Pravilna izbira nogavic je ključnega pomena za udobje in dobro počutje med hojo, kar se še posebej odraža pri čevljih z vgrajeno vodoodporno membrano. Časi bombažnih in volnenih nogavic so minili, ravno tako dveh, treh ali celo več plasti nogavic. Številni proizvajalci obutve priporočajo uporabo kvalitetnih sintetičnih nogavic. Razlika v ceni je sicer velika, je pa dober občutek in vzrok za en nasmeh več po zaključku ture.

PRIMERI ČEVLJEV

La Sportiva Trango S Evo GTX

Teža: 1250 g/par

Podplat: dvojni

vibram¹ profil s 7 mm poliamidnim vložkom

Najprimernejši: za plezanje, dostope, zahtevnejše pohodništvo

Čevljev je sestavljen iz materiala cordura² in dodatno ojačen z lorico³. Notranjost čevlja je obložena z goretex⁴ membrano. 3D Flex sistem nudi gležnjem dobro oporo, TPU vložek v podplatu pa torzijsko stabilnost. Možnost pričvrstitve polavtomatskih derez.

La Sportiva Trango Kid GTX

Teža: 700 g/par

Podplat: La Sportiva Frixion

Najprimernejši: za izlete in vsakodnevno rabo pri aktivnostih v naravi

Za naše najmlajše člane mora biti pri aktivnostih v naravi in prvih korakih v gorah dobro poskrbljeno.

NASVET

POČIVALNI KORAK

Med vsakim korakom iztegnite zadnjo nogo do konca in pri prenosu naprej sprostite mišice. S tem jih vedno malenkostno osvežite, kar je pri tisočih korakih in več urah hoje dobra naložba. Uskladite dihanje z vsakim korakom.

Čevlji so iz kombinacije usnja in umetnega materiala, notranjost pa iz goretex XCR membrane, ki skrbi za dobro zračnost in preprečuje vlago v čevlju. Podplat Frixion z Impact Break sistemom skupaj z notranjim vložkom nudi dodatno blaženje in torzijsko stabilnost čevlja.

Scarpa Triolet GTX

Teža: 1700 g/par

Podplat: vibram Mulaz

Najprimernejši: za zavarovane plezalne poti, plezanje v kopni skali, zahtevnejše pohodništvo

Čevljev odlikuje dober oprijem noge in tanjši podplat, ki omogoča natančen stik s podlago, kar nudi udobje med hojo in varen korak. Sistem Tri – Flex omogoča dobro gibljivost v gležnju, hkrati pa nudi dobro oporo. Dodatno zaščito čevlju nudi gumijasta obloga, medtem ko vstavek iz mikropora in poliuretana v petnem delu omogočata natančno prilaganje polavtomatskih derez. Zunanji material je crosta pro, notranjost iz goretex duratherm membrane.

Lowa Mountain Experts GTX

Teža: 1698 g/par

Podplat: vibram Expert

Najprimernejši: za alpinizem, ledno plezanje in ledeniške ture

Udobni gorniški čevlji z odličnim oprijemom.

Lupina je iz kvalitetnega nubuk usnja, vodoodpornost in izolacijo pa mu daje notranjost iz goretex duratherm membrane. Poleg petnih blažilcev tresljavaev ima še ojačano opetnico, oblazinjen jezik in kovinske zanke za zavezovanje. Nanje je mogoče pritrditi avtomatske dereze.

¹ Zanesljivost koraka na vseh podlagah jamči uveljavljena blagovna znamka Vibram. Podplat je zaradi trdnosti in ustreznih nastavkov na sprednji in zadnji strani primeren tudi za uporabo avtomatskih derez.

² Cordura je Du Pontova registrirana znamka najlona. Uporablja se za različne izdelke, od kovčkov, torb, oblačil do obutve. Odporna je proti drgnjenju, se ne trga in ne drsi. Cordura je 10-krat obstojnejša od bombažnega platna, 3-krat od poliestra in 2-krat od standardnega najlona.

³ Umetna tkanina, ki ima vse lastnosti naravnega usnja. Je lahka, diha, vodoodporna, elastična in fleksibilna.

⁴ Vsaka izmed por tega materiala (PTFE) je približno 20.000-krat manjša kot kapljica vode, a 700-krat večja kot molekula izhlapele vode! Vlaga gre lahko iz vašega čevlja, notri pa ne more priti.

Alpina Tibet

Teža: 1564 g/par

Podplat: vibram

Najprimernejši: za lažje in težje pohodništvo, trekking

Klasičen trekking čevelj, ki ga lahko uporabljamo v vseh letnih časih. Zunanji material je 2,8 mm naravno usnje, vanj pa je vgrajena vodoodporna membrana iz sympatexa⁵. Nudi dober oprijem noge in gležnjeve. Podplat je iz vibram gume s tršim vzmetenjem za bolj zahteven teren. Nima nastavkov za dereze.

Planika Triglav

Teža: 1646 g/par

Podplat: vibram

Najprimernejši: za lažje in težje pohodništvo, izlete v naravo, krajše trekinge

Klasičen planinski čevelj za vse letne čase in potepe v sredogorju. Zunanji material je goveji nubuk z vgrajeno air-tex membrano, ki nudi vodoodpornost in dobro zračnost. Podplat je iz vibram gume s povprečnim vzmetenjem, ki zadostuje namenu. V notranjosti je Planika Trekking Antibacterial vložek za preprečevanje neprijetnega vonja. Nima nastavkov za dereze.

Kayland Contact 1000

Teža: 1520 g/par

Podplat: vibram

Najprimernejši: za težje pohodništvo, zavarovane poti, trekking

Čevelj ima zunanjo plast iz vodoodpornega eventim materiala, ki ima visoko stopnjo zračnosti. Udobje nudi dober oprijem v gležnju in podložen petni del, ki blaži tresljaje. Za zavezovanje ima kovinske zanke, tanjši podplat vibram pa daje dober občutek pri premagovanju tudi zahtevnejših delov na poti. Nima nastavkov za dereze.

Garmont Tower GTX

Teža: 1560 g/par

Podplat: vibram Teton

Najprimernejši: za enodnevne plezalne ture, težje pohodništvo, zavarovane poti

Lahki in udobni čevlji, ki nudijo dober oprijem noge. Čevlji ponujajo kompromis med težjimi in okornimi »gozdarji« in lahкими trekking čevlji. Školjka je narejena iz sintetičnega usnja, kombiniranega s karbonskimi vlakni. Notranjost je iz vodoodporne goretex membrane. Kvaliteten podplat nudi dober oprijem in stabilnost, hkrati pa je odporen na obrabo. Nanje lahko pripnemo polavtomatske dereze.

Čevlji po izbiri avtorja so Scarpa Triolet GTX.

Modeli čevljev La Sportiva Trango S Evo GTX, Scarpa Triolet GTX, Lowa Mountain Experts GTX sodijo v višji cenovni razred (nad 200 EUR). ○

⁵ Vodoodporna membrana sympatex štiti nogo pred vdori vode. Hkrati omogoča nogi dihanje, zaradi česar je čevelj primeren za uporabo v vseh vremenskih pogojih.

Božanski cvetovi

Nageljčki

✍ in 📷 Dušan Klenovšek¹

Čeprav so med številnimi poletnimi vrstami mnoge neupravičeno spregledane, to ne velja za nageljčke (oziroma klinčke). So simbol cvetočih oken na Gorenjskem in še marsikje po Sloveniji. Tudi vrtovi razkazujejo pestrost njihovih oblik in barvnih odtenkov cvetov. Spretne roke so motive cvetov prenesle na prtičke, narodno nošo ... O njih govorijo tudi nekatere ponarodele pesmi. Klinčki so slovensko ime dobili po venčnih listih,

ki imajo pri dnu koničasto zoženo žbico, znanstveno *Dianthus*, kar bi lahko prevedli kot božanski (Zeusov) cvet. Kljub množici vzgojenih sort so najlepši še vedno nageljčki, ki uspevajo v naravi. Konec maja zacvetijo prve vrste v nižinah, nas spremljajo preko poletja vse do visokogorja in vztrajajo do poznojesenske zmrzali.

Tokrat nekaj več besed o dveh visokogorskih predstavnikih – divjem (*Dianthus sylvestris*) in

Cvet Sternbergovega nageljčka

¹ Zavod RS za varstvo narave

Sternbergovem (*D. sternbergii*). Slednji je med zavarovanimi vrstami že staroselec, divji pa je skupaj z drugimi predstavniki to postal v letu 2004. Med štirinajstimi v Sloveniji rastočimi vrstami ni zavarovan le brkati nageljček. Močno razcepljeni venčni listi dajejo vtis, da so preživi mnoge viharne ure. Praviloma so intenzivno rožnate barve, a najdemo tudi skoraj bele primerke. V nižjih hribih ga zamenja zelo podoben montpellijski klinček.

Franc Ksaver Wulfen (1728–1805) v svojem opisu nove vrste – divjega nageljčka iz leta 1786 kot nahajališča navaja gore pri Ponovičah, Tošč pri Polhovem Gradcu in nekatere lokalitete na italijanski strani. Še ena vrsta, ki ima pri nas svoje klasično nahajališče in že zato zasluži našo pozornost. Je toploljubna vrsta, ki poseljuje osončena suha rastišča, tako travnata kakor kamnita. Razširjen je od nižin (npr. nekaj metrov nad gladino Save pri Zidanem Mostu), najdemo ga tudi v alpskem pasu. Po videzu so precejšnje razlike med visokoraslimi

primerki v nižini (prek 40 cm) in tistimi v visokogorju (10 cm), kar je posledica prilagoditev na različne vetrovne razmere in količino prsti. Rahlo modrikasto steblo se zaključuje z rožnato rdečimi cvetovi. Po robu so rahlo nazobčani. Običajno raste več stebel v šopu. Na Gorjancih sem na nahajališču, kjer uspevata skupaj hrvaški in divji klinček, opazil tudi križance.

Med poletnimi sprehodi po cvetočih travnikih nas pogosto zamika, da bi si nabrali šopek. Za okrasitev doma, pa tudi na grobovih sem jih že opazil. Kljub relativni pogostosti, predvsem navadnega nageljčka, pa se v prihodnje omejimo le na nezavarovanega predstavnika. Ali pa nabavimo šopek kar na domačem vrtu!

Naj na koncu dodam še misel o gojenju katere od številnih gojenih sort – če se tega lotimo v bližini naravnih rastišč sorodnih vrst, povečujejo možnost križanja in s tem genetskega onesnaževanja. V iskanju vedno novih motivov cvetočih vrtev na to pogosto pozabljam. Žal. ◉

Divji nageljček pod Kumom

Vrlina alpinista je, da je duhoven človek

Metod Humar, *outsider* in idealist

Pogovarjala se je Irena Mušič

Priznati moram, da sem se na intervju z Metodom Humarjem pripravljala dolgo časa. Na to sta precej vplivali začetna neizkušenost in pa nekakšna trema pred njim. Ni pomagalo niti to, da smo bili skupaj na alpinističnem odseku. Metod je letos, drugega julija, praznoval 70 let. Sin bajtarjev iz Nožic pri Kamniku je kot kamnoseški vajenec začel plezati v kamniškem alpinističnem odseku, ki se je tista leta spet začel postavljati na noge. Že v prvih dveh letih je preplezal težke skalne smeri in kasneje nadaljeval z lednimi v Franciji. Logična posledica odličnih vzponov je bila udeležba na II. jugoslovanski alpinistični himalajski odpravi, kjer je skupaj z Ljubom Juvanom in Šerpama kot prvi Slovenec stopil na prvi sedemtisočak. Dolga leta je bil aktiven gorski reševalec, gorski vodnik pa predvsem zaradi znanja, ki ga ta naziv prinaša. Metod je bil po svojih besedah vedno otroško naiven. Je zabavljajč in čustven človek, ki ga v tem resnem in egoističnem svetu ljudje pogosto ne moremo (nočemo) razumeti. Metod je o svojem začetnem plezanju pisal Dnevnik nekega alpinističnega pripravnika, ki ga bomo v prihodnosti predstavili tudi v naši reviji.

Metod, gore so te že zgodaj vabile k sebi ...

»Kot reven bajtarjev otrok sem gledal v Planjavo in si zamišljal, kako bi bilo, če bi jo preplezal. Skozi okno kuhinje sem proti severu videl Planjavo, Kamniško sedlo in Brano, na zahodu pa Triglav. Ampak ta je bil zelo daleč in sem si rekel: »Bom šel čez vel'ko cesto, pa čez železnico in bom mogoče tja prišel in videl, kaj je tam zadaj.« Želja po pustolovščini mi je bila položena v zibelko.«

Kaj te je »potegnilo« v gore?

»Moj osem let starejši brat je začel plezati in se je naročil na Planinski vestnik. No, Vestniki so potem začeli prihajati, jaz pa sem bral in bral. To je bilo ravno v tistem času, ko sta Ciril Debeljak in Rado

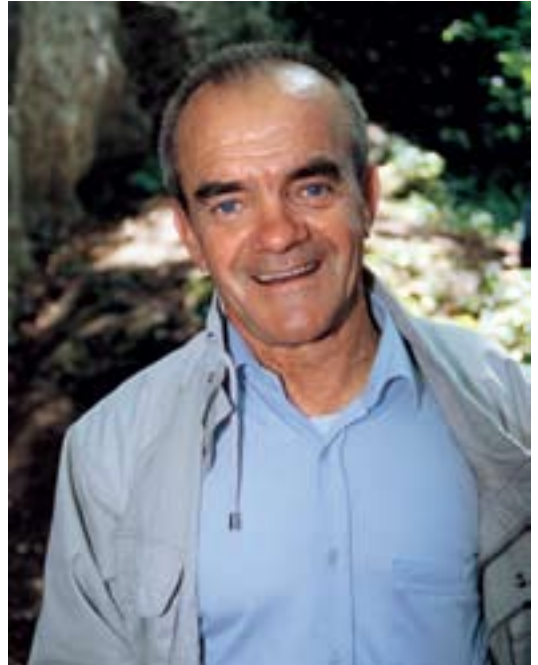

FOTO: MARKO PREZELJ

Kočevar zlezla Črno ploščo¹ v Dedcu in je Janko Blažej napisal: »Ko se je ubožec že skali zasmilil, ga je spustila skozi.« (*smeji*) Moram priznati, da mi je Planinski vestnik dal bolj tako 'vsebino.«

Kam si se prvič odpravil v hribe?

»Ko sem bil star devet ali deset let, sem šel prvič na Veliko planino. Na planini je bilo ravno tako lepo kot v barvnem filmu. To me je zasvojilo do konca. Že čez par let sem šel sam z Velike planine čez Konja na Korošico, čez Planjavo, Kamniško sedlo v Kamniško Bistrico in nazaj po Dolskem grabnu na Dol. Bil sem sam, brez zemljevida, saj še vedel nisem, kaj je to. Še dobro, da se nisem izgubil.«

¹ Centralni steber v Dedcu

Kdaj si pa začel plezati?

»V PD Kamnik mi niso pustili plezati pri dvanajstih letih, zato sem moral počakati in sem šele leta 1957 prišel v AO Kamnik. Vsi smo bili, razen Mihe Habjana – Mihola, novi in smo tudi delo na odseku začeli na novo.«

Katere smeri si preplezal prvo leto?

»Moja želja je bila, da bi enkrat preplezal Severno steno Triglava, na Planjavo pa sem čisto pozabil. S Tonetom Škarjo sva preplezala Herletovo v Ojstrici, Rumeno zajedo v Koglu, drugo ponovitev Direktno v Štajerski Rinki.«

Kako ste se takrat učili plezalske tehnike?

»Takrat se nismo učili tako kot zdaj. Brali smo Vestnike in tudi Mihol je pomagal. Drugače smo se učili kar sami. Naslednje leto (1958, op. av.) smo izvedeli, da Ljubljančani, ki so bili za nas že asi (Kunaver, Schara, Levstek, Kilar, Dular), trenirajo v Turncu. Tako smo maja v tem letu začeli tudi mi hoditi tja.«

Sledili sta dve leti vojaščine. Kako si jo preživel?

»Leta 1959 leta sem šel v vojsko, v planinsko pešadijo. Bil sem glavni inštruktor za plezanje in smučanje. Obe leti sem bil od enega meseca

in pol do dva na *logorovanju* na Sinjajevini pri Durmitorju. Tam sem zlezal še prvenstveno smer čez severno steno Babinega zuba (I, II, najtežje mesto IV). Z mano sta bila Janez z Bleda in Vlado iz Tržiča. Dve ali tri leta nazaj sva se z Janezom srečala pri sestopu s Škrlatice. Videla sva se po petdesetih letih. Svojim prijateljem je razlagal: »Metod je kadil kot Turek in kline zabijal, njega ni bilo nič strah, midva sva pa spodaj trepetala in štrik držala.«

S kom si največ plezal?

»S Tonetom Škarjo, vendar je Pavle Kemperle po duhovni plati zelo vplival na Toneta in name. Bil je prvi, ki je rekel, da smo sposobni narediti marsikaj.«

Tehnične in ostale opreme, ki je bila na voljo v tistih časih, se ne da primerjati s sedanjo. Kako ste se znašli takrat?

»Vsak mesec sem kupil dva klina in ju dal v AO Kamnik, ker smo imeli vso opremo skupno. Kline smo potrebovali, zato sem šele po 6–7 letih pustil prvi klin v steni. Včasih smo tehnično plezali z dvema vrvema. Na eni si bil varovan, z drugo si delal. S Škarjo sva imela eno dobro konopljeno vrv, druga je imela samo še en pramen,

Prvi slovenski sedemtisočak Jalung Ri (7535 m), na katerem sta 7. 10. 1965 stala poleg dveh Šerp Ljubljančan in Kamničan.

Metod Humar (desno) kot advokat na sprejemu med kamniške alpiniste.

FOTO: VLADIMIR HABJAN

kjer sva kar vozela naredila. S to, ki je imela vozela, sva varovala, z drugo pa sva delala, ker vozela ni šel skozi vponko. Prvo najlonsko vrv sva imela, ko sva delala prvo ponovitev Glave v Planjavi. Pavle Kemperle jo je šel z motorjem kupiti v Vrata od nekega Avstrijca, Miha Habjan – Mihol pa jo je prinesel na Kamniško sedlo.«

Katero literaturo ste imeli takrat?

»Opise smeri smo imeli v Vestniku in Našem alpinizmu. Tudi knjiga V naših stenah (izdana 1954) je bila kar dobra. Kmalu je izšla še knjiga Himalaja in človek, da smo izvedeli kaj o Himalaji.«

Si plezal kaj v Julijcih?

»V Julijcih nisem dosti plezal. Tja smo šli z vlakom 2–3-krat na leto v času praznikov: 4. julija, 22. julija in 29. novembra. Bilo je predaleč. Prvič sem bil tam leta 1958, ko smo Cene Griljc, Janez Peršič, Edo Pišler in jaz za 29. november splezali Severno steno Triglava. Naslednje leto sva s Škarjo zlezla Raz Jalovca in tretjo ponovitev Zajede Šit.«

V juliju 1961 leta je AO Kamnik organiziral odpravo v Centralne Alpe. O vzponu na Aiguille Verte, 4121 m (Charlet-Platon, TD, 4c, M, 900 m), si napisal članek v PV. Vse seveda ni šlo, kot bi moralo ...

»Naslov članka je Po direktni na Aiguille Verte. Imel sem dereze avčinke, in ena mi je razpadla sto metrov pod vrhom, zato sem plezal samo z eno.

Sestopila sva po Whymperjevem ozebniku. Celotna tura je trajala 24 ur. To je bila prva ledna stena, ki so jo preplezali Slovenci. S Škarjo sva takrat zlezla še Grands Charmoz, 4350 m (*Heckmair-Kröner, 60-70°, 900 m; op. av.*)«

Kako je bilo, ko si prvič videl stene, okovane v sneg in led?

»Na razglednico za domače sem napisal: Nisem živel zaman. Na Mont Blancu sem iz veselja in radosti naredil salto na vrhu.«

Po neuspešnem vzponu v Walkerjevem stebru v Grandes Jorasses ste se odpravili leta 1963 v Les Droites, 4000 m. Lahko kaj poveš o vzponu?

»Tisto zimo smo veliko trenirali. S Pavletom Šimencem in Tonetom Škarjo smo izbrali Direktno smer, kar bi bila druga ponovitev. Spet so se mi v prvem raztežaju uničile dereze avčinke. Rekel sem, da bom plezal v skali, v ledu pa Pavle in Tone. Ob 11. uri se je vreme poslabšalo, padati je začel sneg in ni nehal. Po bivaku naslednji dan smo plezali naprej, mogoče smo imeli 300 metrov do vrha, ko nas je zaustavila strma plošča in plast ledu na njej. Nismo mogli čez, klina nismo mogli zabit, zato smo se obrnili in najmanj 800 metrov abzajlali na dülferju². Pri zadnjem spustu, ko smo imeli še 10 metrov, se je Pavlu izruval klin iz ledu in padel je v novi sneg.«

² Starejši način spuščanja po vrvi

Metod po ponovitvi svoje smeri
Humar-Škarja v Planjavi leta 2006.
FOTO: FRANC MIŠ

Prijavil si se na razpis za odpravo v Himalajo leta 1965. Skoraj bi ostal doma. Kako to?

»Rečeno je bilo, da naj bi šla samo po dva iz istega odseka. Mi smo bili trije Kamničani in od Kamničanov naj bi ostal doma Metod Humar (alpinist iz Kamnika). Potem pa je Marjan Keršič – Belač rekel, da če so trije dobri, gredo pa lahko vsi. Takrat sem za odpravo ogromno delal kot intendant za opremo.«

Cilj odprave je bil Kangbačen, ki pa ni bil dosežen. Kako je potem potekal vzpon na Jalung Ri, 7538 m?

»V taboru 3 sem bil rezerva. Ljubo Juvan in Šerpa Gjurmi sta šla na tabor 4, prespala in naslednji dan skušala iti proti vrhu Jalung Ri. Vendar sta obrnila zaradi klož. K meni v tabor je prišel Jozva (vodja odprave Jože Govekar, op. av.) in rekel, naj greva z Juvanom skupaj z dvema Šerpama gor, na Jalung Ri. 'Če boš šel ti, boste mogoče prišli gor.' In kot ubogljiv fant sem šel. Potem sva šla z Ljubom na tabor 4 na 7000 metrih, kjer sem slikal še sončni

zahod. Takrat sem bil dobro aklimatiziran. Šerpi sta celo noč molila, Ljubo pa ni mogel spati. Po čaju smo ob 5.30 začeli hoditi. Gjurmi in Dordži sta bila skupaj v navezi in sta hodila naprej. Bila sta zelo dobra. Po 200 višinskih metrih nista zavila desno na greben, ampak šla kar naravnost. To jima je bilo lažje, ker sta imela težave pri prečenju. Dva raztežaja smo se varovali in še majhne stopinje sem jima izsekal. Dosegli smo greben in po grebenu sta šla šerpi spet naprej.«

Kako si se počutil na vrhu?

»Približno 50 ali 100 dolžinskih metrov pred vrhom sem zavpil: 'Jugoslavija!' in to sem takrat tudi mislil in še danes tako mislim. Takrat je bil fičo kar nekajkrat cenejši od letalske karte in država mi je kupila karto. Mene ni nič sram. Takrat sem bil Jugoslovan. Malo pred vrhom sta Šerpi, ki sta po grebenu hodila naprej, rekla: 'Gospodje, naprej.' Hotela sta, da midva prideva prva na vrh. Ko zdaj gledam na to, je bila zanju skrunitve gore, če bi prva stopila na vrh.«

Kako sta se razumela z Ljubom Juvanom, saj verjetno nista prej nič skupaj plezala?

»Dalj časa je odprava trajala, bolj sva bila prijatelja. Videl sem, da je bil pošten in nič častihlepen. V tem pogledu je bila ta odprava veliko bogastvo.«

Med tvojimi prvenstvenimi smermi je Humar-Škarja v JV steni Planjave verjetno najbolj znana. S Škarjo sta jo preplezala leta 1972. Kako jo imaš v spominu?

»Tone si jo je zamislil, saj jo je gledal od doma. Plezala sva v glavnem izmenično. Do sidrišča pod kaminom sem s težavo priplezal, tako mi je bilo kot pri prvem infarktu. Potem sem zlezel še polovico počti in se vrnil, ker sem imel slab občutek, da me bo spet zagrabilo ... V spominu mi je ostala kot težavna zaradi mojih težav. Takrat mi niti ni bila všeč.«

S soplezalcem Francem Mišem sta jo ponovila leta 2006. Je bilo plezanje lepše?

»Moram priznati, da je luščna smer, lepa, zanimiva, z relativno solidno skalo. Jaz sem bil zadovoljen. V najtežjem raztežaju sem razmišljal, če ne bom mogel gor, bom šel pa dol.« *(smeh)*

V alpinistični šoli predavaš častni kodeks planinstva in etiko. Kaj misliš o etiki v današnjih časih?

»Mislim sem, da bo v AŠ večji poudarek na etiki in kodeksu. To pa je zdaj postala tretjerazredna tema.«

Kaj si pridobil z alpinizmom?

»Meni je alpinizem dal to, da sem imel bogato življenje in si brez njega ne znam predstavljati življenja. Mislim sem, da bomo mi kot alpinisti dokazali, da gremo stari in mladi lahko skupaj in da bomo to presegli.«

Ali spremljaš dosežke današnje generacije alpinistov?

»Te stvari danes zelo malo zasledujem. Jaz sem za današnjo generacijo nepismen, saj nimam interneta. Berem časopis, v katerem pa ni nobenih novic.«

Mladi alpinisti štejejo med vrline dobrega plezalca tudi potrpežljivost in vztrajnost. Bi ti še kaj dodal?

»Potrpežljivost in vztrajnost sta seveda telesni vrline. Vrlina alpinista pa je, da je duhoven človek. Vsak lahko pleza kot opica, alpinist pa ima dušo,

Tone Škarja in Metod Humar FOTO: MARKO PREZELI

glavo in čuti, je nesrečen, žalosten ... Alpinizem je edini šport, v katerem sta intelektualec in fizikalec v hribih samo hribovca.«

Kako je plezanje vplivalo nate?

»V začetku me je bilo zelo strah. Strah je važna in zanimiva komponenta v življenju. Sčasoma, ko postaneš boljši, si samozavestnejši, to pa za določene stvari pomaga skozi življenje. To je duhovna komponenta.«

Kljub temu da si v dobri kondiciji, si imel kasneje kar nekaj težav z zdravjem. Kako je to vplivalo nate?

»Ko sem bil mlajši, sem imel hude težave s hrbtenico, zato sem za 2–3 leta moral pustiti svoj poklic. Pri 52 letih sem doživel prvi infarkt, ki me je psihično zelo prizadel. Drugi je bil hujši, vendar sem bil že po enem tednu iz bolnice na Višarjah s turnimi smučmi. Priznam, brez hribov se ne bi tako pobral. Oba infarkta sta bila zame osebna milost. Po prvem infarktu sem dobil to, kar me je mama učila, nazaj, nekaj najlepšega, kar je bilo možno, drugi infarkt mi je pomagal, da me ni več strah. Upam, če bom tretjega doživel in preživel, da ne bom več občutljiv.«

Dolga leta si bil naročnik Vestnika. Kaj, poleg plezalske vsebine, je bilo v njem dobrega?

»Vestnik je imel včasih dobre, tudi šaljive članke. Kmecl je pisal sočno, pa Blažej ... Mogoče bi morali sedaj, v tem času imeti nagradni razpis, da bi se takšni članki začeli spet pojavljati.« ◉

»Če se nečemu res posvetiš, lahko dosežeš skoraj nemogoče!«

Luka Lindič, najperspektivnejši alpinist leta 2008

Pogovarjala se je Manca Čujež

Mladenič je pri svojih rosnih 21 letih vztrajen, odgovoren, jasnih vizij in seveda tistega zamišljenega pogleda, ki izdaja, da je stena njegov dom. Zagotovo so mu vse te vrline z roko v roki z alpinističnimi dosežki tlakovale pot do naziva najperspektivnejšega alpinista leta 2008.

V alpinizmu nisi padel po naključju, s hribi si pravzaprav odraščal. Kdaj si torej zaslišal klic gora?

»Že v otroštvu smo z družino hodili v hribe. Najbolje sem se imel ravno tiste konce tednov, ko smo bili v hribih, in najbrž mi je ostal ta dober občutek, ki sem ga vedno imel v naravi, da sem se z veseljem vračal, vedno bolj mi je postajalo zanimivo; nove stvari, mogoče malo strmejši hribi ... Kasneje pa me je to pripeljalo do plezanja v hribih in sem se vpisal v alpinistično šolo.«

Kot kratkohlačnik si obiskoval tabore mladih planincev. Večina tvojih tedanjih vrstnikov je kasneje verjetno opustila hribolazenje, ti pa si izbral drugo skrajnost – profesionalizem. Kaj je botrovalo tvoji odločitvi?

»Ravno to, da mi je v hribih zelo lepo, rad imam naravo, gibanje v njej, sploh v taki malo bolj odmaknjeni, kjer ni veliko ljudi. Plezanje v hribih se zagotovo odvija v okolju, kjer ni veliko ljudi, sploh če si izbiraš manj obljudene smeri.«

Alpinistični dosežki v lanskem letu so ti prinesli naziv najperspektivnejšega alpinista leta 2008. Kako dojemaš ta naziv?

»Predvsem mi predstavlja potrditev, da delam v pravi smeri, kar mi res veliko pomeni, saj si v alpinizmu želim doseči še kaj dobrega. Hkrati pa sem tudi ponosen in vesel.«

Lani si z Alešem Česnom in Rokom Blagusom ponovil smer Prezelj-House-Anderson na zahodni vrh K7. Kaj vas je mlade alpiniste gnalo v osrčje gora,

FOTO: MANCA ČUJEŽ

ki so med najmanj obiskanimi na svetu?

»Priporočila, da so tam dobre stene, dobri hribi in da ni gneče. Želeli smo si dobrega plezanja nekje, kjer ni veliko ljudi.«

To je bila tvoja prva večja odprava, ki je najverjetneje postregla tudi z nepričakovanim. Kaj se je kresalo s tvojimi pričakovanji?

»Pravzaprav ni bilo dosti odstopanj od mojih pričakovanj, ker sem bil veliko v stiku s tistimi, ki so že bili na odpravah, prebral pa sem tudi veliko knjig, ki to nazorno opisujejo. Tako navsezadnje že pričakuješ, kako naj bi vse potekalo, kako je s pripravami na višino, kako poteka logistika do baze ... Danes je o tem res napisanega že toliko,

da praktično ni več nobene skrivnosti. Najbolj pa te presenetijo dimenzije hribov, ki so tam povsem drugačne od naših, ko npr. pogledaš nek hrib, ki je videti enako visok, enako oddaljen, v bistvu pa je tam vse precej večje.«

Kakšne misli so se ti podile po glavi ob osvojitvi zahodnega vrha K7, na katerem razen trojice vrhunskih alpinistov naj ne bi stal še nihče?

»Bil sem zelo vesel osvojitve vrha, česar sem si želel že od samega začetka, ko sem se odločil, da grem tja. Sicer pa si takrat v nekem sistemu, ko veš, kaj moraš narediti in ne razmišljaš toliko o čem drugem, kar pride za tabo, ko se vrneš v bazo. Ko prideš gor, se fotografiraš, si čestitaš, si normalno vesel, ni pa, da bi na veliko razmišljal, ker veš, da moraš čim prej dol, ker se vreme zelo hitro obrača. Misli so polne tega, kaj moraš narediti, o dosežku pa razmišljaš, ko prideš v bazo.«

Kakšna so bila torej spoznanja v bazi, ko si si lahko vzel čas in razmislil o vašem podvigu?

»Bil sem zelo zadovoljen, ker je bila to moja prva odprava. Prvič sem tudi šel na takšno višino in vnaprej nisem vedel, kako se bo odzvalo moje telo, zaradi česar sem pred vzponom čutil neke vrste tremo. Res sem bil vesel, ker se je telo dobro odzivalo, tako da vem, da če bom na naslednjih odpravah zdrav, bi moralo biti vse v redu vsaj do takšne višine, na kakršni sem bil zdaj. Poleg tega me je veselilo tudi spoznanje, da mi je že na prvi odpravi uspelo ponoviti eno takšno smer in osvojiti vrh.«

Radost žal ni trajala dolgo, saj je tudi vaš bazni tabor dosegla vest o nesreči na Mustagh Towerju. Oči medijev so bile takoj uprte v dogajanje na bližnjem vrhu, vaš izjemen vzpon pa je ostal spregledan. Se ti zdi, da večina medijev vse prevečkrat »mrhovinarsko« poroča o nesrečah v gorah, v isti sapi pa ignorira alpinistične dosežke svetovnega kova?

»Večinoma se res piše samo o nesrečah; sploh v vsakdanjih časopisih, kjer se zasledi veliko poročanja o dosežkih v drugih športih, o alpinizmu pa se večinoma piše samo takrat, ko se zgodi kakšna nesreča, res izjemoma tudi o kakšnem dosežku.«

Alpinistični nevedneži si zaradi tega ustvarijo sliko, da je alpinizem nevaren in obsojajo izpostavljanje v stenah. Kako bi jim razložil svojo filozofijo alpinizma?

»Bralci, gledalci in poslušalci si zagotovo ustvarijo neko sliko na osnovi informacij, ki jih dobijo iz

medijev. Če se poroča o samih nesrečah, jasno, da imajo vsi predstavo, da je to nekaj zelo nevarnega. Kakšna je moja filozofija? Vsak se sam odloči, do katere stopnje bo šel, koliko bo tvegaj, na kakšen način in kaj bo plezal. Tako mora pri nekem vzponu vsak vedeti, kaj lahko naredi in česa ne sme, tako kot pri vožnji več, da ne smeš zaviti na nasprotni pas, če ti nekdo vozi nasproti. Nesreče pa se dogajajo tako v prometu kot v alpinizmu. Vseeno pa me izredno pritegne gibanje v neki odmaknjeni naravi ...«

Čeprav si v objemu vrhov in sten najbolj odvisen od samega sebe, je izjemno pomemben ekipni duh. Kakšne ljudi si izbiraš za naveze?

»Gledam na to, da se v njihovi družbi dobro počutim, ker je sploh pri težjih smereh pomembno dobro vzdušje. Ko poskusiš težek vzpon in greš na nož, si najbrž ne boš upal tvegati, če imaš s seboj nekoga, s komer se ne razumeš. Ni dobrega občutka in že avtomatsko nisi tako sproščen in ne plezaš tako dobro.«

Katere so vrline dobrega plezalca?

»Potrpežljivost, vztrajnost. In da ve, kaj hoče, da ima nek cilj in si tega res želi.«

Alpinizem je navsezadnje pot spoznavanja samega sebe. Do kakšnih spoznanj o sebi si se dokopal v steni?

»V steni res preizkusiš samega sebe. Velikokrat te zebe, premaguješ fizične napore ali si na kakšnem bivaku lačen, žejen. Potem se veliko bolj zavedaš, koliko imaš v dolinskem življenju, ko vstaneš iz postelje, narediš dva koraka in imaš na razpolago vodo, odpreš hladilnik in lahko ješ. Preizkusiti samega sebe mi je bil vedno izziv, že takrat, ko še nisem plezal – da vidiš, kaj lahko narediš s svojim telesom in dosežeš s svojo glavo. Če se nečemu res posvetiš, lahko dosežeš skoraj nemogoče, čeprav tega ne verjameš, dokler ti ne uspe. Se pa moraš zaradi tega tudi čemu odpovedati.«

Plezanje je pravzaprav premagovanje navpičnih težav. Lahko tovrstne izkušnje uporabiš tudi sicer, ko v življenju naletiš na ovire?

»Lahko, ne le v fizičnem smislu kot premagovanje vertikale. Marsikdaj se srečaš s kakšno težavo, za katero veš, da je ne bo enostavno rešiti, da se boš moral ob njej zbrati in potruditi ... Isto je pri vsakdanjih težavah, ko veš, da ti bo uspelo, pri vsem si samozavestnejši. Zdi se mi, da kadar mi gre dobro

Luka med plezanjem na zahodni vrh K7 FOTO: ROK BLAGUS

pri plezanju, tudi drugje nimam težav, ker sem bolj samozavesten.«

Letos praznujemo 30-letnico vzpona po Zahodnem grebenu Everesta, ki ostaja težavnostno najzahtevnejša smer na Streho sveta. Te mika, da bi jo kdaj ponovil?

»Zagotovo je to zelo mikaven cilj, ki pa mi je zaenkrat finančno in glede izkušenj še nedosegljiv. Niti približno še nisem tako daleč, da bi se lahko lotil česa takega, saj više od K7 še nisem bil. Če bi se lotil tega cilja, se ga gotovo ne bi lotil na ekspedicijski način, ampak bi ga poskusil ponoviti v stilu, ki za moje pojme danes edini velja, to je alpski stil brez dodatnega kisika.«

Everest je zaradi komercialnih odprav že zelo razvrednoten. Ali tudi zato iščeš manj obljudene vrhove?

»Tudi zato. Kot sem že povedal, bi se lahko odpravil na Everest v klasičnem stilu z eno izmed komercialnih odprav, z dodatnim kisikom, skratka v ekspedicijskem stilu, ki me ne privlači. V redu je bil pred tridesetimi leti, danes pa za moje pojme ni več. Tudi oprema se je toliko izboljšala, da ni več nek poseben dosežek samo priti tja gor, ampak je pomembno, kako prideš. Da pa lahko to dosežeš, moraš iti postopno, da spoznaš samega sebe, saj

lahko gre na višini hitro kaj narobe. Zdaj sem bil šele na prvi odpravi, da pa bom lahko prišel tja, moram iti postopoma, zato zdaj iščem nižje cilje, ki so mi finančno in glede na izkušnje bolj dosegljivi.«

Omenil si tehnično opremo. Takšna, kot se uporablja danes, je preskočila nekaj stopničk na lestvi dovršenosti v primerjavi s časi očetov slovenskega alpinizma. Misliš, da so zato najzahtevnejši vrhovi dandanes lažje dostopni?

»Zagotovo so in ravno zato je pomembno, v kakšnem stilu se lotiš takšnega cilja. Oprema je precej lažja, oblačila in čevlji so toplejši, tehnična oprema je boljše, enostavnejša za uporabo in trpežnejša. Seveda je vse skupaj lažje, če se istih ciljev lotevaš s to opremo na enak način, kot so se jih pred toliko časa. Zato se morajo alpinisti danes ciljev lotevati v alpskem stilu ali poskusiti z novimi smermi. Najlažje linije na visoke, znane vrhove so bolj kot ne pobrane, vsekakor pa so ostale še številne stene, ki se jih še niso lotili. Te še čakajo in mislim, da tudi s sodobno opremo niso lažje, morda so celo še težje.«

Štremfelj, Zaplotnik in Belak so Everest osvojili v pumparicah, flanelastih srajcah in volnenih rokavicah. Si danes sploh lahko predstavljaš alpinistični vzpon v takšni opravi?

»Ne, povsem točno si ga ne morem predstavljati. Vendar potem, ko začneš bolj razmišljati o tem, večkrat prideš do spoznanja, da ni najpomembnejše, kakšno opremo imaš in koliko denarja, ampak je pomembna želja po nečem. Če si nečesa res zelo želiš, lahko narediš marsikaj, četudi ti kaj manjka.«

Kakšna je finančna plat medalje tvojega perspektivnega alpinizma?

»Zaenkrat sem še daleč od tega, da bi od alpinizma lahko živel. Zelo veliko mi pomagajo starši, nekaj denarja za akcije se dobi na Planinski zvezi in na odseku (*Luka je alpinist AO Celje, op. av.*) ter s priložnostnimi, največ višinskimi deli. Za odprave pa poskušam najti kakšne sponzorje.«

Odpravo Charakusa 2008 je na tvojem namiznem koledarju prešerno oznanjal smeško. S katerega datuma se smeji letos in kam te usmerja?

»Točen datum še ni znan, bo pa zadnji teden v avgustu. Usmerja me v Indijo, zelo blizu lanskoletnega cilja, tudi v eno takšno bolj odmaknjeno področje, v skupino vrhov Rimo.« ●

ALPINIZEM

Osapske štorije

Zgodbe iz malhe »Bilo je nekoč«

in Mateja Pate

Zajeda v Stari smeri FOTO: URBAN GOLOB

Sem že kdaj razpredala o tem, kaj me je pripeljalo v alpinistične vode? Ne vem, ali boste verjeli, a vzrok je bilo dejstvo, da se mi v mladih letih ni preveč ljubilo hoditi po gorah; to se mi je zdelo celo dolgočasno, še zlasti, če se je bilo treba ukvarjati s kakšnimi neskončnimi serpentinami ali sipkimi melišči. Če pa je pot popestrilo kakšno bolj zabeleženo mesto, kjer je bilo treba malce poplezati, je dolgočasje izpuhtelo, kot bi mignil, in tako se mi je zazdelo, da bi s plezanjem kljub lenobi lahko uživala magičnost gorskega sveta. Olja na ogenj je prililo še srečanje s plezalci na Kredarici, kamor smo se nekoč zatekli pred ujmo; trije premočeni plezalci, ovešeni z vso potrebno kovačijo in vrvmi, ki so prišli iz Slovenske smeri v Triglavski severni steni (*Triglavski severni steni*, aaah!), so se mi zdeli kot bogovi in tako začarano strmeč vanje sem si na grozo svojih staršev dokončno omislila novi konjiček. (»Kakšno plezanje neki! To ni za ženske!« je bentil ata. »Kaj da ne, saj jih dosti pleza!« sem ugovarjala. »Ja, ampak so vse možače in ti boš postala ravno taka!« Hmm ... »Pa kaj potem!« Morda pa je le bilo nekaj na tem – kleti sem se res naučila prav spodobno in še danes se zalotim, da včasih govorim kot kak gusar.) Kmalu po tem usodnem srečanju sem nekega četrtka zvečer potrkala na vrata AO Ljubljana Matica in bila nemalo razočarana, ko sem

izvedela, da se alpinistična šola začne šele jeseni ... A še preden sem končno lahko sedela v družbi posvečenih in srkala vase vse alpinistične modrosti, se je pojavila »manjša« težava: ker sem bila še mladoletna, sem morala vodji šole dostaviti od staršev *požegnano* potrdilo, da so seznanjeni z mojimi alpinističnimi namerami in da se z njimi strinja. Ajaj ... Z atom sva bila ravno takrat na manjši bojni nogi, mama pa mi je tako ali tako dala takoj vedeti, da moje smrtne obsodbe ne misli podpisovati. Tako sem zaradi višjih ciljev hočeš nočeš zakopala tomahavk in papir pomolila pod nos *patru familias*. Vem, da mu ideja ni preveč dišala (čeprav je precej pozneje svojim kolegom prav po očetovsko ponosno ob vsaki priložnosti razlagal, da je njegova hči »hud alpinist«); malo je pomolčal, nato pa rekel: »Raje vidim, da greš v hribe kot pa v disko!« in se podpisal. S tem je bila zadeva zaključena. No, vsaj do prvega plezalnega obiska gora. Kajti ko je slišal, da nameravamo tiste moje prve plezalske pomladi zajadrati v Kogel, se je prav zgrozil. »V Kogel? Tam je pa nevarno!« Še danes sem trdno prepričana, da do takrat za Kogel sploh še ni slišal, ampak ne da bi rekel kakšno očetovsko – no, brez tega pač ni šlo. Pozneje, ko se je že navadil na moje plezanje in je videl, da ga očitno le ne lomimo tako zelo, me je pospremil le še z obveznim: »Po pameti!«

Skrajno resno tekmovanje v kiklah, v sektorju z dogodku povsem primernim imenom Babna.

ŠTORIJA ŠT. 1: MALA ŠOLA

Pravzaprav, če pomislim natanko, do prvega izbruha očetovske zaskrbljenosti ni bilo treba čakati prav do pozne pomladi. Že kak mesec prej sem ob pomoči taborniških pajdašev odkrila magični kraj – Osp. V tistih časih tam še ni bilo ne duha ne sluha o množici športnoplezalskih smeri in izmed malo večje peščice klasik, ki so obstajale, je bila za nas, *gušterje*, daleč najprimernejša smer Medo, edina, ki se je vila bolj ob strani spoštljivega previsja osapske velike stene. Ne spomnim se sicer, da bi me ob prvem pogledu na steno prevela kakšna groza; zadostovalo mi je, da so mi za eno leto izkušenejši soplezalci, ki so se ravno prelevili v mlajše pripravnike, zagotovili, da »Medo pa res ni kakšna huda zadeva, štirica, pa sem in tja kakšna petica«. Ni vrag, da ne bi zlezli! (Pustimo ob strani, da sem bila slaba dva meseca pred tem prvič in edinkrat v Turncu ter da za umetne stene še niti nisem dobro vedela.) Malo je deževalo, ampak to ni motilo velikega duha, bi pa vsa stvar verjetno zelo zmotila vodjo alpinistične šole, če bi vedel, da se takole napol samostojno klatim po stenah ... To, da sem si s soplezalcem povsem enakovredno razdelila vodstvo v navezi, se mi je pač zdelo popolnoma

samoumevno in pozneje sem si v mislih mnogokrat čestitala zlasti za vodstvo zadnjega raztežaja (morda bi pa morala čestitati svojemu angelu varuhu?), ki mi je ob poznejših obiskih, ko je bila smer že dosti bolj opremljena, včasih dal vetra. In ker nam je šlo tako gladko, sva s soplezalcem na krilih evforije že naslednji vikend spet dvignila palce na Dolgem mostu. Naslednja »logična« izbira je bil Steber jutranje zvezde, moja mala šola *tehničarjenja*¹ in *prusikarjenja*². Še danes me zmrazi, ko pomislim na vse »štirkanje«, ki sem ga izvajala, ko je razdalja med klini postala prevelika za običajno »vlečenje po kompletih« ... (Morda bi, če bi imeli to in še kakšno podobno izkušnjo, tisti, ki sem jim šla mnogo let pozneje na živce zaradi stroge politike do tečajniških vzponov na našem odseku, bolje razumeli, zakaj sem tako težila.) Ko sva se izvila iz previsov in izmotala iz solate pomožnih vrvic, sva za popravljanje vtisa skočila še v Meda.

Tako je obiskovanje Ospa v tistem letu postalo kar nekakšna stalnica; večinoma smo se sicer preganjali po Medu, tipali pa smo tudi po tistih redkih

¹ Tehničnega plezanja.

² Vzpenjanja po vrvi s pomožnimi vrvicami (»prusiki«).

Višja šola tehničarjenja
v osapskem previsju

*frikovskih*³ smereh, ki so obstajale v Babni. Kmalu smo ugotovili, da se za en dan skorajda ne splača štopati tja dol, pa smo se nekoč odločili, da si bomo enkrat za spremembo postlali kar pod steno za vasjo. A to je bil – vsaj zame – račun brez krčmarja. Sedeli smo ravno pri popoldanski malici, ko se je pred nami pojavil moj oče, trdno odločen, da me reši vseh zdravstvenih težav, ki bi mi pretile zaradi prenočevanja na prostem sredi aprila. Nobeno upiranje ni pomagalo, in ko sem mu vsa nasršena sledila do avta, je opravičujoče izjavil: »Saj zaradi mene bi lahko ostala, ampak – saj veš, mamó skrbi ...« Danes bi rekli: »In potem svizec zavije čokolado ...« Kolikor vem, ni naše mame nič bolj skrbelo kot njega ...

ŠTORIJA ŠT. 2: OSAPSKO NOČNO ŽIVLJENJE

Počasi smo prišli tudi do prenočevanja v Ospu brez intervencij »višje sile«, ki bi bila v skrbeh za zdravje naraščaja. Ne vem, ali bi to lahko pripisali toplejšim pomladim zaradi globalnega segrevanja, ne, takrat to še ni bila aktualna tema ... Nemara je bilo

posredi dejstvo, da sem sčasoma postala polnoletna in takrat je ata zadovoljno zabrundal: »No, zdaj pa lahko počneš, kar hočeš, ampak – po pameti!« Pamet me je tako kar pogosto vodila v Osp, kjer se je v »zlatih« starih časih še dalo prenočevati pod steno za vasjo – domačini so bili njega dni zares neverjetno potrpežljivi ... Moja generacija je menda sicer tako ali tako prepozno prišla na svet, da bi ji bilo dano doživeti tiste »prave« osapske veselice v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, a manjši kos veseljaške pogače si nam je kako desetletje pozneje vseeno uspelo privoščiti ...

Pri uživanju enega izmed kosov omenjene pogače je razgibano osapsko nočno življenje nekoč zmotil prihod mož v modrem. Menda je cerkev eno od središč vaškega življenja in tako smo se plezalci izjemno radi zadrževali pred božjim hramom – pa pustimo ob strani dejstvo, da je bilo tam najbližje parkirišče za dostop do stene ... Pred plezanjem in po njem smo se torej obvezno pomudili tam, ko smo imeli opravka s pripravo opreme in malico, včasih pa smo se tam znašli tudi ob drugih priložnostih. Neke hecne noči smo, podprti s krepčilnim refoškom, pred cerkvenimi durmi imeli neka-kšne spontane plesno-duhovne vaje pod vodstvom

³ Športnoplezalnih.

Treniranje plezanja počí – smer Žaga

bradatega plezalskega posebneža v zrelih letih, ki ga je bilo v tistih časih mogoče dostikrat videti pri pretegovanju v primorskih stenah. Še danes ne vem čisto natanko, na kakšne limanice nas je dobil, da smo izvedli strateški premik izza Eličine⁴ mize do njegovega avta pred cerkvijo, kjer je z nekakšno hare krišna glasbo iz avtoradia ustvaril pravo vzdušje, da smo se, zbrani v krogu, nekaj časa počutili kot sončni žarki, nato smo z rokami po zraku risali nekakšne macesne, pa spet bili sončni žarki, pa potem macesni ... in v tem slogu naprej, dokler ni harmonije zmotil prihod marice. Uniformirani možje postave so si bržkone že meli roke, da bodo lahko trdo privili osapski mir moteče huligane, a ko so zagledali umirjeno in poduhovljeno postavo našega kolovodje, jim očitno ni bilo nič jasno. S spravljivim tonom in resno pojavo jih je tako hitro razorožil, da ni bilo nobene prave akcije ...

ŠTORIJA ŠT. 3: PRIPRAVE NA AMERIKO

Tistega leta smo se odpravljali na plezanje v Yosemite, meko takrat še večinoma tehničnega plezanja v granitu. Tako sva s soplezalko skoraj vsak vikend tiste pomladi viseli v Ospu in izvajali čarovnije po klasičnih tehničnih smereh, da bi se priučili obrti *tehničarjenja*. Mislim, da je bila Stara prva tehnična smer, ki sva jo imeli na spisku, a je nikoli nisva preplezali skupaj, saj me je vanjo prej zmamili *ferajnovski* kolega. Nekaj sem se sicer izvijala, da nimava pravšnje opreme za tako strahospoštovanje z bujajočo smer, a omenjeni kolega je človek, ki se zlepa ne ustraši težav, in če je res kriza, uporabi svoje najmočnejše orožje – molk. Tako sva se v smer odpravila opravljena zgolj s *frikovskimi* kompleti s prešito *gurtno*⁵, verjetno sva sicer imela tudi kakšno *lojtro*⁶, ampak za *prmej* pa ne morem trditi ... In smer sva celo preplezala brez večjih travm. Sreča je s hrabrimi, ima navado reči kolega ...

Toda namen mojega visenja v osapskih stenah tisto pomlad ni bil preizkušati, ali je možno tehnične smeri zlesti brez opreme za tehnično plezanje, temveč trenirati za Ameriko, kjer ne bo šale in bo treba znati uporabljati tudi lestvice. Tako sem se raje držala soplezalko, čeprav je bilo včasih zelo napeto! Recimo takrat, ko nama je v Leteči Meri že nekaj ur cvrlo možgane peklenko vroče aprilsko sonce in sem si na varovališču že čisto omotična prepevala

⁴ Elica je legendarna »plezalska mama« iz Ospa, gospa, na katere dvorišču se je odvil marsikateri plezalski žur.

⁵ Najlonski trak.

⁶ Lestvico za tehnično plezanje.

»I'm going slightly mad«⁷ in s tem še dodatno raztogotila soplezalko, ki se je ubadala s tehničnimi zagonetkami v razbeljeni skali nekje nad mano. Srečno sva se priplazili čez raztežaj, v katerem so v kot zrcalo gladkem trebuhu tičali svedrovci, katerih ušesa so bila videti, kot bi bila narejena iz ribjih konzerv, potem pa se nama je ustavilo nekoliko višje. Ob izgubi *lojtre*, tako, za nameček, je bila zabava popolna. Nič kaj spodbuden ni bil tale začetek, za borih 80 metrov sva porabili nespodobno veliko časa in še danes nerada omenjam število ur, preživetih v tej smeri ... Naslednji vikend sva že viseli v Sarkofagu, opremljeni z eno pogruntavščino več – *dilco* za pod rit, da ne bo visenje na robu strehe preveč mučno ... Kar nekako pomeni, da sva računali, da bova tudi tu podrla nov časovni rekord. Pa ga nisva in tudi sonce je posijalo v steno nekoliko pozneje kot v Leteči Meri ...

Za intermezzo med tovrstnim mučenjem sva včasih skočili v kakšno s tehniko manj obremenjeno smer. Nekoč sem si v glavo vbila Frančkovo⁸ Žago, skoraj ameriškim podobno poč v tistem zaprašenem kotu levo od Leteče Meri, v kateri sta tičali morda dve prepereli leseni *kajli*⁹. Privlačila me je kot magnet in vedela sem, da ne bo miru, dokler je ne preplezam – konec koncev se je bilo treba privaditi tudi počem, zatikanju *jebic*¹⁰ in nameščanju *frendov*¹¹! Pošteno sem se nadihala, preden sem v nekakšnem zmagoslavju podobnem vzdušju stala na varovališču nad prvim raztežajem, a če bi vedela, kako bom šele sople v pravih ameriških počeh, bi nemara opustila vsako upanje ... Je očitno že prav, da nam marsičesa ni dano vedeti vnaprej, sicer bi bili prikrajšani za marsikatero izkušnjo! Kot je bila recimo tista, zaradi katere sva se skoraj razpočili od važnosti: ko sva iz Netopirja pomagali na začetku precej gostobesedni moški navezi, ki je bila iz raztežaja v raztežaj bolj tiho, nato pa dokončno obmolnila pred zoprno prečnico proti Medu. Kar razganjalo naju je od pomembnosti, tako enkratnemu dogodku na čast pa je v naslednjih dneh na soplezalkinem zelniku zrasla tudi pesmica *What are men good for*¹² ali Balada o Netopirju, ki je nedvoumno dala vedeti, da »brez sile (ženske) tuje se tudi v steni ne napreduje«.

⁷ Počasi se mi meša (znana pesem skupine Queen).

⁸ Avtorja Frančka Kneza.

⁹ Zagozdi.

¹⁰ Zatičev.

¹¹ Metuljev.

¹² Za kaj so moški dobri oz. čemu moški služijo.

Pred prvimi težavami v smeri Leteča Meri

Še marsikakšna zanimiva štorija se je zgodila v Ospu, tudi tista, ko so v Babni za oprimki oprezale plezalko v krilih, med moško publiko pa je bilo opaziti znake slinavke, ko je vzgornik dvigoval bolj ali manj razkrivajoče oprave udeleženk zabavnega tekmovanja: čipke, podvezice, klobučki, torbice in čeljenci z visoko peto so bili tistega dne povsem običajna dodatna oprema k obveznemu krilu. Toda – nobena izmed poznejših štorij ni pustila tako globokega pečata, kot so ga tiste osapske dogodivščine iz mojih najnežnejših plezalskih let. Če nekoliko parafraziram genialnega kantavtorja Iztoka Mlakarja: »Eh, ja, to bli so cajti, k zdej jih več ni ...« ◉

Športno plezanje na italijanski rivieri

Finale Ligure

✍ in 📍 Andrej Trošt

V sončnem italijanskem primorju se v Genovskem zalivu v pokrajini Ligurija nahajajo Finale Ligure. Že samo ime kraja poudarja pokrajinsko pestrost Ligurije, ki je polna hribovij, ozkih dolin, visokih in strmih sten, gručastih vasi na slemenih in gosto poseljenega obalnega roba. Obalni rob z visokim zaledjem je skalnat, obala pa je večinoma ravna, peščena in izredno privlačna. Poleg zgodovinskih in arhitekturnih znamenitosti, ki privlačijo mnoge turiste, so Finale atraktivne tudi za športne plezalce.

Športno plezanje ima na območju Finale Ligure več kot 40-letno zgodovino. Prve smeri so bile preplezane v stenah Rocca di Corno, Monte Cucco, Bric Pianarella, Roca di Perti in so postale znane klasike. Pionirji takratnega časa so bili M. Zambarino, A. Grillo, V. Simonetti, G. Calcago, R. Titomanlio, R. Armando, C. Bruno. Že leta 1987 je M. Zambarino splezal smer z oceno 8c in jo poimenoval Universo proibito. Število smeri je hitro naraščalo in danes je tam športno plezanje v razcvetu. Raznolikost apnenčastih skalnih struktur ponuja fantastično in uživaško plezanje

v 29 plezališčih, ki se nahajajo na desetih kvadratnih kilometrih. Medsebojna oddaljenost plezališč ne presega tričetrt ure vožnje, večina jih je blizu skupaj. Do sedaj je opremljenih več kot 2000 smeri, dolgih od enega raztežaja pa do tudi več kot 250 metrov.

NAJPRIVLAČNEJŠA PLEZALIŠČA

Bric Pianarella. Stena je z višino preko 250 metrov in kompaktno skalo oranžnih barv privabila prve plezalce že v začetku 70. let. Poimenovali so jo »big wall«. Takrat so začele nastajati prve alpinistične smeri, ocenjene do spodnje osme težavnostne stopnje. Ena izmed znanih smeri je Grimonett (6b, 240 m), ki sta jo leta 1975 splezala A. Grillo in V. Simonetti. Pozneje so bile te klasike predelane v športnoplezalne smeri. V plezališču s šestimi sektorji je danes več kot 40 smeri.

Rocca di Perti je ogromna, proti jugozahodu obrnjena stena, ki je dobro vidna z avtoceste. Plezališče obsega več kot 300 do treh raztežajev dolgih športnoplezalnih smeri. Največ je smeri z oceno do 7a, kar nekaj pa je tudi težjih

Rocca di Corno v večernih barvah (sektor Jug)

Atraktivna skala in lepe plezalne smeri

(do 8a), ki zahtevajo veliko tehničnega znanja in moči. Večina jih poteka po navpičnih in previsnih ploščah, kjer sta potrebna moč prstov in dobro prenašanje teže telesa. Zanimive so tudi smeri, ki potekajo po počeh in kaminih.

Rian Cornei. Dolina Cornei je nekaj posebnega. Divja, samotna, s skalnimi stebri in stenami razčlenjena pokrajina, ki spominja na svet izpred nekaj milijonov let. V 80. letih jo je odkril Fulvio Balbi s prijatelji. Zaradi obsežnosti in skrite lege (težak dostop) so območje bolje raziskali in plezališče opremili šele v 21. stoletju. Plezališče obsega 19 sektorjev in ima čez 500 smeri, ki potekajo po položnih in navpičnih ploščah ter po precej previsnih obokih. Zahtevnost se giblje od najlažjih do najtežjih, nekatere smeri še nimajo ponovitve.

Monte Cucco je zibelka športnega plezanja na tem območju. V najbolj znanem sektorju Anfiteater je že leta 1968 nastala prva smer,

Supervitt (6b, 100 m). Danes je v plezališču opremljenih okrog 260 smeri, ki se nahajajo v devetih sektorjih. Struktura in bela barva skale dajeta plezališču poseben čar. Smeri so dolge dva do tri raztežaje, zaradi previsnosti pa je plezanje možno tudi ob deževnih dneh. V plezališču so večinoma težje smeri, zato je primerno za boljše plezalce.

Rocca di Corno je impozantna skalna gmeta nad dolino Fiumara. Domačini pravijo, da naj bi plezalec, ki obiše Finale, vsaj en dan preživel v tem plezališču. V sektorju Jug so nastale prve smeri konec 60. let (Titomanlio, 5b, 60 m, 1968), potem pa se je plezanje širilo proti zahodnemu delu stene. Plezališče, v katerem je okoli 100 smeri, je vredno obiskati zaradi rumeno-oranžne skale in njene zanimive strukture.

Poleg omenjenih plezališč je privlačno tudi plezališče **Capo Noli**, kjer smeri potekajo nad morjem v čudovitem okolju.

Plezanje v Finale Ligure je resnično nekaj posebnega, kjer vsakdo najde sebi primerno smer, steno, razglede, družbo in uživa v sprehajanju po obalni promenadi. Območje je znano tudi po kolesarjenju, kjer ne zmanjka strmih cest in prelazov. Veliko je tudi označenih pohodnih poti, od koder je lep razgled na morje in obalo. ●

Finale Ligure – informacije

Kako do tja? Po avtocesti Ljubljana–Trst–Verona–Brescia–Piacenza–Genova–Finale Ligure (680 km, približno 7 ur), lahko pa tudi z vlakom ali letalom preko letališča v Genovi.

Najprimernejši čas: pomlad in jesen. V marsikaterem sektorju, obrnjenem na jug, se da plezati tudi v suhih zimskih mesecih. Poleti so bolj obiskani sektorji na severnih straneh v senci, kajti na soncu je čez dan prevročje.

Prenočevanje: v kampih (dva se nahajata na robu mesta, eden tik pod plezališčem Monte Cucco), kmečkih turizmih, hostlih ali hotelih.

Plezalni vodnik: A. Gallo. Finale 007. Rock climbing in Finale Ligure, 2008.

Splet: <http://www.climb-europe.com/italy/finale-ligure.htm>.

Priporočljive plezalne smeri:

Monte Cucco, sektor Anfiteater: Gran Finale (7a+, 30 m)

Rocca di Corno, sektor Zahod: Rombo divento (6c, 35 m)

Val di Nava, sektor Grotta dei balconi: Messalina (7a+, 20 m)

Monte Sordo, sektor Lo specchio: La bella eowin (6a+, 40 m)

Konec Pisanega sveta in Doline miru?

Širitev kamnoloma ogroža plezališče Kotečnik

✍ Brina Pungerčič

FOTO: MLADEN MELANŠEK

Z rastočimi uspehi slovenskih športnih plezalk in plezalcev v zadnjih letih raste tudi popularnost plezanja med rekreativci. Plezalci nismo več peščica drugačnih, *frikotov*, kakor smo se poimenovali. Plezanje je postalo del kulture mladih, lotevajo se ga tudi starejši. Z razširitvijo umetnih sten se je ta šport urbaniziral, danes najdemo plezalne šole skoraj v vsakem slovenskem mestu, z razvojem opreme pa je postalo plezanje relativno varno.

Slovenija je s 85 naravnimi plezališči postala pravi mali plezalski raj, kamor vedno bolj množično prihajajo tudi plezalci iz tujine. Plezalni turizem je sicer še v povojih, zato pa se toliko hitreje širijo tovrstne trgovine in šole. Kljub mednarodnim uspehom na tekmovanjih in velikemu turističnemu ter posledično gospodarskemu potencialu plezanja pa ostajajo slovenska plezališča odvisna od požrtvovalnosti peščice posameznikov – od *frikotov* stare šole, ki investirajo svoj čas in denar za vrtnanje novih smeri ter vzdrževanje starih.

Plezalni park Kotečnik je prvi projekt organiziranega urejanja plezališča v Sloveniji. Leta 2008 so v Žalcu ustanovili Organizacijski odbor za obnovo in ureditev tega plezališča, ki je pod pokroviteljstvom Občine Žalec, vodstvom Športnega društva Levitacija ter v sodelovanju z ZKŠT¹ Žalec in Komisijo za športno plezanje (KŠP) začel z obnovo in urejanjem infrastrukture.

Kotečnik je največje slovensko in eno največjih evropskih plezališč, znano v svetovnem merilu, saj ga obiskujejo plezalci iz vse Evrope in tudi z drugih celin. Skozi trud posameznikov, kot sta njegova začetnika Franček Knez in Albin Simonič, plezališče počasi raste že dvajset let. V enajstih sektorjih je trenutno 318 smeri težavnosti od 4b do 8c. Plezališče je prav zaradi širokega razpona težavnosti smeri privlačno tako za začetnike kot za izkušene plezalce.

Športno društvo Levitacija bo 18. in 19. julija v Kotečniku organiziralo plezalski festival za ohranitev plezališča, poimenovan »Frikanje z razlogom«. Namen festivala je na enem mestu združiti kar največje število plezalcev in s tem pokazati svojo številčnost ter nestrinjanje z brezobzirnim uničevanjem dediščine slovenske plezalne scene. Glavna dogodka festivala bosta plezavno tekmovanje in tekmovanje v *slacklinu* ali hoji po najlonskem traku. Spremljevalni program bo med drugim zajemal demonstracijo Enote reševalnih psov Slovenije, prikaz alpinistične plezalne tehnike in projekcijo filma *Chalk & Chocolate*. Festival ni namenjen zgolj plezalcem, vabljeni so vsi športni navdušenci in ljubitelji narave, ki nas podpirajo v našem trudu.

¹ Zavod za kulturo, šport in turizem

Že dve desetletji plezališče soobstaja s kamnolomom, ki obratuje v neposredni bližini. Do sedaj so bile edini moteči element občasne vibracije, ki so se čutile v vzhodnih sektorjih plezališča

v času miniranja. Letos pa se je podjetje Ingrad Gramat, ki ima kamnolom v lasti, odločilo za širitev oziroma (po njihovih besedah) sanacijo. Sodeč po prostorskem načrtu Ingrad Gramat za »sanacijo« kamnoloma potrebuje dodatnih 38 hektarov zemljišča. Če se bodo predvideni širitveni načrti uresničili, bo plezališče izgubilo dva izmed najlepših sektorjev, Pisani svet in Dolino miru. Posredno škodo, ki bi nastala zaradi širjenja (morebitne omejitve dostopa do ostalih sektorjev, nevarnost letečih predmetov med miniranjem, poškodbe skale v ostalih sektorjih zaradi vibracij ipd.), pa je zelo težko oceniti brez natančnih analiz, a gotovo ne bi bila zanemarljiva.

Občina Žalec je sicer dala zeleno luč za »sanacijo« kamnoloma, vendar pod pogojem, da investitor dobi dovoljenje prebivalcev KS Liboje. Glede na to, da je krajevna skupnost že vložila ugovor na *razširitveni načrt širitvi* in peticijo proti širitvi z okoli 260 podpisi, se naj to ne bi zgodilo. Toda interesi kapitala so veliki in v zadnjem času se je že nekajkrat zgodilo, da so ti, pod drugo preobleko, prevladali nad zahtevami prebivalcev. Zato je zdaj pravi čas, da ljubitelji narave in vsi zagovorniki čistega okolja stopijo skupaj in rečejo ne tej širitvi ter tako pomagajo k ohranitvi tega lepega koščka narave. ◉

Alpski zvonček

Razklene starke zime se okovje,
že lomijo vse sveče se ledene,
njih padcev zven odmeva že od stene,
se zbuja hudourniško vodovje.

Nekje visoko zgoraj, tam v daljavi
se komaj slišno oglasi zvonjenje,
v planino spet me zvabi hrepenenje,
otóplil hrib že vetrc je zvedavi.

Kjer žarki medli snežec še talijo,
modrikasti in drobni, nič bahavi
že alpski zvončki mali zacvetijo

in prehitijo drugo gorsko cvetje;
me nepopisno res razveselijo,
saj vznikne upanje: "Še bo poletje!"

Alenka Mihorič

NOVICE IZ VERTIKALE

Pomladni vzponi

Luka Lindič (AO Celje Matica) je uspel na pogled preplezati **Amonita** (VIII-, 300 m). Smer sta plezala z Davidom Debeljakom (AO Rašica), a je nanese tako, da je skoraj vse raztežaje naprej plezal Luka. Že naslednji dan je z Maticem Joštom plezal v avstrijskem Grazer Berglandu in sicer smer **Mikado** (6c+/7a) v Ratengradu. Ključ smeri je zelo položna plošča, za današnje generacije plezalcev/alpinistov, vajenih predvsem previsov Mišje peči, še toliko bolj zanimiva. Prav tako so po sosednjem Avstrijskem plezali kolegi z mariborskega konca. Ivan Pešl in Robi Detišek sta preplezala **Glorreichen sieben** (VII-, 250 m), Špela in Dušan Habulin **Winnetouweg** (V-, 250 m), Igor Volmut in Borut Topolovec **Rohrsalat** (VI-, 350 m) ter Davorin in Gusta Podrepšek **Das letzte im Fels** (V, A0). V Paklenici pa sta David Lešnik in Marjan Horvat preplezala **Klin** (6c+, 350 m), **Levo tržiško z Bridom za veliki čekič** (6a+, 5b, 350 m) ter **Funkcijo** (6c+, 300 m), ki pa je bila za Marjana za odtенок pretežka (A0).

Inozemstvo

Mira in Zdenko Zorič sta plezala v okolič Badna. Hohe Wand pri Wiener Neustadtu je do 250 metrov visoka stena, široka kar nekaj kilometrov. V njej je okoli 750 opremljenih smeri v dobri skali višine od 10 do 250 m, težavnosti od II. do XI. stopnje in predstavlja velik »plezalni vrtec« za dunajske plezalce. Preplezala sta smeri **Duetsteig** (4–5, 150 m) in **Reineke - Fuchs** (4–5, 150 m). Naslednji dan sta plezala v dolini reke Donave na področju Wachau. V strmem gozdnatem pobočju nad reko se nahaja dolg greben, ki je sestavljen iz 5–20 m visokih stolpov iz gnajsa, ki si sledijo eden za drugim in povezanji predstavljajo lepo smer **Wachauergrat** (6, 4–5, 350 m). Vsekakor takih smeri pri nas ne najdeš.

Polni zalet

Luka Krajnc je 24. maja opravil prsto ponovitev smeri **Via Italia 61'** (8a, 470 m) v južni steni Piz Ciavazes. V vsega osmih urah je smer preplezal prosto, in to brez enega padca. Kar samo po sebi umevno je, da je vse raztežaje plezal v vodstvu. »Gre za precej strmo smer,« je bil Lukov komentar, za nas pa smer v spodnjem delu poteka preko velikih previsov in streh, v zgornjem pa večinoma sledi razu. »Plezala sva do vrha stene, kljub temu da so glavne težave zgoščene v spodnji polovici smeri do velike police, kjer sta tudi dva najtežja raztežaja

(7c+, 8a).« Zgornji del je lažji, težave v glavnem IV.–V. stopnje z izjemo predzadnjega raztežaja, ki je ocenjen s 6c. Smer je bila tehnično preplezana daljnega leta 1961, prvo prosto ponovitev pa je opravil Mauro Bole - Bubu leta 2004. Luka se zahvaljuje svojemu soplezalcu Juretu Oblaku (AO Celje) za potrpežljivo varovanje. Jure je smer ponovil v bolj klasični maniri in si na težkih mestih pomagal s klini.

Skuta

23. maja sta Rok Kvas in Tadej Krišelj (oba AO Kamnik) obiskala južno steno Skute. Njun cilj je bila smer s provokativnim imenom **Joška je njen svet** (7b), ki velja za precejšen zalogaj, zlasti za manjše plezalce. Začneš po ploščah, začetek izrazitega stolpa v Skuti pa predstavlja najtežji raztežaj, ki ga je Tadej v tretjem poizkusu tudi prosto preplezal (Rok do 6b+, A0). Raztežaj, ki je bil prvotno ocenjen s 7b, poteka po povsem gladki plošči, Tadej pa meni, da bi raztežaj lahko ocenili s 7b+ zaradi zelo dolgih gibov. Smer je v najtežjem raztežaju zelo dobro opremljena, v ostalih raztežajih pa so svedrovci precej razmaknjeni, tako da sta bila zelo vesela nekaj »metuljev«, ki sta jih imela s seboj.

Alpinistično smučanje

Neutrudna Maja Lobnik je opravila celo serijo odličnih alpinističnih spustov. Najprej je opravila z legendarnim **Pallavicinijevim ozebnikom** (55°, 600 m) v Grossglocknerju. Dobre snežne razmere so jo napeljale na pet let staro idejo: smučarski spust po najdaljšem ozebniku v Alпах – **Canalone Marinelli** (45°, 2500 m) v Monte Rosi. Za sopotnika si je izbrala Petra Poljanca (Soški AO). Po sedmih urah dostopa sta se morala v bivak Marinelli dobesedno prikopati. Kljub močni toploti v bobnenju plazov ter podirajočih se serakov sta vztrajala in bila na vrhu nagrajena z mrazom in mrzlim vetrom. Na Srebrnem sedlu, kjer se originalna smer tudi konča (cca 4450 m), sta se zato hitro pripravila za spust. Kot se za tako visoko steno spodobi, sta v njej naletela na vse: od trgeda pobočja na vrhu, preko srena, do južnega snega na koncu spusta. Še smuk preko ledenika in ena najdaljših smučarskih avantur v Alпах je bila za njima. Poleg tega gre tudi za objektivno nevarno smer in vzhodno steno. Nekoč, v za smučanje zlatih devetdesetih letih, je smer veljala za zadnji preizkusni kamen pred največjimi podvigi. Prva Slovenca, ki sta smučala tam, sta bila Andrej Terčelj in Borut Črničev, Maja je seveda prva Slovenka na smučeh in Peter prvi Slovenec, ki je deskal preko Marinellija.

Klub 8a

Matic Meglič je alpinist, ki sam priznava, da se zadnje čase zadržuje bolj v plezališčih kot pa visokih stenah. Kakorkoli, uspeh in s tem dobra volja za naprej sta tu. 29. maja je uspel preplezati svojo prvo smer z oceno 8a. Čast je pripadla smeri **Pokracuľja** v Retovju pri Vrhniki. Že lansko leto se je nad ključnim mestom smeri odlomil manjši oprimek, ki je smer dodatno zabelil, a ocene vseeno ni zamajal. Mimogrede, letos je bilo opaziti še en mini odlom na ključnem mestu v vstopu v Jaz.

Novice je pripravil Tomaž Jakofčič.

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Kar se tiče bere dobrih športnih smeri, je bila sredina maja nekako sušna. Kot da so prvomajski prazniki pobrali preveč moči, balvanskim plezalcem pa je že tudi prevročje. Nekateri so z mislimi že bolj pri tekmah državnega in svetovnega pokala, spet drugi vzponov pač ne objavljajo. A je že konec maja pokazal povsem drugačno sliko.

Tekmovanja

Mesec za nami je zaznamovalo veliko število tekem različnih rangov. Za 1. tekmo DP v težavnosti bi lahko rekli: nič novega, če se ne bi na prva tri mesta pričeli uvrščati tudi bolj »neznanici« in mlajši obrazi. Pri dekletih je to tretja Asja Gosar za zmagovalko Majo Vidmar in drugouvrščeno Natalijo Gros, pri fantih pa Jernej Kruder za bratoma Bečan na prvih dveh stopničkah. Pri mladincih je zmaga šla Kruderju pred Klemenom Kežarjem in Cirilom Vezonikom, mladinki pa sta bili le dve: Ana Ogrinc in Sandra Kert v naštem vrstnem redu.

V Imstu so zaključili prvo tekmo letošnje evropske mladinske serije. V eni od treh kategorij je kolajno osvojil tudi Slovenec, zmagovalac pri starejših dečkih je namreč bil naš Domen Škofic.

Na Dunaju in v Vailu sta potekali tekmovalni za svetovni pokal v balvanskem plezanju, naši pa so se domov vrnili brez osvojenih stopničk. Zato pa jim je šlo boljše na zaključku prvenstva v Eindhovnu na Nizozemskem, kjer je Natalija Gros zasedla drugo mesto. Klemen Bečan pa je s petim mestom postavil enega najboljših rezultatov v slovenskem moškem balvanskem plezanju. Natalija je osvojila skupno tretje mesto. V Kobaridu se je končal letošnji Kobarid Outdoor Show, del katerega je tudi balvanska tekma. Zmaga je pri dekletih šla v roke Katje Planinc, za njo sta se uvrstili sestri Rutar, pri fantih pa je bil najboljši

Klemen Bečan pred Codyem Rothom in Mihom Britovškom.

V dolini Tople na Koroškem se je končal tradicionalni, zdaj že tretji CCCT 2009 – pravi plezalni praznik, festival in v majčkenem delu tudi tekmovalni dogodek. Letos je potekal pod geslom »Večji, lepši, s pridihom svežine« in res je bilo tako. Letošnjega CCCT-ja se je udeležilo preko 60 plezalcev iz Slovenije in tujine. Da gre po treh letih že za odrasel festival, dokazuje poleg vedno številčnejše udeležbe tudi trajanje prireditve, ki je letošnje leto prvič potekala uradna dva dni z obveznim zabavnim podaljškom v nedeljsko jutro. Organizatorji v glavni vlogi Nejca Čuješa so si končno pridobili tudi podporo lokalne skupnosti, razumevanje lastnikov zemljišč in znatno pomoč sponzorjev, brez katerih CCCT-ja ne bi spravili pod streho. Iz vsega naštetega lahko sklepamo le eno: nujno potrebno je prirediti festival plezanja, ki bo trajal ves konec tedna.

Športne smeri

Še posebej so razveseljive dobre novice od tistih, katerih plezalno pot je prekinila poškodba. Tokrat omenjamo kar dve taki povratnici. Po daljši pavzi zaradi poškodbe kolena se je na stara plezalna pota uspešno vrnila Katja Planinc. Le 10 mesecev po operaciji je ponovila Sonce v očeh (8a+) v Mišji peči. Še bolje gre Martini Čufar. V Kanzianibergu je najprej preplezala Sunset boulevard, prvo smer z oceno 8a po nekaj mesecev dolgi prisilni pavzi. Pozneje je k temu dodala še Duft der Frauen (8a) v plezališču Goltschach in prvo letošnje smer, ocenjeno z 8b – Beta v Kozji jami. Maja Vidmar in Anže Štremfelj sta plezala na Kalymnosu. Na pogled sta bila uspešna v smereh z oceno 8a+: Maja v Punto Caramelo in Joggel + Toggel ext. 2, Anže pa v Super Priapos in DNA extension. Maja je nato k temu dodala še Spartan wall (8b) na pogled, kar je bil tudi najtežji vzpon celotne ture. Po povratku s Kalymnosa je v Warmbadu na pogled preplezala še Hätschipsch (8a), isto smer je z rdečo piko ponovil tudi Gašper Pintar.

Tudi Rok Blagus ne počiva. Na Kalymnosu je ponovil Morgan-Adam, z 8a ocenjen vzdržljivostni problem, nato v Ospu prvi del Active discharge (8a), v Bohinjski Beli pa Ritem v zraku (8a+), kar je njegov letošnji najboljši vzpon.

S Pokraculjo v Retovju so opravili kar trije: Gašper Pintar, Matic Meglič in Blaž Germek, po oceni 8a pa je s Cortom v Miški ponovno posegel tudi Jernej Vidmar.

Ena tistih, katerih čas šele prihaja, je Katarina Kejžar. Formo je nakazala že s

Katarina Kejžar v smeri Ženska za nagrado

smerjo W cat (7c) v Retovju, po šestih preplezanih smereh, ocenjenih s 7c, pa je končno »padla« tudi prva z 8a: v Bohinjski Beli je splezala Žensko za nagrado. Komentar: »Lahko bi že kakšen poskus prej, ampak živci so naredili svoje. Res je veliko v glavi.« Da je plezanje pri Kejžarjih družinski šport, dokazuje tudi njen brat Klemen Kejžar. Po dveh bolderjih z oceno 7C je v Bohinjski Beli le dva dni kasneje splezal smer Moški za naslodo (8b), ki je njegov najtežji vzpon doslej.

Kotečnik je s hladom bukove sence poskrbel za kup dobrih vzponov. Specialista za življenje (8a) je v enem samem dnevu zmogel Miha Hribar, Andrej Žitnik pa smer Divji mož (8a). Izidor Zupan je v sektorju Oboki ponovil z 8b+ ocenjeno smer Memento, dan kasneje pa še Butnaskalo, prav tako 8b+, v istem sektorju Kotečnika. Po prvem vzponu Luke Zazvonila in kasneje še enem Klemena Bečana je kot tretji opravil s 25-metrsko smerjo Iluzija (8c) Jernej Kruder. Iluzija je najtežja smer v njegovi dosedANJI plezalni karieri.

Začelo se je z Gewichtbeschrakung (8a) v Goltschachu, sledil je 4bis (7b) na pogled, nato Active discharge (8b+) v Pajkovi stehi v Ospu in Rentier Rudolf (8a+) v Goltschachu. Vse to je opravil Luka Zazvonil, ki mu tako težek vzpon ni uspel že skoraj dve leti. Še en odlični vzpon je v Pajkovi stehi uspel Mateju Sovi, ki je ponovno preplezal prvi del smeri Revolucija: »Glede na to, da se je lani in tudi že letos odlomilo kar nekaj oprimkov, je smer nekoliko težja in drugačna kot takrat, ko sem jo prvič preplezal. Kljub temu da je oprimkov sedaj manj, pa ocena ostaja enaka (to je 8c). Drugi del ostaja projekt in izziv za priho-

dnost (po mojem mnenju težje od 9a).« Eno »najmlajših« ponovitev je doživela previsna smer Mašina (8a) v Topli, ki jo je najprej preplezal Gregor Vezonik, nato pa še Andraž Karničnik.

Balvani

Balvanske novice so tokrat res kratke. Boštjan Weingerl je v Tekcu preplezal Zlobnega otroka (8A), Klemen Kejžar pa v Vitovljah svoj najtežji problem doslej: Horse Power (7C). Kaj več o balvanskih vzponih niti ni napisati. Morda le to, da Col v zadnjih dneh postaja pravi »hot spot«. Boštjan Weingerl je tamkaj namreč k beri preplezanih problemov dodal še dva nova z oceno 7C: Dread man in Death zone.

Novice je pripravil Robi Jamnik.

NOVICE IZ TUJINE

O najuspešnejših himalajkah

Do letošnje spomladanske himalajske sezone so kar tri alpinistike stale že na enajstih osemstisočakah. Po trije vrhovi nad 8000 metrov so do popolne zbirke ostali še Italijanki Nives Meroi, Avstrijki Gerlinde Kaltenbrunner in Baskinji Edurne Pasaban. Zdal se je stvar nekoliko spremenila, saj ste se Kaltenbrunnerjeva in Pasabanova povzpeli še vsaka na en osemstisočak: Avstrijka na Lotse, Baskinja pa na Kangčendzengo. Le Nives je žal ostala praznih rok, potem ko zaradi težav z maoisti ni zmogla priti do vzhodja njenega osnovnega cilja – Kangčendzenge. Z možem, sicer zamejskim Slovencem Romanom Benetom, sta zato spremenila cilj in se odpravila pod Anapurno, kjer pa so bile tako slabe razmere, da letos ni bila uspešna nobena izmed odprav, ki so iz katere koli strani naskakovale goro. Zato sta si spet premislila in vseeno poskusila na Kanču, kjer pa sta morala zaradi Romanovih zdravstvenih težav odnehati, ko sta bila že krepko čez 7000 metrov. Gerlinde Kaltenbrunner je zdaj že v Pakistanu, kjer bo poskušala preplezati K2, za načrte Nives in Edurne pa se še ne ve. Pasabanova je na Kangčendzengi namreč dobila resne ozeblin in so jo iz baznega tabora takoj prepeljali v Katmandu, od tam pa že naslednji dan v Španijo k specialistom za tovrstne poškodbe.

Nova smer na Čo Oju

Nepalci so se zadnji dve leti precej trudili, da bi pod svojo stran (JV stena) Čo Oja pripeljali kakšno odpravo. Tako za vrh so prepolovili, a zanimanja zaradi zahtevnosti stene tako rekoč ni bilo. Letos pa se je le našel alpinist in v njej preplezal še eno novo smer. Začrtal jo je Denis Urub-

ko, ki je samo pred tremi meseci skupaj z Italijanom Simonejem Morom zmrzoval na Makalaju in skupaj z njim prvi pozimi priplezal nanj. Tokrat se je Kazahstanec povezal s svojim rojakom Borisom Deščkom in podala sta se v najnevarnejši del gore, ki jo spodaj »kраси« skalna pregrada, višje območje serakov, malo pod vrhom pa sta svojo smer priključila Poljski, po kateri sta priplezala na vrh. Kazahstanca sta za vzpon in sestop po isti smeri potrebovala sedem dni. Seveda je treba povedati še to, da je Urubko po tej novi smeri priplezal na svoj zadnji, štirinajsti osemtisočak. Na vse se je povzpел brez kisika, kar je do sedaj uspelo le sedmim alpinistom, glede na delež prvenstvenih smeri in zahtevnih ponovitev v hitrem alpskem slogu pa je med »zbiratelj« osemtisočakov v samem svetovnem vrhu.

Od Kazahstancem pa je prišla še žalostna vest, da se je pri poskusu prečjenja Lotseja in Everesta smrtno ponesrečil Sergej Samoiloov, sicer plezalski partner Denisa Urubka na odpravah na K2, Manaslu in Broad Peak. Še posebej s prvenstvenim vzponom na Broad Peak in Manaslu sta pokazala, za kakšnega kova himalajca gre. Na Manasluju sta se namreč tako rekoč brez aklimatizacije najprej povzpela naravnost na vrh, potem nekaj dni počivala, nato pa opravila prvenstveni vzpon in se prek vrha spet vrnila v bazni tabor.

Prosto čez Salathe v 8 urah in pol

Šele 24-letni Američan Alex Honnold že dolgo ni več neznanec med skalnimi plezalci. Nase je že pred dvema letoma opozoril z prostim solovzponom čez Moonlight Buttress v ameriškem narodnem parku Zion. Smer je dolga 350 metrov in je ocenjena s 5.12d (IX). Prosto in brez vrvi je ponovil tudi klasično smer v Half Domu, ki je ocenjena s 5.12a (VIII+). Toda Honnold zelo dobro (in hitro!) pleza tudi v navezi. To je pokazal pred mesecem, ko je s soplezalcem v samo 8 urah in pol prosto ponovil znano smer Salathe v steni El Capitana. To je do sedaj daleč najkrajši čas prostega vzpona čez to legendarno smer, ki ima pri prosti ponovitvi oceno 5.13c (X-). Honnold je zmogel 1100-metrsko smer v tako kratkem času ne glede na to, da je v zadnjem težkem raztežaju padel in ga je zato moral plezati še enkrat.

Spet Ueli Steck

O Švicarju, ki je pozimi zmogel v neverjetno hitrih vzponih preplezati severni steni Matterhorna in Grandes Jorasses, tokrat ni slišati iz Alp, pač pa iz Amerike. Tam je bil na poročnem potovanju, ki pa je bilo zelo plezalsko obarvano. S

svojo ženo je med drugim prosto preplezal smer Golden Gate v El Capitanu in čisto malo mu je zmanjkalo, da je ni preplezal na pogled. Smer, ki jo je prvi preplezal Alex Huber, ima oceno 5.13b oz. 8a po francoski lestvici. Plezanje po yosemitskih počeh se precej razlikuje od večine evropskega, zato je takšen vzpon vreden še toliko večje pozornosti. Še zlasti zato, ker gre v Steckovem primeru za enega najbolj vsestranskih plezalcev in alpinistov našega časa.

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Kako na goro Monte Cieso

Lansko leto je minilo 90 let, odkar se je (tudi za Slovence) končala prva svetovna vojna. Naši očeti in dedi so bili prisiljeni boriti se za cesarja Avstro-Ogrske. Borili so se na različnih frontah – Soška, Tirolska, Karpati ... Ko sem bil še kratkohladeček, sem z napetimi ušesi poslušal pripovedi o tem, kako so se borili z Italijani na južnotirolski fronti. Nisem mogel verjeti, ko je oče pripovedoval, da je bilo pozimi 1916–17 na gori Monte Cieso, kjer je bil, sedem metrov snega. Veliko jih je umrlo od izčrpanosti in hudega mraza.

Po naključju mi je prišla v roke knjiga Franca Rueha: Moj dnevnik (1915–1918). Njegove zapiske iz fronte je uredil in dal v tisk Igor Vilfan. Tudi tu je napisano, da je bilo v marcu 1917 na gori še vedno 4 metre snega in šele takrat sem žal verjel očetovemu pripovedovanju. Ob silno zanimivem branju se mi je porodila želja, da bi obiskal to goro, visoko 2064 metrov. Po čudnem naključju sem prišel v stik z gospodom Davorinom Marušičem iz Lokvic na Krasu. On je soorganizator vsakoletnega pohoda na Monte Cieso, skupaj z italijanskimi alpinisti iz mesta Asiago. (Tudi letos pripravljajo pohod 4. julija.) Ob kozarčku dobrega terana (on je namreč tudi vinar) sem omenil, da je bil na tej gori na fronti tudi moj oče. Beseda je dala besedo in dogovorila sva se, da grem z njim na enega od teh pohodov. Tako se mi je uresničila dolgoletna želja po obisku krajev, kjer se je boril moj oče.

Mineva torej eno leto od takrat, ko smo se 11. junija podali na pot. Pri 78 letih sem zlahka zmogel ta pohod, ki je zame nepozaben. Iz prve roke smo izvedeli zgodovino te fronte in si od blizu ogledali porušene, vendar oskrbovane barake v kamenju, predvsem pa t. i. ledeno jamo, o kateri je oče veliko govoril. Spustili smo se malo nižje do Slovenske doline, kakor jo še danes imenujejo domačini iz Asiaga in Kanoue; tam se je zadrževal 17. pešpolk. Videli smo številna

obeležja, ki so jih v skale izklesali izčrpani vojaki Slovenci. najbolj zanimiva je tista, ki so jo našli med ruševinami in jo vzdiali v pročelje porušene barake.

Planincem priporočam, da si ogledajo to goro, na kateri je ostalo veliko naših očetov in dedov. Lep pozdrav.

Ciril Zupan

Jesenska lepota med Rezijo in Reklanico

Avtor prispevka pod gornjim naslovom v letošnji aprilski številki Planinskega vestnika, Andrej Stritar, že v uvodu za vrh na zahodni strani Kanina uporablja imensko obliko Žrd. To mistificirano obliko navaja dr. Henrik Tuma v Imenoslovju Julijskih Alp¹, leta 1929, kjer navaja, da je to ime ohranjeno le še med bovškimi pastirji.

Žrd² je dolg debelejši lesen drog, ki se vzdolžno položi na vrh s senom, snopi naloženega voza in na obeh koncih priveže, da je tovar trdneje nameščen.

Tako lahko že iz laičnega vidika ocenjujemo, da ime Žrd lahko spada predvsem le v območje nižinskega sveta. V strokovnih krogih (jezikoslovci, filologi, etnografi, folkloristi...) to ime ovržejo že pred mnogimi leti. Naj navedem samo za ilustracijo dva primera: Anton Melik³ leta 1954 zapiše: "Od Kanina proti ZSZ se vleče glavni greben nad podi v zožujočem gorovju, dosegač v Sartu 2324 m. Milko Matičetov⁴ leta 1968: "Solbičanka je pod Sartom srečala dujačeso z zibelko in jo ogovorila...". Torej vrh zahodno od Kanina Slovenci in Italijani imenujemo Sart⁵, v rezijanščini Sert ali Särt⁶.

Avtor napačno navaja imena: Grubi-je in Ždrinca; pravilno je: Grubja⁷ in Indrinica⁸. Ravno tako sedlo Buja; pravilno Buia⁹, v rezijanščini Glabuwj⁸. Nadalje Stolbica (apelativ), pravilno Solbica¹⁰. V strnjemem opisu poti zapiše: "Začetek markirane poti številka 643 je v zaselku Ladina dober kilometer vzhodno od Ravence (Stolvizza); pravilno "... vzhodno od Ravance (Prato di Resia).

Stritar uporablja starejši zemljevid Tabacco 027 Canin-Valli di Resia e Raccolana 1 : 25000. V prispevku se sprašuje: "Že doma smo na italijanskem zemljevidu opazili čez to pobočje vrisano stezico, in to z najmanjšimi možnimi pikicami. Speljana naj bi bila s planine Kanin prečno levo čez ta ostenja tja do prevala Peravo. Tu spodaj pa smo tedaj ves čas ugibali, kje neki je speljana. Saj bi se dalo, ampak je pa res kar zahteven teren. Zagotovo je kdaj obstajala, kdo ve, ali je še prehodna..." Imamo novejšo, dopolnjeno izdajo istega zemljevida 027 Canin-Val Resia Parco naturale Prealpi Giulie. Prehod iz skupne planine Kanin do prevala Peravo je vrisan in označen z novo mar-

kirano potjo 642a, ki vodi od skupne planine Kanin do planine Grubja.

V uvodu avtor zapiše: "Kdo je že slišal za Ždrinico? Verjetno malokdo. Za ta zahodni greben Zrdi sem izvedel šele pred nekaj meseci..." Pod pobočji Indrinice je živel orjaški mož Dardaj (Dardej, Dardak)¹¹. To bajeslovno bitje je še danes izrazit simbol v rezijanskem ljudskem pripovedništvu. Zato ni naključje, da so gorniki (Rezijanski polhi) leta 1981, označili in zavarovali "Ta visoka rosojanska pot", ki jo avtor v prispevku tudi navaja, speljali preko pobočji Indrinice. Ocena, da je Indrinica malo poznana, je neumestna, tudi zaradi dokaj dobrega obiska te poti.

Še danes je v dolini Rezijske ohranjenih na tisoče krajinskih in ledinskih imen, večinom slovenskega izvora. Ta imena nam spregovorijo o neposrednem stiku človeka z naravo, predvsem v preteklosti. Vsaj kadar obravnavamo jezikovno skupnost in nastopamo z javno besedo, je nujno uporabiti slovnostno in ustno izročilo. Vsem, ki ste na kakršenkoli način v stiku z Rezijsko dolino, svetujem uporabo priročnika: *Pavle Merku, Slovenska krajevna imena v Italiji, Mladika 1999* in že omenjeno novo verzijo zemljevida *027 Canin – Val Resia Parco naturale Prealpi Giulie*.

Milan Grego

¹ Henrik Tuma, Imenoslovje Julijskih Alp, ponatis 2000, str. 15, 1929

² Henrik Tuma, Imenoslovje Julijskih Alp, ponatis 2000, str. 15, 1929

³ Anton Melik, Slovenski Alpski svet, Slovenija II, 1. zvezek, str. 305, 1954

⁴ Milko Matičetov, Pregled ustnega slovstva Slovencev v Reziji (Italija), Slavistična revija, str. 21, 1968

⁵ Pavle Merku, Slovenska krajevna imena v Italiji, str. 65, 1999

⁶ Milan Grego, Roberto Dapit, fotomonografija Rezijska, str. 51, 2001

⁷ isti vir kot pri 5, str. 34

⁸ isti vir kot pri 5, str. 36

⁹ isti vir kot pri 6, str. 61

¹⁰ Pavle Merku, Krajevno imenoslovje na slovenskem zahodu, str. 183, 2006

¹¹ Monika Kropelj, Od Ajda do Zlatoroga, str. 217, 2008

O Gorjanskih škratih

Spoštovani planinec Tone Progar, ki je pred kratki postal predsednik novomeškega PD, je gotovo storil marsikaj koristnega za planinstvo na Dolenjskem, zagotovo pa ni ustanovil Gorjanskih škratov, kakor je bilo navedeno v njegovem intervjuju v majskem PV. Ker je bilo v zvezi s tem izrečeno že precej polresnic, je potrebno to daljše pojasnilo. 'Očeta' Gorjanskih škratov v izvorni obliki sva novomeška planinca Brane Dolinar in Robert Rudman. Dolenjci in Belokranjci so seveda na Gorjancih uživali že pred 'škrti', a je bilo na številnih poteh

po opojnih gozdovih in travnikih bolj malo planincev, podobno pa je (razen ob nedeljah) bolj ali manj samevala tudi planinska kočja pri Gospodični. Po vzoru nekaterih podobnih akcij drugod po Sloveniji (npr. Lubnikarji) sva poleti 1995 razmišljala o tem, da bi na Gorjance privabila bistveno več planincev in planink. Idejo sva predstavila legendarnemu oskrbniku Gospodične, Vojku Merharju, ki je bil takoj za. V nekaj dneh sva napisala osnutek pravil akcije, nato pa se nekaj tednov nisva mogla spomniti ustreznega imena. Večkratno branje Trdinovih Bajk in povesti o Gorjancih (v katerih prevladujejo praviljične vile in palčki), sprševanje prijateljev in tuhtanje naju je že precej jezilo. Ko sva se med nekim obiskom Gorjancev pogovarjala o imenu, je Brane 'pogruntal', da palčki ne bomo, lahko pa smo škratje. Še danes znam pokazati, pri katerem drevesu na Gorjancih je bilo rojeno ime akcije ...

Od tu dalje je vse zgodovina. Pripravili smo vpisno knjigo, objavili pravila akcije (po katerih škrat postane vsak planinec ali planinka, ki v enem letu na Gorjance pride najmanj petnajstkrat in se vpiše v škratovsko knjigo v koči pri Gospodični, pri čemer velja le en vpis na dan – izvod originalnih pravil še vedno hranim) in na novoletno polnoč 1. januarja 1996 začeli z akcijo. Gorjanski škratje so bili že v prvem letu izjemno uspešni. Dolenjski in belokranjski planinci so dobesedno »tekmovali« in že v začetku februarja je Miha Gošnik postal prvi Gorjanski škrat, sledili pa so mu še mnogi drugi – že v prvem letu so nekateri planinci Gorjance obiskali več kakor stokrat ... Ob koncu prvega leta smo vsem škratom podelili posebno škratovsko majico in se odpravili še na škratovski izlet po Sloveniji (na Krofčiko). To je bil tudi namen akcije – spraviti na planinske poti čim več planincev in planink ter jim omogočiti zdravo rekreacijo na Gorjancih in drugih gorah. Zato so mnogi Novomeščani (tudi že v zrelih letih) ponovno odkrili Gorjance, začeli planinariti in postopoma odhajali na vse višje in višje gore. Škratovsko majico smo lahko v naslednjih letih videvali na vseh slovenskih gorah, na Mont Blancu, Elbrusu, trekingu v Himalaji itd.

V skladu s pravili akcije je končni zmagovalec prvega leta postal Tone Progar, ki je tako prevzel vodenje akcije od avtorjev v naslednjem letu. Leta 1997 je bilo škratov še bistveno več (po spomenu navajava število 20.000), škratovski izlet je bil tistega leta na Raduhu. Leta 1998 pa so vsem, ki so sodelovali v akciji, začeli zaračunavati startnino (sicer simbolično, a vendar), kar se je mnogim zdelo nesprejemljivo, saj bi edine

stroške akcije (nakup in tisk majic) zlahka pokril oskrbnik Gospodične, ki se mu je obisk in s tem zaslužek v dveh letih neznansko povečal. Zaradi nestrinjanja s tem sva avtorja akcije sama natisnila majice z napisom Originalni gorjanski škratje in jih brezplačno razdelila prijateljem. S tem se je najino delovanje v okviru Gorjanskih škratih tudi zaključilo. Ne gre pozabiti, da so ravno zaradi množičnega obiska Gorjancev pozneje povečali in lepo prenovili kočjo na Gospodični ter razširili akcijo še na obisk samega vrha Gorjancev in kočje pri Miklavžu. Po vzoru izjemno uspešnih škratov so podobne akcije zagnali še na Mirni Gori, Smuku nad Semičem, Vrhtrebnju in še kje v širši okolici.

Avtorjema akcije vsekakor ni žal, da sva prišla na to odlično idejo in da je Gorjance obiskalo toliko planincev. Predvsem v PD Novo mesto (ki akcije na začetku milo rečeno ni podpiralo, saj je potekala v konkurenčnem PD Intelsevis, katerega član je bil takrat tudi Tone Progar) je bilo zaslediti tudi »negativna« mnenja o prevelikem obisku Gorjancev in velikih poškodbah na nekaterih poteh – a le nekaj metrov od široke planinske poti se zaraščajo znameniti gorjanski travniki, obronke gozdov prašča trnovo grmičevje itd.). Tistim, ki danes vodijo akcijo, želiva veliko uspeha, vsekakor pa ne dovoliva, da se spreminjajo dokazljiva zgodovinska dejstva o nastanku akcije.

Brane Dolinar in Robert Rudman

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana

T: 01 2410 656,

E: konzorcij@mk-trgovina.si

**Pestra izbira knjig s področja
gorništvá, alpinizma,
fotomonografij in potopisov**

**Sarah Garlick:
FLAKES, JUGS
AND SPLITTERS
(HOW TO CLIMB)
A Rock Climber's
Guide to Geology**

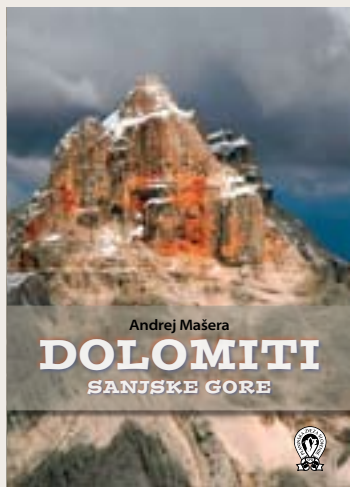
Globe Pequot Press, april 2009
(mehka vezava; 224 strani; barvne
fotografije; cena 14,99€)

LITERATURA

Dolomiti

Dolomiti, sanjske gore. Andrej Mašera. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana 2009.

Dolomiti – koliko tihih želja in skritih sanj je bilo povezanih s temi gorami, zato še zdaj, ko so se marsikateri od njih že davno uresničile in izpolnile, srce radostno zadrhti, ko ga od lista do lista, od strani do strani v tej lepi knjigi pozdravljajo stare znanke, kot neka davna, vendar nikoli pozabljena ljubezen. Držeč to knjigo v rokah se zaveš, kako res je, da brez zvestobe in ljubezni ni nič, saj je prav iz nji nastajala, rasla in se razrasla v bogato darilo vsem, ki vznemirjeni zadržijo, ko na naslovnici preberejo čarobno ime – Dolomiti.

Pred nami je torej že četrta Mašerova izbirna vodniška knjiga, tudi ta napisana v pristnem mašerovskem slogu, ki s svojo kakovostjo bogati in nadgrajuje tisto metodo, ki jo je s svojim izjemnim opusom na Slovenskem utemeljil Tine Mihelič. Zdi se, kot da bi avtor s svojimi knjigami načrtno hodil okrog svoje velike ljubezni – dolomitskih gor. Že v prvi knjigi 50 zavarovanih plezalnih poti je krepko posegel tudi v osrčje Zahodnih Julijcev, torej gora, s katerih vrhov ima onstran karnijskih grebenov vzhodne Dolomite kot na dlani, še odločnejši korak v to smer pomeni knjiga Zahodne Julijske Alpe, v tretji, v Čudovitih Alpah pa se Dolomitov tudi neposredno dotakne in pozornejšemu bralcu da vedeti, da o teh »sanjskih gorah«, kot jim sam pravi, pripravljaja nekaj posebnega. In to posebno je zdaj tu – knjiga Dolomiti – sanjske gore, lepa, vznemirljiva, izkušnjska, ki nas iskreno vabi na pot, če že ne v pravem pomenu pa vsaj domišljjsko ali pa naphano s spomini.

Vsak izbor, in to velja tudi za to knjigo, je predvsem in povsem subjektivno dejanje, o katerem ima lahko vsakdo svoje mnenje, ga pri sebi dopolnjuje ali ga redči, skratka lahko obdeluje svojo gredico gorniškega okusa po svoje. Knjiga mu je lahko navdih in spodbuda za akcijo, lahko pa v njej najde le prizano svetovalko, kako se na svoj način, neodvisno od avtorjevih namigov, lotiti spoznavanja in osvajanja dolomitskih gor. Nekaj pa velja za vse Mašerove knjige, tudi ali predvsem za slednjo, namreč dejstvo, da se bo težko našel kdo, naj bo še tako posvečen v stvarino, ki bi avtorju ne priznal prefinjenega okusa in zvrhane mere razumevanja gornjskih potreb svojih bralcev, rastočih na individualnih sposobnostih in zmožnostih. Zato nas s svojimi napotili in navodili popelje od dolomitskih »sprehajališč« do zahtevnih alpinističnih podvigov in nikogar, ki bi se rad soočil s temi sanjskimi gorami, ne pusti povsem ob strani.

Štirideset opisov, štirideset vsebinsko bogatih zgodb, štirideset vabljenih nagovorov na akcijo, ki gorečega gorniškega srca ne pustijo hladnega, še posebej ker je k slehernemu od teh štiridesetih vabil kot kratko dopolnilo dodano strnjeno poglavje o vsem, kar nas čaka na poti – zahtevnost (uporaba standardnih težavnostnih lestvic), nevarnosti, napor, tako da bo odločitev, če bo že padla, lažja in priprave nanjo kakovostnejše. Prav to slednje je še posebej pomembno zato, ker so Dolomiti predvsem gore navpičnih sten in prepadnih grebenov, ki so bili vse do uveljavitve zavarovanih plezalnih poti (ferat, ki imajo domicil prav v Dolomiti) dostopni le alpinistično usposobljenim mojstrom. Tem nekaj poslastic namenjena tudi pričujoča knjiga (Velika Cina, Croda Rossa d'Ampezzo, Kugyjeva Monte Cridola ...).

Mašerov izbor je reprezentativen tudi zato, ker sega široko vseh Dolomitov, od Piave na vzhodu do Adiče na zahodu, bolj natančno pa od Dolomitov onstran Piave (Dolomiti d'oltre Piave), ki bi jim mi rekli, da so tostran Piave, in Sextenskih Dolomitov na vzhodu ter Marmolade in Sassolunga na zahodu, vmes pa obere vse, kar je res lepega in gorniško vrednega, od Selle, Pale, Civette, Tofane, Sorapissa; tu sta tudi z visokih Julijcev dobro vidna Pelmo in Antelao, da o takšnih biserih, kot so Monte Cristallo ali znamenite Tri Cine, posebej ne govorimo.

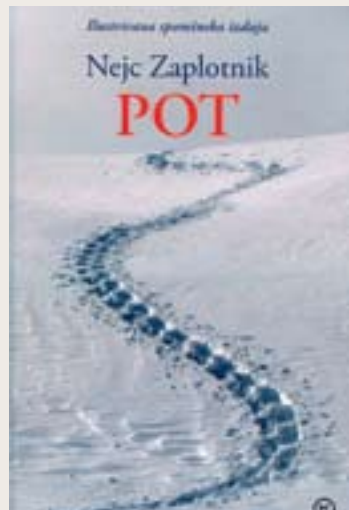
Skratka, pred nami je knjiga, ki so jo pisali zvestoba in ljubezen, izkušnje in znanje, predvsem pa velika želja, pripovedovati o vsej tej lepoti, nagovar-

jati z njo tudi drugega, jo razsuti, kot pravi Cankar v Kurentu, med vse ljudi, ki jim ob pogledu na vrhove gora radostno vzdrhti srce.

Mitja Košir

Iskrenost – osmič!

Pot, ilustrirana spominska izdaja, Nejc Zaplotnik, Mladinska knjiga, Ljubljana, 2009

Kar osem izdaj Nejcove Poti je doslej že prišlo pred slovenskega bralca. Osem iskrenih izpovedi, ki z vsakim ponatisom vse bolj zarežejo v poplitveno sodobno dušo. A je rez zdravilen. Tako dobro se potem človek počuti, kar nova energija ga prežame, ko bere prijazne, iskrene, navdušene, tudi neolepšane zgodbe enega največjih slovenskih alpinistov vseh časov, Nejca Zaplotnika.

Ilustrirana spominska izdaja! Trideset let po tistem znamenitem Nejcovem stavku, ki ga je izrekel na vrhu Everesta: »Sediva pri kitajski piramidi, pa ne veva, kaj bil.« Smisel (navidez) nesmiselnega. Kajti čar je v hoji, čar je v cilju, ki ga na poti nosiš s seboj. »Hodim, ker je lepo hoditi, hodim, ker je v hoji svoboda.« je občuteno zapisal v poglavju Torong La se sveti v mesečini, ki zaključuje Pot. Spominska izdaja nam Nejca odstre do srca. Pismo, rokopiš (kaj že to je?), ki ga je ženi Mojci in otrokom poslal s službenja vojaškega roka v Tolminu. Ko sem knjigo odprl, sem na predpapirju takoj opazil: »Draga Mojca!« Bi Nejc, če bi bil še med nami, hotel, da je tisto pismo v knjigi? Prebral sem pisanje, nekoliko okorne in hitre črke mladega človeka, ki je pokal od energije. A misli in besede so tako svetle, urejene, tako pronicljive, da bi jih kar težko pripisal taki mladosti. Moral sem razmisлити. Seveda bi Nejc hotel, da to vidijo tudi drugi. Če si

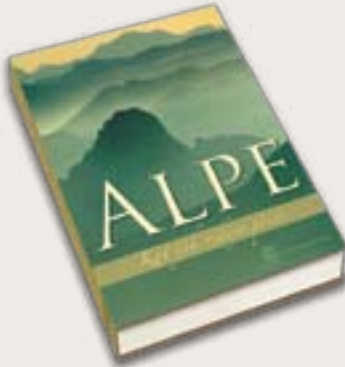
iskren, če nimaš česa skrivati, lahko pokažeš. Naj svet vidi tvojo intimo, ljubezen, skrb, tiste najčistejše odtenke duše, ki jih današnja lažna iskrenost medij-skih »iskrenežev« prikazuje tako izkrivljeno. Iz Nejčevega pisma pa vidimo resnično najglobljo lepoto ljubezni – do žene, do otrok, tudi do njegovih ljubljeneh gora. Naj ljudje čutijo, da si lahko iskren, da lepo in intimno lahko pokažeš na način, ki ljudi dela dobre. Boljše! To je poslanstvo človeka – ki želi biti človek v najzlahtnejšem pomenu besede.

To čutimo skozi vse Nejčevo pisanje, tudi skozi ponatis prispevka iz Planinskega vestnika in zadnjega poročila z odprave na Manaslu. Čutimo skozi ponatise spremnih besed (Miha Potočnik, Viki Grošelj). Predvsem pa skozi blizu petdeset fotografij iz albumov družine in prijateljev v zadnjem delu knjige za slutimo, kaj vse je življenje in kako kruto se lahko obrača. Nejčevo in njegove družine. Nejc kot mlad fante, Nejc kot izredno mlad ženin, Nejc kot oče, Nejc kot izjemno mlad zmagovalc Makaluja ... Pred tridesetimi leti je bil Nejc Zaplotnik z Reinholdom Messnerjem eden najboljših alpinistov na svetu (pregled Nejčevih alpinističnih uspehov je za to izdajo prispeval Marjan Raztresen). Štiri leta kasneje je Nejca zdrobil plaz že v vznožju gore, »nesrečne, malokrat osvojene gore.« Manasluja ... Le krhkost telesa. A moč duše je ostala. V osmih knjigah, ki jih berejo tudi tisti, ki jih ob nesreči še ni bilo na svetu. In verjamem, da čutijo nekaj lepega, da po prebranih dvesto straneh želijo biti drugačni ljudje. Želijo prisluhniti svoji duši. V odlomkih knjige Peter Simsen, ki je Nejc ni mogel dokončati, beremo: »Kako jih prepričati, da so dolžni edinole in samo prisluhniti klicu svojega srca, da so odgovorni samo in edinole odkritim sanjam svoje duše, da je edina prava pesem poezija človeka, ki ga nosijo v sebi?« Nejc je prepričeval z besedo, z zgledom, s celovitostjo in iskrenostjo. Prepričal je sebe, družino, prijatelje in številne, ki si ga še danes, pa čeprav samo v skritih koticah duše, jemljejo za zgled. In to v časih, ko zgledi, za katere se je treba truditi, ne vlečejo več prav močno. A gore so še vedno na istem mestu in kličejo k vzponom. Dekleta so še vedno lepa in potrebujejo plemenite sopotnike, na katere se lahko zanesejo. Otroci se še vedno želijo smejati v družbi očetov. Prijateljstvo, ko ga najbolj potrebuješ, ima še vedno veljavo. In Pot je še vedno pred nami, Nejčeva in nas vseh – pa čeprav vijugava, kot je na naslovnici spominske izdaje Poti. A se vendarle neustavljivo nadaljuje proti obzorju.

Marjan Bradeško

Iz ptičje perspektive

Alpe: kot jih vidijo ptice, besedilo Janez Bizjak, fotografije Matevž Lenarčič, PanAlp, Nazarje, 2009

Fizično težka knjiga! Posneta pa – iz utralahkega letala. Alpe, kot jih vidijo ptice je knjiga presežnikov. Izjemna velikost, izjemna teža, izjemno število v projekt vključenih ustvarjalcev, izjemno število fotografij, iz katerih je bil narejen izbor. Knjiga ima tudi velik doseg, saj je mednarodna – kar nekaj tujcev je prispevalo svoja razmišljanja. Mednarodna je tudi zato, ker obsega vse Alpe, in to zelo enakomerno. Matevž Lenarčič, pilot-ptica, morda bi mu lahko rekli kar »brkati ser«, je tri leta na krilih vetra in ob pomoči motorja drsel nad mogočnimi zidovi, nad brezkončnimi skalnimi skladi, nad večnim ledom in snegom Alp. Zakaj »brkati ser«? Zato ker ta ptica simbolizira ohranjanje Alp, gorstva, ki ga ogroža segrevanje, predvsem pa človek. Brkati ser, kraljevska alpska ptica s skoraj tremi metri premera kril, kot bremo v knjigi, ponovno jadra nad prepadnimi stenami Alp. Simbol upanja. Že izumrla ponovno živi. In to v današnjih razmerah, ki nekdanjemu življenju v Alpah niso naklonjene.

Knjiga Alpe, kot jih vidijo ptice je en sam klic k ohranjanju zakladnice voda, gozdov in ne nazadnje lepote. Izjemno občuteno, doživeto in ohranjanju Alp predano besedilo Janeza Bizjaka je jasno. Če se človeštvo ne strezni, če ne začne gledati še na kaj drugega kot na »izrabo prostora«, bomo kmalu popili zadnji požirek zgodovine Alp. Takole je zapisal: »Voda, ki teče iz ledeniških trebuchov, je stara toliko kot led na prvih spodnjih plasteh, to je 12.000 let od zadnje ledenice dobe. Pijemo zgodovino Alp. Kako dolgo še?« Ledeniki dramatično izginjajo, alpski hoteli so enaki kot na obalah morskimi letovišč, gostje se sončijo pod umetnim soncem in plavajo v zaprtih bazenih. Vse tako obupno daleč od sonaravne rabe prostora, od ekoturizma,

tudi od sodobnega »zelenega jetseta«. A se premika! Vsa besedila, od uvodnih besed, ki so jih napisali Koichiro Matsuura (generalni direktor UNESCO), sir Christian Bonington (slavni alpinist) in Marco Onida (generalni sekretar Alpske konvencije), pa do številnih razprav, razmišljanj in informacij na koncu knjige niso le brezupno dviganje rok. Avtorji kot strokovnjaki na svojih področjih vidijo možnosti! In to mi je pri knjigi všeč. Da vendarle še je optimizem, podprt s konkretnimi primeri (nekateri absurdni projekti v preteklosti se (še) niso izpeljali), in da Alpe še vedno ponujajo nekaj zatočišč.

Vse besede pa dokončno »zabetonirajo« fotografije. Velike, vrhunske, nazorne, pestre ... »To je tisto, kar ohranite! To je tisto, kar želimo še gledati, po čemer želimo hoditi, plezati. Sedeti v vznožjih in občudovati. Ne da bi – uporabili.« To sem slišal iz fotografij, preko sto tisoč jih je nastalo v treh letih letenja Matevža Lenarčiča z letalom Pipistrel Sinus 912 nad Alpami. Pilota, fotografa, alpinista, avanturista ... Tam nekje na koncu prek petsto strani debele knjige nam Matevž Lenarčič razkrije vso zgodbo o nastanku knjige. Vsakogar, ki prelista to mogočno delo, gotovo zanima tudi tehnična plat. Je zelo ekološka, prvinska, kot jo od avanturista in glasnika ohranjanja narave tudi pričakujemo. »Spoznanje, da se na gore vzpenjajo ljudje različnih dolin, različnih barv in preteklosti zgolj zato, da doživljajo podobne stvari, daje odnosu do mrtve kamnite pokrajine dodatno vrednost,« pravi avtor fotografij. Ko občudujemo pestrost Južnih, Zahodnih, Centralnih in Vzhodnih Alp, verjetno res vsi doživljamo podobne stvari. Navdušenje nad lepoto, nad jutranjo svetlobo, ki se razlije po vrhovih, nad zelenimi pašniki švicarskih planin, nad rumenimi travami Provansalskih Alp, nad zahajajočim soncem Škrlatice, Kočne in Grintovca. Predvsem pa si komaj predstavljamo, kaj vse stoji za to prelestno galerijo alpskega loka – koliko zgodnjih vzletov še v temini noči, koliko poznih nočnih pristankov, koliko načrtovanja, da so poleti v drobenem letalu potekali varno in da je pilot našel najboljši kot za – fotografski pogled skozi odprto okno!

Ni kaj. Odlična knjiga, tudi odlične informacije o fotografijah – pod vsako je podatek, kaj vidimo na sliki, potem geografska širina in višina (GPS) ter nadmorska višina, s katere je bil posnetek narejen. Nekaj pa manjka – smer, v katero je gledal fotograf (z letalom) v času posnetka. Gotovo je fotoaparati v povezavi z napravo GPS to zabeležil. Podatek o stopinjah, ki je v letalstvu neobhodno,

bi marsikomu še bolje predstavil posnetek. Na koncu vsakega sklopa fotografij je potem še podrobnejši opis vsakega posnetka. Odlično!

Četudi sem ob prvem stiku s knjigo Alpe, kot jih vidijo ptice pomislil na fotomonografijo, ki jo prelistaš in odložiš, sem po gledanju in branju popolnoma spremenil mnenje. To je knjiga, ki kliče k razumu, k odločnosti, ki glasno in vidno sporoča: »Svet ni le za uporabo, svet je tudi za občudovanje! Ohranimo torej naše Alpe!«

Marjan Bradeško

Privlačna Slovenija

Marjan Bradeško: Privlačna Slovenija. Slovenija Attracts. Krmečki glas, Ljubljana 2009.

Da je Marjan Bradeško mojster peresa in odličan stilist ve vsak, ki je kdajkoli prebral katerega njegovih planinskih spisov, ki jih redno objavlja v Planinskem vestniku in drugih revijah. Čeprav smo dolgo pričakovali, da bo svojo žlahno besedo udeležil tudi v knjigi, nas je z izdajo Privlačne Slovenije vendarle nekoliko presenetil. In to zelo prijetno presenetil!

Bradeško si je zastavil zelo zahtevno nalogo. O Sloveniji, njenih izjemnih naravnih lepota in bogati kulturni dediščini je bilo napisanega že veliko, izdane so bile številne knjige različnega obsega, ki v besedi in sliki predstavljajo bogastvo znamenitosti, ki krasijo to edinstveno deželo. Težko bi si zamislili, da bi nekdo še lahko našel in mojstrsko prikazal kaj novega, značilnega in očem skritega. Pa vendar – Bradešku je uspelo prav to! V 30 poglavjih nas popelje po Sloveniji v smeri urinega kazalca od Slovenske Istre do Goričkega, svojo krožno pot pa zaključi na Ljubljanskem Barju. Njegov korak je svež in lahkoten, toda vedno preudaren in domišljen. Nikoli ne hiti, ampak z vsemi čuti opazuje na-

ravo, jo vpija vase in jo reflektira z najvišjimi estetskimi merili. V vsakem poglavju se ustavi na nekem območju, kjer z izbranimi besedami nevsiljivo predstavi njegove bistvene naravne značilnosti, ob tem pa v krajšem dodatku izbere neko naravno, etnografsko, kulinarčno, enološko ali kako splošno kulturno posebnost. Tako je za Brkine značilna dobra žganjekuha, za Kras pršut in teran, za Vipavsko dolino burja, za Idrijsko območje čipke, za Goriška Brda češnje. Pelje nas tja do Najevske lipe pod Peco, nas seznanja s suho robo v Ribniški dolini, čebelarstvom v Polhograjskem hribovju in o življenju starodavnih mostiščarjev na Ljubljanskem barju. Vso to pripoved Bradeško mojstrsko spleta v veličastno odo lepoti naše dežele, ki šele z združitvijo številnih drobnih opazanj zažari v veličastnem sijaju.

Vsako poglavje je opremljeno s povprečno sedmimi fotografijami, ki so vse avtorjevo delo in so tako motivno kot tehnično odlične. Prav pri fotografijah je še posebno prišel do izraza avtorjev prefinjen estetski okus, saj se dosledno izogiba t. i. razglednicam; s prelepimi fotografijami nam odkriva neznane kotičke, ki si jih bo zaželel obiskati vsak iskren ljubitelj slovenske naravno-kulturne dediščine. Čeprav je Bradeško po srcu v prvi vrsti gornik in odličan poznavalec slovenskega alpskega sveta, ni na noben način izpostavil visokogorja kot okolja, ki mu je verjetno intimno najbolj pri srcu. Lepoto najde povsod, v sredogorju, v panonskih ravninah, na mehkih in zaobljenih gričih vinorodnih krajev, kot tudi v trpkem, skalnem krasu, ki se v pozni jeseni odene s krvavo rdečino ruja. In končno, koliko gradov in cerkvic, ki se bohotijo na izbranih in daleč vidnih vzpetinah in so tako značilne za slovensko krajino. Fotografije so popolnoma povezane z besedilom in tvorijo z njim neločljivo celoto. Ko knjigo prebiramo, nikjer ne najdemo pompoznihih besed in izrazov, ki bi skušali dočarati določeno krajinsko področje ali kulturno značilnost; dovolj je, da se ozremo na spremljajoče slike in je vtis popoln. Celotno besedilo je prevedeno v izbrano angleščino, prevod je skrbno opravila avtorjeva soproga Mojca Izgoršek Bradeško. Tako bo knjiga dostopna tudi tujim bralcem, zanesljivo pa jo bo treba priporočiti zahtevnejšim popotnikom, ki radi zavijejo s tradicionalnih turističnih točk in ki želijo spoznati dušo dežele, ki jo obišejo.

Bradeškov knjižni prvenec nikakor ni turistični vodnik in se dosledno na daleč izogiba temu vtisu. Nikjer ne bomo našli podatkov o kakršnikoli turistični infrastrukturi, pogosto pa nam avtor pripo-

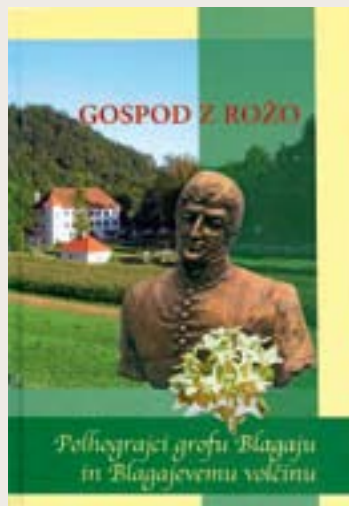
roči obisk kake domačije, kjer bomo s primernim pristopom lahko doživeli še neposreden stik s prebivalci, ki so kljub čedalje bolj brezosebneemu načinu življenja, ki ga narekuje današnji čas, marsikje ohranili prvobitne in pristne medčloveške odnose.

Žanrsko bi to odlično knjigo lahko uvrstili v potopisno-kulturni esej najvišje kakovosti. Knjigo se prvič res prebere na dušek, ob tem pa smo si takoj na jasnem, da bomo morali še marsikdaj seči po njej. Prelepa dežela je z Bradeškovo knjigo dobila novo hvalnico, bralci pa si lahko samo želimo, da bo avtorju dobra popotnica za nadaljnje pisateljske podvige.

Andrej Mašera

Gospod z rožo

Gospod z rožo, zbornik s simpozija Rihard Ursini Blagaj v slovenski kulturi. Uredila Milka Bokal. TD Polhov Gradec v sodelovanju z Javnim zavodom Polhograjska graščina, sozaložba Založba ZRC SAZU, Ljubljana, 2009.

Bili so časi, ko so »gospodje« svoj čas (ki so ga, resnici na ljubo, imeli dovolj) namenjali dejavnostim, ki niso bile neposredno pridobitne. Sredi devetnajstega stoletja je Polhov Gradec zaznamoval grof Rihard Ursini Blagaj, ki se je rad bal med ljubitelji botanike in nazadnje poskrbel, da je blagajevka (blagajana, blagajev volčin, lat. Daphne blagayana) šla v svet. Rožico, ki jo je grofu prinesel polhograjski kmet s pobočij Gore, je Blagaj pokazal kustosmu deželnega muzeja v Ljubljani Freyerju. Sledil je obisk saškega kralja Friderika Augusta II, tudi ljubitelja cvetja ... In ob nedavnih pomembnih obletnicah v povezavi s temi dogodki in grofom Blagajem je lani v Polhovem Gradcu potekal sim-

pozij o tem pomembnem gospodu in vsem, kar je zapustil kraju in deželi. Očitno je zapuščina velika, saj je zbornik obsežna, preko 500 strani debela knjiga, raznolika, kot je bilo Blagajevsko delo. Milka Bokal, ki je zbornik uredila (poskrbela pa je tudi za uspešno izvedbo simpozija), je zbrala 30 prispevkov 24 avtorjev, v knjigo pa vključila še nekaj avtorjev, ki priča o tem, kako je duh priljubljenega grofa in nekdanjega župana Polhovega Gradca še vedno močno živ. Nenazadnje je zgovoren že podnaslov knjige »Polhograjci grofu Blagaju in Blagajevem volčinu«.

Že bežen pogled v zbornik pokaže vso pestrost prispevkov: v sedmih tematskih sklopih (Blagajeva dežela, O grofu Rihardu Ursiniju Blagaju in blagajevem volčinu, Zgodovina, Arheologija, Umetnost in znanje, Narava in njeni ljubitelji, Beseda in njena umetnost) se udeleženci simpozija - strokovnjaki različnih strok ne le dotaknejo, pač pa temeljito raziščejo posamezne teme. Vendar pa so prispevki še vedno dovolj poljudni, da pritegnejo in očarajo tudi laika. Ali vas zanima, kako je bil leta 1838 videti turizem na najvišji ravni? Štirinajstega maja tega leta se je v Polhov Gradec namreč pripeljal sam saški kralj Friderik Avgust II., s kočijo, seveda, in nenapovedan, ter si z grofom Blagajem ogledal znamenito rožo (ravno je cvetela), na klasičnem nahajališču. Kralj je tedaj grofu svetoval, naj rožo zaščiti pred neukimi posegi – ni torej čudno, da uvodni pripevek akademika Jožeta Trontlja govori prav o etiki razvoja »Blagajeve dežele«, katere krajinske značilnosti nam zatem odstre Peter Fister. Bralc veliko izve tudi o Blagajevem življenju in njegovi družini – informacije o davno minulem načinu življenja so prava poslastica (o tem pišejo Tone Wraber, Miha Preinfalk, Jožica Kavčič, Eva Holz, Darinka Orel in Ana Sedej-Pipán). Planinci, ki zahajamo v Polhograjsko hribovje, bomo z užitek prebrali prispevke o blagajevem volčinu, tako z botaničnega stališča (avtorica Nada Praprotnik) kakor z jezikoslovnega (avtorica Milka Bokal). Janja Železnikar in Gašper Tominc nam odstirata nekaj zgodovinskih tančic s polhograjske graščine in šentjoških hribov, pa tudi prispevki s področja arheoloških raziskav na Polhograjskem so zanimivi za vse, ki sem radi zahajamo (avtorji Janja Železnikar, Davorin Vuga in Marijan Slabe). Ko se vrnemo s ture na Goro nad Polhovim Gradcem, nas razveseli in oplemeniti pogled na umetnostne spomenike: Neptunov vodnjak pred polhograjsko graščino, lepota cerkva – koliko hrane za dušo! (O tem pišejo avtorji Mina Mušinović, Kri-

stina Rihar, Ajda Kozjek, Edo Škulj in Jožica Kavčič.) Poseben tematski sklop je namenjen naravi, predvsem gozdovom in čebelarstvu – danes se pomembnost obeh vse bolj zavedamo, slednje pa ima na Polhograjskem bogato tradicijo. (Avtorji tega sklopa so Mitja Zupančič, Malči Božnar in Janez Gregori.) O besedi in njeni umetnosti v teh krajih pa izvedemo iz prispevkov Silva Torkarja, Barbare Ivančič Kutin, Marije Stanonik in Milke Bokal, ki na koncu ponudi še nekaj narečnih pripovedi o »grejskih« (grajskih) in blagajevkah. O živosti grofa Blagaja in njegove rože pa spregovori tudi slikovno gradivo – blagajevka se znajde na pročeljih hiš, v čipkah in na – kozarku medu.

S knjigo Gospod z rožo nam priljubljeno Polhograjsko hribovje, pogosti cilj krajših (lahko pa tudi daljših!) izletov postaja še bližje. Na planinski izlet gremo z namenom, da storimo nekaj dobrega za telesno zdravje; včasih kar pozabimo, da nas pot skozi pokrajino lahko bogati tudi drugače – intelektualno, duhovno ... In izlet tako resnično postane polnokrven, postane celovito doživetje, izkušnja, ki nas vsestransko oplemeniti. Zato vzemite v roke vsebinsko bogato in oblikovno privlačno knjigo Gospod z rožo - in poti po gričih v okolici lepega Polhovega Gradca na pragu naše prestolnice bodo še bogatejše.

Mojca Izgoršek Bradeško

Zgodbe o šestdesetih letih AAO

Planinsko društvo Univerza – Akademsko planinsko društvo, zbornik 1949–2009. Šentvid, APD 2009.

Akademsko planinsko društvo oziroma njegov bolj znani Akademski alpinistični odsek letos praznujeta 60 let obstoja. Ob tem so se lotili ambicioznega načrta priprave primerne pisnega obeležja. Pod vodstvom glavnega urednika Bo-

štjana Virca in njegove desne roke Eve Križnik ter ob sodelovanju večjega števila avtorjev vseh generacij akademcev jim je ta projekt imenito uspel. Nastal je zajeten zbornik formata A4 na 130 straneh. Kot so povedali na predstavitvi konec maja, so sprva želeli spisati strnjeno zgodovino delovanja društva, a so zelo kmalu ugotovili težavnost take naloge. Pri takem konceptu so ostali le pri opisovanju »prazgodovine«, tj. zgodovine prvih desetih let, ki jo je po skrbnem študiju raznoraznih virov, tudi naše revije, spisal Peter Mikša. Ker 60 let le ni tako dolga doba, da bi se morali zanašati zgolj na pisne vire, je nadaljevanje zbornika predvsem pisan mozaik spominov posameznih članov iz različnih obdobij delovanja. Zapisali so jih kar člani sami ali pa so jih kot intervjuje pripravili aktivni člani sedanje generacije akademcev. Tako med najstarejšimi avtorji iz petdesetih in zgodnjih šestdesetih let najdemo Francija Savenca, Danico in Sandija Blažino, Lucijana Krivca, Zorana Tratnika, Vida Mesariča, Petra Ščetinina in Mira Kambiča. Sledijo zgodbe iz poznih šestdesetih in sedemdesetih, ko je simbolno vlogo prevzemal Tine Mihelič kot nekakšen plezalski esteta in so se bolj zagnano lotevali potepanj po gorah sveta. V osemdesetih se je pojavila generacija, ki je utirala pot prostemu plezanju (Janez Skok, Rok Kovač, Janez Sabolek, Lidija Painkiher, Tadej Slabe ...), potem pa so sceno že prevzela še danes več ali manj aktivna imena, kot so Andrej Kokalj, Andrej Debec, Miha Kajzelj, Tomaž Jakofčič, Miha Habjan ...

Zgodbic je več kot petdeset, vsako se da brati samo zase, vse skupaj pa se neverjetno dobro sestavijo v celovito podoba bistva tega društva. V veliko veselje so tudi objavljene fotografije iz starih časov. Duh mladostne zagnanosti, sproščenosti, na mahe celo anarhičnosti je bil in očitno še vedno je gibalo delovanja akademcev od ustanovitve naprej. Družile so jih ljubezen do gora, želja po svobodi na višavah in po odkrivanju novih in novih izzivov. Nikoli jih ni preveč skrbelo, ker niso imeli denarja. Vedno so imeli zgolj nekakšne luknje kot društvene prostore, zadnja leta pa še tega nimajo. Videti je, da so bili tudi vrhunski dosežki v alpinizmu pomembni, vendar ne edini ali največji cilj njihovega udejstvovanja. Vedno pa je bilo bistveno druženje enako v gore zaljubljenih bodisi ob vikendih v gorah ali ob četrtnih zvečer v Ljubljani. Prav zabavno je iz zgodbic ugotavljati, kako je bila nekdanja restavracija Rio dolga desetletja osrednje zbirališče ne zgolj akademske, pač pa tudi širše ljubljanske al-

pinistične scene. Po uradni uri ali dveh na »ferajnu« se je druženje obvezno nadaljevalo tam v Riu.

Sedanji generaciji akademcev je treba čestitati, da jim je kljub njihovi »anarhičnosti« uspelo pripraviti tako posrečeno delo, ki bo zagotovo ostalo pomemben zgodovinski vir informacij za naše zanamce.

Andrej Stritar

IZ DEJAVNOSTI PZS

Podpis sporazuma o sodelovanju

Na Poveljstvu sil Slovenske vojske (SV) na Raskovcu pri Vrhniki je bil podpisan sporazum o sodelovanju društvenih organizacij in nacionalnih zvez s SV. To tradicionalno obliko sodelovanja med civilnimi društvenimi organizacijami, ki delujejo v javnem interesu, in SV poznamo že od leta 2004. SV na podlagi Direktive SV s civilnimi zvezami in društvi, pomembnimi za obrambni sistem RS, to sodelovanje izvaja v obliki pomoči in sodelovanja pri izvajanju društveno-civilnih programov, še posebej pri aktivnostih, ki so pomembne za društveno in družbeno dejavnost ter za obrambne sisteme RS. Izjemnega pomena so npr. pomoč helikopterskih prevozov materiala in opreme pri vzdrževalnih in sanacijskih delih na planinskih poteh; s helikopterskimi poleti se prenese več kakor 15 ton tovora. Pomoč in sodelovanje SV je izjemnega pomena pri sanaciji po elementarnih nesrečah – npr. odstranjevanje skalnih ali snežnih podorov, plazov ... Tudi pri odpravi in obnovi poškodovane ali dotrajane planinske infrastrukture je izvedba v največji meri odvisna od storitev SV. Nameščenje bivakov in zavetišč je možno uresničiti le s tako obliko pomoči. Letni sporazum je podpisalo 18 nacionalnih zvez in društev, med njimi: PZS, Turistična zveza, Zveza tabornikov Slovenije, Gaisilska zveza Slovenije, Smučarska zveza Slovenije, Gorniški klub Skala, Strelska zveza Slovenije, Triglavski narodni park, stanovska društva SV, Združenje veteranov ...

Indok PZS

Sestanek z ministrom

V sredo 10. junija 2009 je dr. Boštjan Žekš, minister brez listnice za Slovenec v zamejstvu in po svetu, sprejel delegacijo predstavnikov PZS in SPD Trst, Gorica in Celovec. Delegacijo PZS so sestavljali predsednik Franci Ekar, podpredsedniki Marko Goršič, Rudi Skobe in Uroš Vidovič ter generalni sekretar PZS Danilo Sbrizaj, delegacijo SPD v zamejstvu pa predsednica SPD Trst Marina Pertot (ki je ministru izročila spo-

minsko darilo – knjigo), predsednik SPD Gorica Marko Lutman in predstavnik UO SPD v Celovcu Anton Starman. V delegaciji je bil tudi Laszlo Ligetti, predsednik PD Lendava. Sodelovanje PZS z zamejskimi PD se je poglobilo v zadnjih letih, ko sta SPD Trst in Gorica postala tudi uradna polnopravna člana PZS. PZS si želi sodelovanje še poglobiti zlasti na področju izobraževanja vodnikov PZS in organizacije taborov za mlade v PUS Bavšica. V Italiji je pomembno zagotoviti priznanje strokovnih nazivov, ki so jih člani SPD Trst in Gorica pridobili v Sloveniji. Zato je bila dana pobuda, da se organizirajo usposabljanja, ki bi bila

tematsko prilagojena tem članom, pri tem pa bi morala država zagotoviti finančni prispevek. Na Koroškem prihaja do težav, saj želijo Avstrijci preurediti nekdanje graničarske poti v planinske poti, pri tem pa se ponekod pozablja na dvojezičnost smernih tabel. Avstrijci si obenem želijo napisave v nemškem jeziku tudi v Sloveniji, čeprav pri nas ni nemške manjšine. Minister je podprl pobude in skrb PZS za sodelovanje z zamejskimi PD. Poudaril je, da ne more obljubiti finančne pomoči pri pripravi in seznanitvi z možnimi razpisi za pridobivanje finančnih sredstev.

Danilo Sbrizaj

Okrogla miza »V gore peš ali s kolesom«

V četrtek 21. maja 2009 sta Komisija za planinske poti in Komisija za turno kolesarstvo UO PZS v prostorih PZS pripravili okroglo mizo z naslovom V gore peš ali s kolesom. Poleg predstavnikov PZS so se udeležili gostje z Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za gospodarstvo (direktorat za turizem), Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Zavoda za gozdove, Triglavskega narodnega parka, Kolesarske zveze Slovenije, Kluba gorskih kolesarjev Volja, spletnega časopisa MTB.si in še več drugih, ki jih ta problematika zadeva; skupaj je bilo kar 20 udeležencev. Moderator okrogle mize Tone Tomšič je ob pometkih predstavil težave na planinskih poteh zaradi vožnje z gorskimi kolesi (zakonodaja, delitev planinskih poti glede na njihov nastanek in predlogi za ureditev kolesarjenja v gorskih predelih). Načelnik Komisije za turno kolesarstvo Jože Rovani je predstavil delovanje Komisije in videnje predstavljenih problemov. Podal je predloge za ureditev kolesarjenja po utrjenih poteh v naravnem okolju in poudaril pomen osveščanja in izobraževanja kolesarjev in drugih obiskovalcev naravnega okolja.

Sledila je široka razprava. Sodelujoči so izrazili svoje mnenje in predlagali načine reševanja problematike s svojega stališča. Skupna ugotovitev je bila, da je težav vse več, da so finančni interesi proizvajalcev koles močnejši in da turistična ponudba vse bolj priporoča kolesarjenje. Trenutna zakonodaja natančno določa pravila kolesarjenja in v naravi, a jih precej kolesarskih navdušencev ne spoštuje. Nadzor je prešibek, predvsem zaradi pomanjkanja inšpektorjev. Treba je narediti več na področju izobraževanja in vedenja o naravnih vrednotah ter upoštevati dobre domače in tuje primere.

Zaključki okrogle mize so bili strnjeni v naslednje ugotovitve:

- kolesarjenje po planinskih poteh (Zakon o planinskih poteh) in gozdnih vlakih (Zakon o gozdovih) ni dovoljeno,
- treba je spoštovati oba zakona in Uredbo o prepovedi vožnje v naravnem okolju,
- zakonodaja, ki ureja to področje, bo treba prilagoditi času, ki prihaja, vendar nikakor ne na škodo narave,
- turistične ponudbe, ki ponujajo tudi najrazličnejšo rekreacijo v naravnem okolju, je treba oblikovati tako, da se prednostno poudari vidik ohranjanja narave,
- pomembno je osveščanje ponudnikov in uporabnikov, ob okrepljeni podpori medijev,
- z vključitvijo vseh panožnih zvez je treba ugotoviti, kaj želimo 'početi' v t. i. naravnem 'vadblišču' in o tem doseči družbeni konsenz,
- jasno je treba opredeliti območja, kjer bodo določene aktivnosti dovoljene, oz. zagotoviti ustrezne poligone za vse vrste kolesarjenja,
- na smučiščih je treba zagotoviti poligone za gorske kolesarje (downhill),
- določiti je treba mirne cone, kjer take aktivnosti tudi v prihodnje ne bodo dovoljene.

Vsi navzoči so menili, da se mora do uveljavitve boljših zakonskih rešitev upoštevati dosedanja zakonodaja ter da se moramo predvsem bolj potruditi, zlasti pri osveščanju in izobraževanju ljudi o varovanju in ohranjanju narave.

Tone Tomšič

Obisk pri ministru za šolstvo in šport

Predsednik PZS Franci Ekar ter podpredsednika Rudolf Skobe in Marko Goršič so se 27. maja 2009 srečali z ministrom za šolstvo in šport dr. Igorjem Lukšičem s sodelavci. Predstavniki PZS so ministru predstavili nekatere težave, povezane z izvajanjem Zakona o planinskih poteh, predvsem v tistem delu zakona, ki govori o skrbništvu, ki pa je močno povezano tudi z upravičenci (planinskimi društvi in PZS) do nadomestila za materialne stroške opravljanja skrbništva. Zakon namreč opredeljuje zgolj obveznosti, nikakor pa ne tudi realnih virov proračunskih ali drugih javnih sredstev za ta namen. Minister se je strinjal, da je problematika resnično aktualna, čeprav po drugi strani iz nepojasnjenih razlogov nismo izkoristili niti sicer majhnih možnosti letošnjega razpisa za športno infrastrukturo. Zakon o planinskih poteh nerealno ureja tudi vprašanje nadzora, čeprav MŠŠ ni neposredno vključeno vanj, saj nadzora ni, težav na planinskih poteh pa je vse več. Dobili smo zagotovilo, da bo MŠŠ poskrbelo za koordinacijo med pristojnimi ministri, predvsem z Ministrstvom za okolje in prostor (MOP), da bi se vsaj najkuknejša vprašanja, povezana s tem zakonom, nekako premaknila z mrtve točke. PZS mora v ta namen pripraviti konkretne izračune in podatke, ki bodo realno prikazali dimenzijo problema.

Govorili so tudi o možnosti, da bi na planinske usmerjevalne table poleg vsebin, določenih s Pravilnikom o označevanju in opremljanju planinskih poti, dodali še ustrezen logotip morebitnega sponzorja, ki bi bil pripravljen financirati označitev in vzdrževanje določenih poti. Minister glede predloga nima zaдржov, vendar je treba zadevo preveriti na MOP-u, ki je pristojno za to področje izvajanja Zakona o planinskih poteh, zakon in citirani pravilnik oz. standard usmerjevalnih tabel (povzet tudi po EU) pa je glede tega za enkrat nedvoumen in jasen.

Zopet je bilo načeto vprašanje kandidiranja na razpisih MŠŠ za investicije v športne objekte, saj na njih PZS in planinska društva, ki imajo v lasti planinske objekte, ne morejo kandidirati, ker objekti niso vsaj v delni lasti države ali lokalne skupnosti. Predstavljena je bila možnost, da bi bila ob ustreznih spremembah predpisov prav PZS potreben garant, da tako vložena javna sredstva za investicije ne bi prešla v zasebno lastništvo. Opozorjeni smo bili na možnost črpanja določenih sredstev iz evropskih skladov, kjer ni pogoja državnega ali lastništva lokalne skupnosti, kar PZS sicer že izvaja.

Tudi financiranje usposabljanja strokovnih delavcev v športu iz evropskih strukturnih skladov oz. t. i. evropskega socialnega sklada je bila tema pogovora. Dobili smo zagotovila, da pri črpanju teh sredstev v letih 2009, 2010 in 2011 ne bo težav, saj bo sredstev dovolj, tokrat tudi za licenčna usposabljanja. PZS je pravočasno oddala oz. prijavila programe za ta razpis.

Minister in njegovi sodelavci so pokazali veliko razumevanje do nanizanih odprtih vprašanj in hkrati dobro poznavanje planinstva ter z njim povezane problematike.

Rudolf Skobe

NOVICE IN OBVESTILA

Zasluzna planinca na poštni znamki

Pošta Slovenije od pomladi 2007 omogoča svojim uporabnikom, da si sami oblikujejo svoje poštne znamke, ki jih potem Pošta Slovenije tudi natisne. Tovrstne poštne znamke poznamo kot »osebne znamke«, za katere veljajo določena pravila in tudi nekatere omejitve: naročena količina ne sme biti manjša od sto znamk, nazivna vrednost znamke je lahko s poštno oznako A, B, C in D, izbrani okvir je lahko rumen, sivomodr ali zelen, znamka pa v pokončni ali ležeči izvedbi.

Filatelisti, člani Primorskega numizmatičnega društva iz Ilirske Bistrice, so v tej ponudbi Pošte Slovenije videli možnost, da na znamkah predstavijo pomembne osebnosti z območja svoje občine. Med to sedaj izdanimi trinajstimi znamkami sta na njih našli svoje mesto tudi dve za planinstvo pomembni osebnosti: Bogumil Brinšek in Miroslav Martinčič. Vse dosedanje znamke, pa tudi omenjeni dve, sta likovno in računalniško oblikovala Romeo Volk in Bogdan Rolih.

Bogumil Brinšek (1884–1914) je bil rojen v trgovski družini v Trnovem pri Ilirski Bistrici. Bil je odličen alpinist (po njem Brinškov kamin), raziskovalec kraškega podzemlja, smučar, fotoamater in tajnik prvega fotokluba na Kranjskem. Bil je duša znane planinske družine Drenovcev. Kot poročnik avstro-ogrske vojske je smrtno zadet padel na južnem bojišču pri Sokol Gradu v prvih mesecih komaj začete svetovne vojne in je tam

tudi pokopan. Kje je grob, ni znano. Na njegovi rojstni hiši v Trnovem je spominska plošča, po njem se imenujejo planinska strokovna knjižnica in PD Snežnik Ilirska Bistrica, ulica v Trnovem in občasne fotografske razstave »Po Brinškovih poteh«. Brinškove izvirne fotografije hrani tudi Moderna galerija v Ljubljani. Znamka je bila izdana v počastitev stoletnice domačega planinskega društva 2007.

Miroslav Friderik Martinčič (1849–1936), notar, živahen družbeni in kulturni delavec v Ilirski Bistrici, prvi predsednik domačega planinskega društva, pobudnik gradnje prve društvene postojanke v Črnem dolu pod Snežnikom. Rojen v Cerknici se je šolal doma, v Ljubljani in na Dunaju. Martinčič se je s svojo družino ob prihodu v Bistrico trdno usidral v družbeno življenje kraja in se z družinskimi vezmi povezal v mnoge bistriške družine. Bil je med ustanovitelji podružnice Slovenskega planinskega društva v Ilirski Bistrici, ki jo je vodil polnih štirinajst let. Bil je pobudnik gradnje koč v Črnem dolu; zamisel je udeležil družveni tajnik dr. Fran Kouča. Kočo so imenovali po Miroslavu Vilharju. Bila je prva slovenska planinska koč pod Snežnikom in zadnja slovenska planinska koč, zgrajena do prve svetovne vojne. Bil je dejaven v mnogih društvih, posebej v lovskem. Po italijanski zasedbi naših krajev je hitro padel v nemilost novim oblastem, ki so ga leta 1920 pregnale v Jugoslavijo. Umrli je pri vrnitvi v Tuzli leta 1936 in je tam tudi pokopan. Znamka je izšla ob Martinčičevi 160. obletnici rojstva.

Vojo Čeligoj

50 let PD Polzela

Ustanovni občni zbor PD Oljka Polzela je bil 26. aprila 1959 v Domu svobode. Iniciativni odbor za ustanovitev društva so sestavljali: Marjan Čehovin, ki je postal tudi prvi predsednik, Stane Štorman, drugi predsednik, Vili Vybihal, tretji predsednik, in vodnik Jože Pur.

Po odpeti himni Oj Triglav, moj dom, je zbrane na praznovanju 50-letnice nagovoril sedanji predsednik PD Zoran Štok. Med slavnostnimi govorniki je bil tudi podžupan Jože Kužnik. Predsednik PZS Franci Ekar je v nagovoru pohvalil delo društva in mu zajezel uspešno delo še naprej ter mu podelil jubilejno listino PZS. Na slovesnosti so bila podeljena tudi priznanja PZS in društvena priznanja. Marija Slokar in Jože Kočevar sta prejela srebrni častni znak PZS, skupaj z Jožetom Purom in Vilijem Vybihalom pa še knjižno priznanje. Svečanost je minila ob bogatem kulturnem programu, v katerem so sodelovali tudi najmlajši

planinci iz vrtca in osnovnošolci s prizorom o orientaciji, organizatorji pa so bili zadovoljni tudi z udeležbo.

Oto Zagoričnik

Akademci obeležili svojih 60 let

Zadnji vikend v maju so se člani Akademskega planinskega društva, ki je znano predvsem po svojem Akademskem alpinističnem odseku, spet zbrali v Planici. Razlog je bila tokrat kar veličastna proslava 60-letnice obstoja. Društvo, katerega korenine so še izpred druge svetovne vojne, so po vojni ustanovili skrbni dušebrižniki takratnega družbenega sistema z željo, da bi postavili nekakšno intelektualno avantgardo slovenskega planinstva. A se je družnje mladih študentov kar takoj usmerilo v sproščeno, marsikdaj kar razpuščeno druščino ljubiteljev gorskih avantur, ki je svojo »anarhičnost« ohranila vse do današnjih dni. Ob svojem jubileju je sedanjim aktivnim akademcem uspelo v mladostno ležernem slogu organizirati dogodek, za katerega si je našlo čas na desetine nekdanjih članov, aktivnih tja od leta 1950 naprej. V petek zvečer ni bilo konca obujanju spominov najprej ob predstavitvi za to priložnost nastignjenega zbornika, potem ob ogledu filma o plezanju v razu Jalovca, v katerem sta leta 1958 nastopala na proslavi prisotna Franci Savenc in Janez Zupančič, pa ob slikah iz mladostnih avantur Janeza Skoka in Roka Kovača v osemdesetih letih, končno pa še ob prikazu sedanjega simpatično sproščenega življenja tega *ferajna*. Vsekakor zabavnega, vendar tudi z zavirljivimi plezalskimi dosežki.

V soboto smo se vsi skupaj oziroma vsak po svoje odpravili na akademsko romanje na Kotovo sedlo. Tam zgoraj je bil spet kol in eni so se šli dirko okoli njega, drugi so si lahko dali spodaj na plaz izmeriti hitrost po veleslalomski progi,

Akademci so od nekdaj bliže goram kot pa trdnim tlem FOTO: MIHA HAJJAN

tretji pa smo šli gor in dol kar tako. Tudi popoldanska razglasitev zmagovalcev in podelitev nagrad nista manjkali. Ob golažu in obilici smeha si je bilo še najtežje izmisliti zadostno število tekmovalnih kategorij, saj je bilo skorajda več nagrad kot tekmovalcev.

Stari akademci smo ugotavljali, da tisti duh neukrotljivosti, ki je nas v mladosti vlekel vsak četrtek tja na *ferajn*, neuničljivo živi naprej! Pa vedno nas je bilo strah, da bo društvo zaradi naše neorganiziranosti zdaj zdaj dokončno propadlo ... Naj le še propada na tak kreativno-hedonističen način še dolga desetletja!

Akademc iz sedemdesetih Andrej Stritar

39. tabor ljubljanskih planincev

Letos je bil že 39. tabor planincev ljubljanskega območja. Pri organizaciji vedno sodelujeta Meddruštveni odbor planinskih društev Ljubljane in planin-

sko društvo, ki v tistem letu prevzame dokaj zahtevno nalogo. Tokrat je bilo to Planinsko društvo Integral iz Ljubljane, ki letos praznuje 35. obletnico delovanja in je prvič organiziralo tabor. Želeli so ga pripraviti na Planini pri Jezeru, a ker snežne razmere tega niso dopustile, so si izbrali rezervni cilj v Kamniški Bistrici. MDO je prevzel skrb za tiskanje plakatov in obveščanje, vse preostalo pa PD Integral. Konec maja se je hitro bližal in vsi skupaj so močno upali na ugodno vremensko napoved.

Tabor so si zamislili tako, da bi udeležencem pred samo prireditvijo pokazali tudi nekaj zanimivosti prelepe ledeniške doline. Dopoldne so jih popeljali po Koželjevi poti, pokazali so jim vse tri največje balvane, Sivnico, Lepi kamen ter Žagano peč, in sotesko Predoselj. Ogledu zanimivosti je sledil kratek program, ki ga je povezovala planinka Irena. Nastopila sta moški pevski zbor Javnega

S klikom do vseh člankov naše revije vse do leta 1973!

Na spletni strani www.pvkazalo.si so dostopni poskenirani izvodi naše revije od leta 1973 pa do 2008.

S pomočjo elektronskega kazala je možno priti do kopij vseh objav.

Zelo radi bi poskenirali in dali na razpolago vse letnike od prvega, 1895, zato **iščemo podpornike**, ki so pripravljeni finančno pomagati.

Če ste pripravljeni pripomoči k izvedbi tega projekta, nam prispevke lahko nakažete na račun 05100-8010489572, sklic 0522, ali nam to sporočite na naslov pv@pzs.si.

Uredništvo

podjetja Ljubljanski potniški promet in pristrčna skupinica najmlajših planincev iz Vrtca Hansa Christiana Andersena. Tudi govori niso manjkali. Brane Vasič, predsednik PD Integral, je kratko predstavil tri značilnosti delovanja društva: dolgoletno sodelovanje z omejenim vrtcem, dolgoletno druženje s pobratanim Slovenskim planinskim društvom Trst in urejenost koč na Planini pri Jezeru. Tabor sta pozdravila tudi Rudi Skobe, podpredsednik PZS, in Marinka Koželj Stepic, predsednica MDO PD Ljubljane. Posebnost programa sta bila dva člana gorske policije, ki sta prinesla na prizorišče »poškodovanca«. Na kratko sta opozorila na pravilno uporabo opreme pri hoji v gorah, kjer bo letos še v visokem poletju dosti snega. Podeljena so bila tri priznanja PZS, pisne pohvale trem organizacijam: Vrtcu Hansa Christiana Andersena, Javnemu podjetju Ljubljanski potniški promet in Slovenskemu planinskemu društvu Trst. Sledil je družabni del 39. tabora, ki se ga je udeležilo kakih 150 planincev, od najmlajših do tistih, ki so si pustili naložiti že osmi križ. Prijateljevali in ob zvoških ansambli so plesali člani več kot 13 društev. Udeležencev bi bilo prav gotovo več, a je zjutraj v Kamniški Bistrici rahlo deževalo. In na koncu vabilo: 40. tabor ljubljanskih planincev bo zadnja sobota v maju 2010. Kje, naj bo še skrivnost.

Marinka Koželj Stepic

Dan gorskih reševalcev Slovenije

V soboto, 13. junija 2009, je potekal drugi dan gorskih reševalcev Slovenije. Aktivnosti so se začele že v petek v Centru za obrambno usposabljanje v Poljčah. Najprej je bila novinarska konferenca, kjer smo predstavili statistiko

nesreč v zadnjih petih letih, analizirali nesreče v letošnjem letu, kjer je bilo izpostavljeno zaskrbljujoče število nesreč, ki je že preseglu »rekordno« letu 2007 v istem obdobju. Predsednik Komisije za letalsko reševanje Toni Smolej je predstavil njeno delo, pripravili smo nekaj napotkov za varnejše gibanje v gorah v trenutnih razmerah, predsednik GRZS Miro Pogačar pa je spregovoril o pomenu dneva reševalcev in o programu letošnjega srečanja. Načelnik Komisije za gorsko reševanje PZS Drago Horjak je izpostavil pomen hoje v gore v spremstvu planinskih in gorskih vodnikov. Novinarski konferenci je sledila okrogla miza o problematiki helikopterskega reševanja v gorah. Pod moderatorstvom Mihe Avblja se je razvila burna in dolgotrajna razprava, v kateri sta sodelovala tudi Janez Remškar z Ministr-

stva za zdravje in Miran Bogataj, poveljnik Civilne zaščite.

Sobota se je dopoldne začela s tekmovanjem ekip društev GRS v nudenju prve pomoči ponesrečenim. Med enajstimi ekipami je zmagala ekipa GRŠ Mojstrana. Ob 16. uri je bila na gradu Kamen na vrsti demonstracijska vaja reševanja v gorah. Med gosti sta bili ministrica za obrambo Ljubica Jelušič in ministrica za notranje zadeve Katarina Kresal. Pri vaji je bilo najprej prikazano reševanje iz porušenih stavb in visokih objektov, kjer so bili s pomočjo žičnice izvedeni dvig, transport in spust reševalca s ponesrečencem. Sledila je helikopterska vaja reševanja v steni, kjer sta sodelovala policijski in vojaški helikopter. Izvedeni so bili različni manevri helikopterskega reševanja od spusta reševalcev iz helikopterja, dviga reševalca s ponesrečencem v reševalni vreči do reševanja v navpični steni. Srečanje se je nadaljevalo na letališču v Lescah, kjer so bili ministrici Ljubici Jelušič predstavljene vsi sodelujoči v helikopterski vaji. Ministrica za obrambo je pokazala veliko zanimanje za helikoptersko reševanje in različne načine izvedbe. Kratki analizi vaje so sledili govori Mira Pogačarja, Ljubice Jelušič in radovljjskega župana Janka S. Stuška. Podeljena so bila priznanja novim gorskim reševalcem in inštruktorjem. Srečanje je bilo priložnost za okrepitev stikov z gorskimi reševalnimi službami Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter Srbije, ki so poslale svoje predstavnike. Kulturnemu programu, v katerem sta blestela operna pevca Katja Perger in Jurij Reja ob spremljavi pianista Igorja Švare, je sledilo družabno srečanje.

Jani Bele

PD Delo in PD Grafičar na Velebitu

PD Delo iz Ljubljane in PD Grafičar iz Zagreba se družita že polnih 37 let. Leta 1972 so člani obeh društev na Govejku podpisali listino o pobratenju. Razmere za druženje so bile sprva ugodne, saj je bilo takrat precej slovenskih planinskih društev pobratenih z društvi iz bivših jugoslovenskih republik in ni bilo ovir pri organizaciji množično obiskanih planinskih pohodov ali prijateljskih srečanj. A časi so spremenili, pojavile so se državne meje, ki so onemogočile pohode vzdolž nekoč odprtih republiških meja. Mnoga pobratenja so po letu 1991 zamrla, druženje med člani PD Delo in PD Grafičar pa je ostalo.

Letošnje pomladno srečanje so na Velebitu pripravili člani PD Grafičar. Člani obeh društev in njihovi prijatelji so se sešli pred hotelom Velebno v Baških Oštarijah. Srečanje je bilo zelo prisrčno, saj se večina pozna že dolgo vrsto let. Vožnja so nadaljevali skoraj do skromnega, a prijetnega planinskega doma Ravni Dabar (723 m), kjer so večer preživeli v prijetnem klepetu in obujanju spominov. Prekmalu je bilo treba k počitku, saj jih je v soboto čakal dolg pohod.

V čudovito sončnem jutru se je od doma vila dolga kolona planincev. Vzpeli so se na Debarsko koso, nato nadaljevali proti zahodu delno po znani Premužičevi stazi. Obšli so kuk pri Visibabi in po skoraj štirih urah hoje stopili na vrh Budakovo brdo (1317 m). Spotoma so občudovali bujno cvetje, po katerem slovi osrednji del Velebita. Bilo je, kot da hodijo po botaničnem vrtu, le napisnih tablic ni bilo. Potonik, lilij, iri-

sov, lanu, šipka in še marsičesa si niso le ogledovali, temveč tudi fotografirali. Videli so tudi endemično velebitsko degenijo, ki pa je žal že odcvetela. Ne le pogled na trate, tudi razgled je bil čudovit, saj je segal daleč po otokih, od Dugega otoka tja do Lošinja, med katerimi je bil seveda najprepoznavnejši Pag. Po daljšem postanku na vrhu so se spustili in spet vzpeli na Bačić kuk (1304 m), na katerega sta šli dve manjši skupini, saj je na njem prostora le za deset planincev. Ostali so počakali malo pod vrhom. Sledil je kar vznemirljiv spust, delno po dveh aluminijastih lestvah, delno po strmeh grušču do Došen Dulibe. Pri manjši planinski postojanki so se odžejali in se po skoraj desetih urah hoje vrnili na izhodišče do doma Ravni Dabar. Kljub dolgi turi so še dolgo v noč skupaj prepevali pesmi in uživali v prijetnem druženju.

V nedeljo so zapustili Ravni Dabar in se odpeljali do hotela Velebno, kjer so se podali na še eno nepozabno turo, krožno pot na Veli Sadikovac (1286 m). Tudi tu ni manjkalo čudovitega cvetja in razgledov. Po povratku so se vsi skupaj odpeljali do planinskega doma Prpa. Vladimir Prpa jim je kratko predstavil osrednji del Velebita in njegove značilnosti. Marsikaj je povedal tudi o poskoku, najbolj strupeni kači na Velebitu. Čas je hitro mineval in treba se je bilo posloviti. Proti večeru sta avtobusa le odpeljala z Baških Oštarij proti Gospiču, na počivališču pri predoru Kapela pa so se dokončno poslovili. Naslednje planinsko srečanje bo septembra na Vršiču, kjer bodo gostitelji člani PD Delo.

Marinka Koželj Stepic

Sebičnost!

Napis na začetku gozdne ceste v naših gorah.

Le zakaj je vožnja po njej prepovedana tudi kolesarjem in nabiralcem? Mar kolesarji res naredijo kako omembe vredno škodo na taki cesti? In zakaj nabiralci ne bi smeli hoditi po njej, če upoštevajo dovoljene količine nabranih sadežev?

Mar ne bi bilo veliko bolje napisati:

»Dobrodošli, ljubitelji narave, v naš gozd. Želimo vam prijeten dan, na povratku pa se le ustavite pri naši domačiji in postregli vam bomo z dobrotami našega kraja. Prosimo pa vas, da med obiskom pazite na naš gozd, saj je tudi nam zelo všeč, pa še živimo od njega.«

Andrej Stritar

Napredek v gorah

Pomladni obisk Ljubeljske Babe mi je razkril novo »zmago« v naših gorah. Potem ko že kako urico sopihaš po tisti prijetni lovski poti od zadnjega ovinka pred Ljubeljem gor proti planini Korošici, se nenadoma znajdeš na – novi cesti! Nekje z leve so pririli tja gor na višino okoli 1300 metrov. **Pa smo še ob en košček divjine!**

Andrej Stritar

Urnik obratovanja kabinske žičnice na Kanin

Dnevi obratovanja: 19.–21. 6., 25.–28. 6., 1.–31. 7., 1.–31. 8., 4.–6. 9., 11.–13. 9., 18.–20. 9., 25.–27. 9.

Ure obratovanja: kabinska žičnica obratuje vsako polno uro; prva vožnja ob 8.00 oziroma ob 7.00 (julij, avgust), zadnja vožnja v dolino ob 16.00 oziroma ob 17.00 (julij, avgust).

Cena vožnje s potrjeno planinsko izkaznico: enosmerna: 9,50 evrov (odrasli), 5,50 evrov (otroci), povratna: 12,50 evrov (odrasli), 8,50 evrov (otroci). Otroci do 6 let gratis. Otroška vozovnica velja za starosti od 7. do 14. leta. Skupinske vozovnice veljajo za skupine z najmanj 25 osebami.

Več o zanimivih turah, gorskem kolesarjenju, padalstvu in ponudbi na: <http://www.boveckanin.si/>

Nekaj napotkov za gibanje v gorah

Jani Bele, GRZS, Komisija za informiranje in analize

Snežišča na poteh

V letošnji zimi je v gorah zapadlo zelo veliko snega. Ta sedaj zaradi visokih temperatur in dežja hitro kopni, vendar lahko na poteh, ki potekajo po severnih pobočjih gora ali prečijo grape, še vedno naletimo na zasnežene odseke. Sneg je tam trd in se šele čez dan malo zmehča, zato upoštevajmo naslednje napotke:

- pri prečenju snežišč z iztekom, nevarnim ob zdrsu, obvezno uporabljajmo cepin in dereze. Ob morebitnem zdrsu se bomo na strmih snežišču tudi s cepinom težko zaustavili zaradi trdega snega in rahlo valovite površine. Uporabimo vrvi in pravilno tehniko varovanja. Če te opreme nimamo, se takoj vrnimo po isti poti. Vsakršno improviziranje (z vejami, ostrimi kamni) je neučinkovito in zato nevarno;
- na površini snega se naredijo vdolbine, v katerih se zaustavi zapadno kamenje, ki daje lažno upanje varnosti. Tudi če stojamo po tem kamenju, nam lahko kakšen kamen zdrsne ali pa ga preprosto zmanjka;
- zaradi segrevanja skal se sneg na stiku s skalno začne topiti in ustvarijo se razpoke, ki so včasih globoke tudi več metrov. Na to moramo biti pozorni pri prehodu s snežišča na kopni del poti in obratno;
- pod snežiščem pogosto teče voda, ki počasi raztaplja sneg in ustvarja cele tunele z včasih zelo tankim stropom – še en razlog več za varovanje z vrvmi;
- na začetku poletne sezone izbirajmo poti, ki vodijo na vrhove po južnih pobočjih. O stanju na poteh se pozanimajmo pri oskrbnikih planinskih koč, na planinskih društvih, ki oskrbujejo poti, ali na spletnih straneh (www.pzs.si, www.hribi.net ...).

Posledice zime

Na začetku poletne sezone je na planinskih poteh še veliko kamenja, ki so ga tam odložili plazovi ali pa se je odkrutilo od sten. Zima je pustila sledove tudi na tehničnih varovalnih na poteh (klinih, jeklenicah ...), zato:

- pri hoji čim manj prožimo kamenje in hodimo po notranjem robu poti, posebej pozorni bodimo, kadar uporabljamo pohodne palice;
- uporabljajmo zaščitno čelado, saj nas ne le varuje pred padajočim kamenjem, ampak tudi zaščiti glavo pri morebitnem padcu; poškodbe glave so po pogostosti poškodb pri gorskih nesrečah na tretjem mestu, po resnosti poškodb pa na prvem;

- ne zaupajmo brezpogojno varovalom na poti in ne obešajmo se brezskrbno nanje, ampak najprej ocenimo njihovo stanje na pogled, potem pa preizkusimo še njihovo trdnost; jeklenice so lahko natrgane, zato uporabljajmo zaščitne rokavice.

Vzpon in sestop

Največ nesreč v gorah se zgodi med prvo in tretjo uro popoldne – torej v glavnem pri sestopu. Glavna vzroka sta fizična in psihična nepripravljenost oziroma utrujenost po vzponu in napačno razmišljanje:

- mnogi porabijo za dosego vrha zadnje atome svojih moči, misleč, dol bo šlo pa lažje. Pri sestopu so mišice znatno bolj obremenjene kot pri vzponu, temu se pridruži še utrujenost zaradi vzpona in korak postane v trenutku negotov, noga klecne in že pride do zdrsa, ki je najpogostejši vzrok gorskih nesreč;
- z osvojitvijo vrha dosežemo cilj, zato zbranost pri sestopu popusti, z mislimi smo že v dolini ... Sestop poteka navadno hitreje, kar pomeni znatno hitrejšo odločanje, kam bomo stopili, česa se bomo oprijeli;
- lotevamo se tur, ki smo jim fizično in psihično dorasli in upoštevajmo načelo postopnosti – od lahkih, krajših do težjih, daljših vzponov. Včasih tudi malo kondicijskega treninga med tednom ne bo škodilo. Enodneвно daljšo turo raje potegnimo v dvodneвно s prenočitvijo v planinski koči. Od vzpona, pri katerem se giblamo od enega mesta za počitek do drugega, ne bomo imeli čisto nič;
- vzpon se začne in konča v dolini.

Vreme

Pri poletnem zahajanju v gore nas čaka bolj pestro vremensko dogajanje: vročina, nevihte, vremenski preobrti. Na to mislimo pravi čas:

- turo načrtujmo tako, da ne bomo sredi najhujše vročine hodili po južnem pobočju. Poskrbimo za lahka oblačila in zaščito pred soncem, uporabljajmo zaščitne kreme. Izguba vode oziroma dehidracija je v gorah resen problem. Na račun hrane raje vzemimo malo več pijače. Pijmo, še preden postanemo žejni, na krajše presledke požirek, dva;
- popoldanske nevihte so spomladi in poleti pogost pojav v gorah. Spremljajmo vremensko napoved, prilagodimo načrt ture tako, da bomo do 12. ure že na vrhu. Turo začnimo raje kakšno uro prej. Opazujmo dogajanje v ozračju (smer vetra, soparo, nevihte v dalja-

vi, naelektrenost ozračja) in prekinimo turo takoj, ko zaslutimo poslabšanje;

- ne bodimo presenečeni, če bo avgusta v našem visokogorju zapadel sneg in bo temperatura padla pod ledišče. Dobra obutev, topla rezervna oblačila, kapo in rokavice imejmo vedno s seboj. V naših gorah je zaradi podhladitve umrlo znatno več ljudi poleti kot pozimi.

Obveščanje

Vsako leto porabimo gorski reševalci veliko ur za iskalne akcije, zato:

- pred odhodom v gore o cilju obvestimo sorodnike, znance;
- vpisujemo se v vpisne knjige v planinskih kočah in na vrhovih;
- pustimo obvestilo o nameravani turi za vetrobranskim steklom svojega avtomobila;
- če na markirani planinski poti dalj časa ne vidimo nobene markacije, je to znak, da smo zašli; vrnimo se po isti poti do zadnje markacije in tam poiščimo pravo nadaljevanje;
- v nahrbtniku imejmo vedno baterijsko svetilko, saj se kljub še tako dobri pripravljenosti in načrtovani turi včasih rado kaj zalomi in tura se nepričakovano zavleče v noč.

Ravnanje pri gorski nesreči

Število gorskih nesreč se zaradi bolezni vsako leto povečuje. Izbiro ture prilagodite svojemu zdravstvenemu stanju, pri kroničnih boleznih se posvetujte s svojim zdravnikom. Ne hodimo v gore bolni, da bi tam ozdraveli. Kadar se v gorah zaradi tega ali kakega drugega razloga zgodi nesreča:

- zavarujmo sebe in ponesrečenca pred možnostjo nadaljnjih poškodb zaradi zdrsa, padajočega kamenja ...;
- ponesrečenca nudimo prvo pomoč (komplet za prvo pomoč naj bo vedno v nahrbtniku);
- na telefonsko številko 112 sporočimo podatke o nesreči (kdo kliče, kaj se je zgodilo, kdo je poškodovan, kakšne poškodbe ima, kje in kdaj se je zgodila nesreča, kakšne so vremenske razmere in kakšno je mesto, kjer je poškodovanec);
- poškodovanega zaščitimo pred izgubo telesne toplote – predvsem glavo (kapa, kapuca) in trup (alu folija);
- če ni signala telefonskega omrežja, poskušajmo s svetlobnimi ali slišnimi znaki (z oddajanjem 6-krat na minuto) pritegniti pozornost drugih obiskovalcev gore.

Mladi planinci na Vrhek

V četrtek, 18. 6. 2009, smo se ob 13.15 zbrali pred šolo v Taboru v Savinjski dolini in se z Rajevčevim kombijem odpeljali skozi Loke in še naprej. Prispeli smo do domačije Veteršek. Pot smo nadaljevali seveda peš, vila se je navzgor. Prišli smo do Zajčeve kočice, kjer smo se okrepčali s pijačo in sendviči. Pred kozolcem pri Zajčevi koči smo se fotografirali. Nadaljevali smo pot, ker smo morali do cilja. Vso pot smo spraševali učiteljico, kdaj bomo že na vrhu. Ustavili smo se pri neki hiši, kjer je bil ravno takrat sladoledar, in učiteljica nas je pogostila z lučkami. Ko smo končno prispeli do doma na Vrhek (885 m), smo si prislu-

žili že drugo malico. Nekateri smo si pri oskrbniku doma naročili pijačo in malo smo še poklepetali. Nato smo se skrivali in se dobre volje odpravili v dolino. Ker smo imeli še čas, smo se ponovno ustavili pri Zajčevi koči ter se igrali na igralih in v svojem bunkerju. Pripešačili smo nazaj do Veterškovih, kjer nas je že čakal kombi, prijazni gospodar pa nam je ponudil sladke češnje. Voznik kombija nas je potrpežljivo čakal, da smo se lahko nazobali češenjam. Nato nas je varno pripeljal do šole Tabor. Po nas so prišli starši in nas izčrpane peljali domov. Kljub peklenski vročini in potolčenim kolonom smo bili srečni!

Nina Kreča

V preteklih številkah nam jo je nekajkrat zagodel tiskarski škrat.

Vse štiri fotografije v članku Praznična Slovenska v majski številki Vestnika je fotografiral Stane Škrjanec.

Smejočo se markacijo na strani 17 prav tako v majski številki je slikal Aleš Omerza.

Slika v aprilski številki Vestnika na strani 57 pa je od Romana Remsa. Avtorjem se opravičujemo.

Uredništvo

Kako poznamo naše gore?

KATERA GORA JE NA SLIKI?

Pravila naše igre smo objavili v januarski številki. Odgovore sprejemamo **do 25. avgusta**, rešitev bo objavljena v septembrski številki. Spletna trgovina **www.kibuba.com** tokrat za nagrado ponuja pohodne nogavice Trekker. Če boste odgovarjali po elektronski pošti, uporabite naslov **uganka@pzs.si**. Poslati nam morate popoln naslov in davčno številko.

REŠITEV IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE:

Na sliki je bila Sveta Gora ali Skalnica nad Solkanom slikana s Sabotina skozi razvaline cerkvice Sv. Valentina. Pravilno vas je odgovorilo 62, le eden pa je napačno zapisal, da je na sliki Tinjan. Žreb je nagrado, majico s kratkimi rokavi Thimi, dodelil Bernardu Baša iz Ilirske Bistrice.

Andrej Stritar

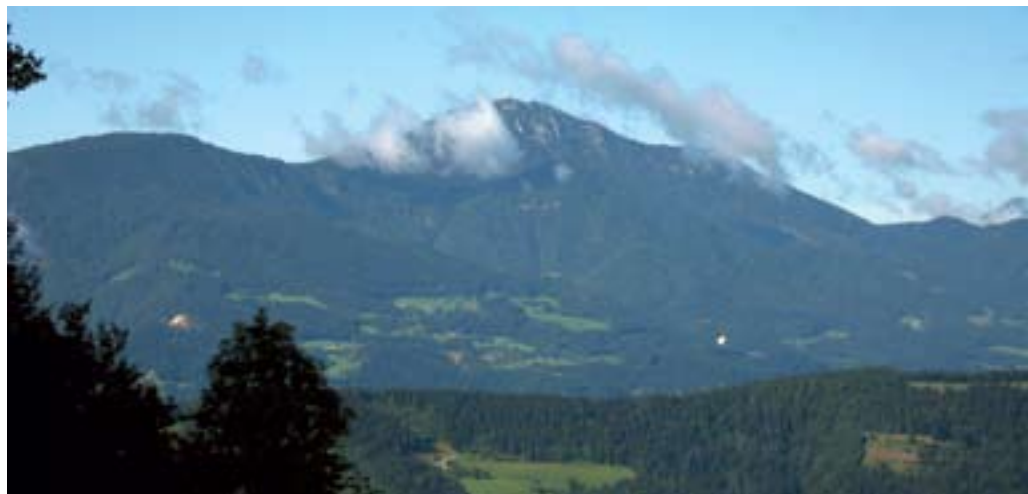

FOTO: JURIJ SENEČNIK

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU
WWW.KIBUBA.COM

Za leto 2010
smo vam pripravili dve izvedbi
slovenskega planinskega koledarja

POZDRAV Z GORA

smo za leto 2010 temeljito preoblikovali. Poudarjen je estetski vidik, ohranja pa se poslovna naravnost. Odlikujejo ga široki panoramski posnetki naših gora priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Koledarski del s prazniki in luninimi menami je poslovno oblikovan v dveh jezikih - ob slovenskem še v angleškem. Na zaključnem listu je natisnjen seznam planinskih koč z nadmorsko višino in telefonsko številko, razporejenih v skupine: Julijske, Kamniško - Savinjske Alpe, Karavanke, Posavsko in Podravske hribovje, Dolenjsko, Notranjsko in Primorsko. Format je dvojen, 42 x 30 cm, v visečem položaju 42 x 60 + 5 cm za dotisk. Maloprodajna cena za izvod je 4,80 €*, posebej dotisk in poštnina za posameznike ter popust na večje količine.

ZATO PA LE POJDIMO V GORE

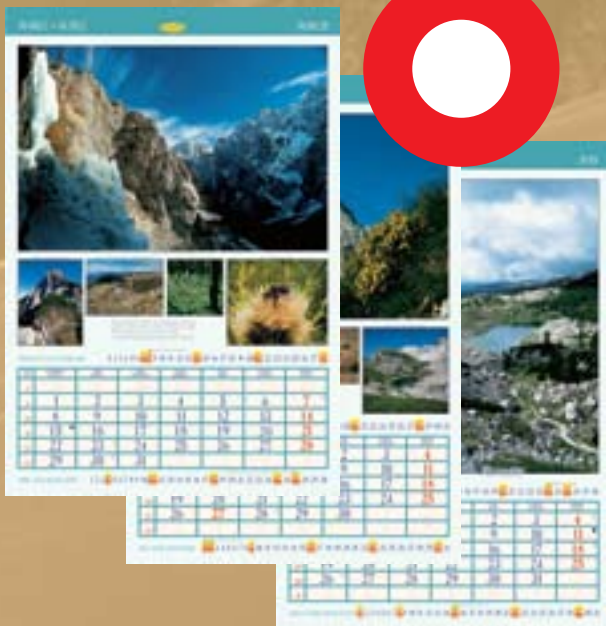
Vodilni motivi so posnetki najlepših vrhov in dolin slovenskih gora, pomožni pa prinašajo človeka in živo naravo v sožitju. Koledarski listi označujejo še lunine mene in praznike. Naslov koledarja je vzet iz enega od verzov pesmi »Štamfavska« predvojnega alpinista Janeza Gregorina (njegova je tudi knjiga Blagoslov gora). Tako ima vsak mesec dodan verz iz te pesmi, na hrbtni strani pa je navedena v celoti. Pesem je spodbujevalna, pa tudi zabavljaska in izraža pristno veselje do lepote gora in sprostitve po opravljenih turah.

Koledar je pokončen,
33 x 48 + 5 cm (za dotisk)
in vložen v papirnato vrečko.
Maloprodajna cena je 4,70 €*, posebej
dotisk in za posameznike poštnina, pri
večji količini popust.

Koledarje si lahko ogledate in jih naročite
pri Maji Rode, oziroma Planinski založbi
na sedežu Planinske zveze Slovenije,
Dvoržakova 9 (p.p. 214), 1001 Ljubljana
tel.: 01 434 56 90, fax.: 01 434 56 91
e- pošta: hedvika@pzs.si
ali na spletni strani www.pzs.si

* v ceni je upoštevan 20 % DDV.

PLANINSKI KOLENDARJI 2010

ALPE *Kot jih vidijo ptice*

V zadnjih 150 letih smo izgubili več kot polovico ledenikov.

Provansalske Alpe (Francija)

»ALPE – kot jih vidijo ptice« je **mednarodni projekt**, s katerim predstavljamo celotno verigo Alp, kot izjemen in enkraten geološki, geografski, biotski, kulturni ter gospodarski prostor. Projekt pokriva celotne Alpe in zajema države: **Monako, Francijo, Italijo, Švico, Liechtenstein, Nemčijo, Avstrijo** in **Slovenijo**.

Fotografije: **Matevž Lenarčič**

Besedilo: Janez Bizjak in 15 vrhunskih strokovnjakov iz vseh alpskih držav.

Uvod v knjigo so prispevali:

sir Christian Bonington, svetovna alpinistična legenda,
Koïchiro Matsuura, generalni direktor UNESCO,
Marco Onida, generalni direktor Alpske konvencije.

Matevž Lenarčič je posnel 100 000 novih fotografij Alp iz zraka.

V knjigi velikega formata (512 strani, 27 x 37 cm) je **250 najboljših fotografij**.

Monografija je izšla **aprila 2009** v slovenskem in angleškem jeziku.

www.panalp.net

Under the Patronage
of UNESCO

Cena monografije je **49,90 €**.

**Za naročnike Planinskega
vestnika le 44,91 €.**